

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Διπλωματική εργασία

*«Οι υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών υπό το πρίσμα
του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού»*

Επιμέλεια

ΧΡΥΣΟΥΛΑ Α. ΓΡΑΒΑΝΗ
A.M. 7106M007

Επιβλέπων καθηγητής

ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΠΛΙΑΚΟΣ

ΑΘΗΝΑ ΜΑΙΟΣ 2009

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικώς, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Αστέριο Πλιάκο, για την καθοδήγησή του και τις καίριες επισημάνσεις του κατά τη συγγραφή της εργασίας.

Επιπλέον, θερμές ευχαριστίες για τη γενναιόδωρη βοήθειά τους στους υπαλλήλους της Βιβλιοθήκης του Παντείου Πανεπιστημίου, του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών και του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Τέλος, δεν έχω λόγια να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για τη στήριξη που μου παρέχουν όλα αυτά τα χρόνια.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΔΑ	Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή
Αρ.	Άρθρο
Βλ.	Βλέπε
Γνωμ.	Γνωμοδότηση
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΙΜΜΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας
Εδ.	Εδάφιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΤ	Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών
ΕΕΤΤ	Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων
ΕΚ	Ευρωπαϊκές Κοινότητες
ΕΛΛΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
Επ.	Επόμενα
ΕΡΑ	Εθνική Ρυθμιστική Αρχή
Εφ.	Εφετείο
ΚΥ	Καθολική Υπηρεσία
Ν.	Νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
Ό.π.	Όπως παραπάνω
Παρ.	Παράγραφος
Π.δ.	Προεδρικό διάταγμα
ΠΕΚ	Πρωτοδικείο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Σελ.	Σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Εισαγωγή	7

ΜΕΡΟΣ Α'

Το ρυθμιστικό πλαίσιο του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

1. Η έννοια των ηλεκτρονικών επικοινωνιών	9
1.1. Η αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών	10
1.2. Η αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελλάδα	12
2. Το νομικό πλαίσιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών	14
2.1. Ιστορική αναδρομή	14
2.2. Ισχύον νομικό πλαίσιο	17
2.2.1. Θεμελίωση του τομέα των τηλεπικοινωνιών στο κοινοτικό δίκαιο	18
2.2.2. Ισχύον νομικό πλαίσιο («Δέσμη τηλεπικοινωνιακών ρυθμίσεων»)	19
2.2.3. Συστάσεις και κατευθυντήριες γραμμές	20
2.2.4. Γενικές διατάξεις δικαίου του ανταγωνισμού	22
3. Ανάλυση του νομικού πλαισίου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών	23
3.1. Ανάλυση των ειδικών Οδηγιών	24
3.1.1. Οδηγίες για τα δικαιώματα των παρόχων	24
3.1.2. Οδηγίες για τα δικαιώματα των χρηστών	25
3.2. Ανάλυση της Οδηγίας 2002/77/ΕΚ για τον ανταγωνισμό	26
3.3. Ανάλυση της Οδηγίας- πλαίσιο 2002/21/ΕΚ	28
3.3.1. Πεδίο εφαρμογής και ορισμοί	28
3.3.2. Οι διατάξεις για τις εθνικές κανονιστικές αρχές	31
3.3.2.1. Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ).....	34

3.3.3. Γενικές διατάξεις	36
3.3.4. Διατάξεις για τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς και τον εντοπισμό των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ	37
3.3.4.1. Σύγκριση Οδηγίας- πλαίσιο με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ για την έννοια της δεσπόζουσας θέσης	39
3.3.4.2. Σύγκριση Οδηγίας- πλαίσιο με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ για την ανάλυση και τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς ..	45
3.3.4.2.1. Η νέα προσέγγιση της Επιτροπής στο άρθρο 82 ΣυνθΕΚ και τα αποτελέσματά της στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.....	48
4. Ειδικότερα θέματα στη ρύθμιση της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών	58
4.1. Έννοια της δημόσιας υπηρεσίας και καθολική υπηρεσία	58
4.2. Το ζήτημα της κρατικής χρηματοδότησης	61

ΜΕΡΟΣ Β'

Νομολογία σχετικά με την παραβίαση των κανόνων του ανταγωνισμού στον
τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

6. Κοινοτική νομολογία	64
6.1. Υπόθεση British Telekom	65
6.2. Περιπτώσεις παραβίασης του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ	65
6.2.1. Υπόθεση O2- T-Mobile	67
6.3. Περιπτώσεις παραβίασης του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ	70
6.3.1. Υπόθεση Deutsche Telekom	74
6.3.2. Ληστρική τιμολόγηση- τιμές κάτω του κόστους	77
6.3.2.1. Υπόθεση France Télécom (Wanadoo Interactive)	82
6.3.2.2. Υπόθεση Wanadoo Espana/ Telefonica	89
6.4. Συγκεντρώσεις επιχειρήσεων	90

7. Ελληνική νομολογία	92
7.1. Απόφαση 332/135/2004 ΕΕΤΤ	93
7.2. Εκπτώτικα πακέτα ΟΤΕ	94
7.2.1. Απόφαση 45/2003 ΔΕφΑθ	94
7.3. Προσδιορισμός Σημαντικής Ισχύος στην αγορά	96
7.3.1. Απόφαση 515/2003 ΣΤΕ ΕΑ	96
7.4. Κατάχρηση δικαιώματος- κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης	98
7.4.1. Απόφαση 9275/2005 ΜονΠρΑθ (Ασφ.Μέτρα).....	98
 8. Συμπεράσματα	 100
 Βιβλιογραφία	 107
 Παράρτημα	 120

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η μελέτη του θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών από τη σκοπιά του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού. Βασικός στόχος της εργασίας είναι η παρουσίαση στον αναγνώστη του ισχύοντος ειδικού νομικού πλαισίου που ρυθμίζει σήμερα την αγορά των τηλεπικοινωνιών και η σχέση που αναπτύσσει με τις ευρωπαϊκές γενικές διατάξεις για τον ανταγωνισμό, όπως αυτές κατοχυρώνονται στη Συνθήκη. Συγκεκριμένα, ερευνάται το κατά πόσο η αγορά των τηλεπικοινωνιών είχε ανάγκη τη θέσπιση ειδικών νομοθετικών προβλέψεων ή εάν μπορούσε να ρυθμιστεί βάσει των γενικών κανόνων του ανταγωνισμού, η αλληλεπίδραση του ισχύοντος ειδικού νομικού πλαισίου με το δίκαιο του ανταγωνισμού (ομοιότητες και διαφορές) ενώ τέλος εξετάζεται, εάν η διαμορφωθείσα σήμερα κατάσταση της σχετικής αγοράς επιβάλλει τη συνέχιση της ισχύος ειδικών ρυθμίσεων.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος οφείλεται στον πρωταρχικό ρόλο που διαδραματίζουν στην καθημερινή ζωή όλων μας οι υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η αλματώδης ανάπτυξη του κλάδου τα τελευταία χρόνια και οι τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας ανέδειξαν τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες σε πρωταρχική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καίρια για την αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και ευρύτερα για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η απελευθέρωση της αγοράς των επικοινωνιών, η κατάρρευση των πρώην κρατικών μονοπωλίων και η δραστηριοποίηση νέων εναλλακτικών παρόχων οδήγησε σε ριζική αναδιάρθρωση της αγοράς και στο άνοιγμά της στον ανταγωνισμό. Έκτοτε έντονο υπήρξε το ενδιαφέρον του κοινοτικού δικαίου για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της κανονιστικής ρύθμισης του κλάδου και των ευρωπαϊκών κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού.

Η δομή της εργασίας έχει διαρθρωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθεί μία όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη του θέματος, προκειμένου ο αναγνώστης να κατανοήσει τον τρόπο ρύθμισης και λειτουργίας της αγοράς

των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Στο Α' μέρος περιγράφεται το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ το Β' μέρος της εργασίας περιλαμβάνει την παρουσίαση των σημαντικότερων υποθέσεων που έχουν απασχολήσει τη νομολογία.

Αναλυτικότερα, στο Α' μέρος προσδιορίζεται το αντικείμενο μελέτης της εργασίας με την οριοθέτηση της έννοιας της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Αμέσως μετά ακολουθεί μία σύντομη ιστορική αναδρομή με αναφορά στα σημαντικότερα στάδια από την διαπίστωση της ανάγκης απελευθέρωσης της αγοράς μέχρι τη θεσμοθέτηση του ισχύοντος σήμερα κανονιστικού πλαισίου, οι διατάξεις του οποίου παρατίθενται στη συνέχεια. Στην επόμενη ενότητα αναπτύσσονται οι σημαντικότερες προβλέψεις του ρυθμιστικού καθεστώτος υπό το πρίσμα του δικαίου του ανταγωνισμού και γίνονται ορισμένες αρχικές επισημάνσεις ως προς τη σχέση και την αλληλεπίδραση που αυτές αναπτύσσουν με τα άρθρα 81- 89 της Συνθήκης.

Στο Β' μέρος ο αναγνώστης, έχοντας σχηματίσει μία ολοκληρωμένη εικόνα για τις ισχύουσες νομικές διατάξεις, μπορεί να παρακολουθήσει την παρουσίαση μίας σειράς υποθέσεων που έχουν απασχολήσει την Επιτροπή και τα κοινοτικά και εθνικά δικαιοδοτικά όργανα, και οι οποίες έχουν δώσει αφορμή για αρκετές συζητήσεις στους νομικούς κύκλους. Αρχικώς αναλύονται αποφάσεις της κοινοτικής νομολογίας, που συνετέλεσαν και διαμόρφωσαν τον τρόπο και τη μέθοδο ερμηνείας των σχετικών διατάξεων. Η αναφορά στην ελληνική νομολογία που ακολουθεί είναι σαφώς πιο περιορισμένη, καθώς το αντικείμενο της εργασίας ερευνάται από τη σκοπιά του κοινοτικού δικαίου, παρατίθενται όμως για λόγους αρχής και προκειμένου ο αναγνώστης να σχηματίσει μια γενική εικόνα της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελλάδα.

ΜΕΡΟΣ Α'

Το ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

1. Η έννοια των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Με τον όρο υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών περιγράφουμε τις δυνατότητες επικοινωνίας που μας έχει προσφέρει η ανάπτυξη της τεχνολογίας και που ξεφεύγουν από τις παραδοσιακές μορφές, όπως η ταχυδρομική αλληλογραφία. Συγκεκριμένα, δανειζόμενοι τον ορισμό που υιοθετεί το κοινοτικό δίκαιο, μπορούμε να πούμε ότι ως «υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών» νοούνται οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοηλεκτρονικές μεταδόσεις, αλλά εξαιρουμένων των υπηρεσιών που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου. Με λίγα λόγια, η έννοια των ηλεκτρονικών επικοινωνιών συμπεριλαμβάνει τη σταθερή φωνητική τηλεφωνία, τις κινητές και τις ευρυζωνικές επικοινωνίες, καθώς και την καλωδιακή και τη δορυφορική τηλεόραση.

Τα τελευταία χρόνια οι τηλεπικοινωνίες έχουν αναδειχθεί σε θεμελιώδεις αγαθό ζωτικής σημασίας και πλέον σηματοδοτούν έναν πολύ μεγάλο αριθμό των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η παγκοσμιοποίηση έφεραν τον τομέα των τηλεπικοινωνιών στην πρώτη γραμμή του ενδιαφέροντος, με αποτέλεσμα σήμερα να αποτελεί βασικό κλάδο της παγκόσμιας οικονομίας αλλά και πρωταρχική πολιτική όλων των ανεπτυγμένων χωρών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από πολύ νωρίς υπήρξε πρωτοπόρος στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, κατανοώντας την ιδιαιτερότητα του τομέα και

θεσπίζοντας μία σειρά από μέτρα που οδήγησαν αρχικά στην απελευθέρωση της σχετικής αγοράς και σήμερα πλέον στην αυτορρύθμισή της.

1.1. Η αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η αγορά των τηλεπικοινωνιών αναπτύχθηκε, σε πρώτη τουλάχιστον φάση, υπό μονοπωλιακές συνθήκες. Εξάλλου, οι υπηρεσίες παρέχονταν αρχικά μέσα στα εδαφικά όρια κάθε κράτους. Για πολλά χρόνια ο τομέας αυτός λειτούργησε υπό καθεστώς έντονης κανονιστικής αρμοδιότητας της διοίκησης με δημόσιες κατά κανόνα επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται κατ' αποκλειστικότητα στη σχετική αγορά. Ως δικαιολογητική βάση της κρατικής αυτής μονοπωλίας έχουν προταθεί κατά καιρούς διάφοροι λόγοι κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής, ακόμη και λόγοι εθνικής ασφάλειας.

Τα πράγματα εντούτοις αρχίζουν να μεταβάλλονται, αρχικά κατά τρόπο λανθάνοντα, στο τέλος της δεκαετίας του '80. Η τεχνολογική εξέλιξη έθεσε υπό αμφισβήτηση την ουσία και το λόγο ύπαρξης του τηλεπικοινωνιακού μονοπωλίου. Οι αλλαγές γίνονται, όμως, περισσότερο αισθητές μετά το 1990. Η κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» απελευθερώνει, εν πρώτοις, ανθρώπινο δυναμικό με εξειδικευμένες γνώσεις στους κλάδους αιχμής των νέων τεχνολογιών. Οι εξελίξεις συμβάλλουν επίσης αποφασιστικά στην ανάδυση νέων και μεγάλων αγορών. Οι ανάγκες πολλαπλασιάζονται, το ίδιο και η ζήτηση. Διαμορφώνονται έτσι οι συνθήκες που θα οδηγήσουν σταδιακά, με αργά βέβαια αλλά σταθερά βήματα, τα επόμενα χρόνια σε μια «παγκοσμιοποιημένη αγορά»¹.

Η τεχνολογική επανάσταση σηματοδότησε μία ριζική αναδιάρθρωση της αγοράς και της οικονομίας γενικότερα, ενώ επέφερε διαφοροποιήσεις και αλλαγές του κοινωνικού και του πολιτικού στοιχείου.

Η απελευθέρωση των υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας και η απελευθέρωση των δικτύων, η δραστηριότητα εναλλακτικών παρόχων, το άνοιγμα των αγορών στον ανταγωνισμό, η ιδιωτικοποίηση των κρατικών ή ημι- κρατικών τηλεπικοινωνιακών οργανισμών και η ταχεία ανάπτυξη δορυφορικών και

¹ Ξηρός Θ., Εμίρη Θ. (2003). *Το νομικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 15-16.

προσωπικών μορφών επικοινωνιών αποτέλεσαν τα κύρια χαρακτηριστικά του ριζικού μετασχηματισμού του τομέα των τηλεπικοινωνιών, διεθνώς².

Ιδιαίτερως σημαντικός στη διαμόρφωση της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών κρίνεται ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία από πολύ νωρίς αφουγκράστηκε την σπουδαιότητα και την ανάγκη απελευθέρωσης του τομέα, θεσπίζοντας ρυθμίσεις με εκτεταμένο θεματικό περιεχόμενο ενώ συγχρόνως ανήγαγε τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες σε πρωταρχική πολιτική της, ενταγμένη στην πολιτική των διευρωπαϊκών δικτύων, καίρια για την αποτελεσματική λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι η πλούσια δράση της ΕΕ στον τομέα των τηλεπικοινωνιών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην υπερεθνική δομή της, με την έννοια ότι η λειτουργία της Ένωσης με βάση το υπερεθνικό μοντέλο, που ξεφεύγει από την έως πρότινος ισχύουσα εθνικοκρατικοκεντρική λογική, αποτέλεσε πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη ενός κλάδου εξ ορισμού υπερεθνικού που λειτουργεί πέρα από σύνορα³. Σήμερα η ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής ενιαίας αγοράς τηλεπικοινωνιών αποτελεί ύψιστη πολιτική προτεραιότητα της ΕΕ, καθώς το ένα τέταρτο της συνολικής οικονομικής μεγέθυνσης της Ευρώπης οφείλεται στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών.

Η εξέλιξη της τεχνολογίας, η καινοτομία στην προσφορά υπηρεσιών, η μείωση των τιμών και η βελτίωση της ποιότητας, που επήλθαν με την εισαγωγή του ανταγωνισμού, αποτέλεσαν τη βάση για τη μετάβαση στην κοινωνία των πληροφοριών στην Ευρώπη. Συγχρόνως όμως η εμφάνιση νέων φορέων του ιδιωτικού τομέα και η είσοδος τους στην αγορά έκανε επιτακτική την επίκληση των διατάξεων του δικαίου του ανταγωνισμού προκειμένου να μην οδηγηθούμε από τη μία άκρη- αυτή των μονοπωλίων- στην άλλη.

² Κική Γ. (2003). *Το κοινοτικό πλαίσιο οργάνωσης των τηλεπικοινωνιών: βασικά κείμενα*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 9.

³ Για τη σχέση της δομής της ΕΕ, του νέου ρόλου του κράτους και της πολιτικής για τις επικοινωνίες βλ. αναλυτικά Χαραλάμπης Δ. (2003) *Η πολιτική των επικοινωνιών στην κοινωνία της πληροφορίας* Στο Παπαδημητρίου Γ. (επιμ.) *Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 18-21

Η σύγκλιση στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των μέσων επικοινωνίας και της τεχνολογίας των πληροφοριών οδήγησε στην απόφαση ότι όλα τα δίκτυα και οι υπηρεσίες μετάδοσης θα πρέπει να διέπονται από ένα ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο. Για την πλαισίωση της εξέλιξης αυτής οι ευρωπαϊκοί θεσμοί που διαθέτουν αποφασιστικές αρμοδιότητες θέσπισαν νομοθετικά μέτρα που συμβαδίζουν με την τεχνολογική πρόοδο και τις απαιτήσεις της αγοράς. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στην υιοθέτηση ενός νέου πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, των οποίων ο κύριος στόχος είναι να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός με τη διευκόλυνση της εμφάνισης νεοεισερχόμενων στον τομέα και την τόνωση των επενδύσεων.

Τα τελευταία χρόνια ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών παρουσιάζει στοιχεία οξύτατου ανταγωνισμού. Αποτελεί μια αγορά που χαρακτηρίζεται από πολύ μικρή έως ανύπαρκτη απειλή εισόδου νέων επιχειρήσεων στον κλάδο, ανυπαρξία στενών υποκατάστατων και εύκολη απόκτηση των συμπληρωματικών προϊόντων και τεράστιο εσωτερικό ανταγωνισμό μεταξύ των εταιριών που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό.

1.2. Η αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Ελλάδα

Η αγορά των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στην Ελλάδα, όπως και γενικότερα στην Ευρώπη, αποτέλεσε επί σειρά πολλών ετών αποκλειστικό προνόμιο κρατικών επιχειρήσεων. Η πορεία της εξέλιξης των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα από την απαρχή της μέχρι και σήμερα υπήρξε ιδιαίτερα περιπετειώδης και ακολούθησε τις γενικότερες εξελίξεις της πολυτάραχης σύγχρονης ιστορίας της χώρας.

Ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ) ιδρύθηκε στις 23 Οκτωβρίου του 1949 με το Ν.Δ. 1049/49 και ξεκίνησε την επίσημη λειτουργία του στις 10 Νοεμβρίου του ίδιου έτους⁴. Για πολλές δεκαετίες υπήρξε ο μοναδικός φορέας παροχής τηλεπικοινωνιών στη χώρα, ακολουθώντας την ευρωπαϊκή παράδοση που ήθελε τον τομέα των τηλεπικοινωνιών να αποτελεί «βασίλειο» των κρατικών μονοπωλίων.

⁴ Βλ. <http://www.ote.gr/portal/page/portal/OTEGR/TheCompany/OTEToday/HistoryAtAGlance>

Έπειτα από αρκετές χρονοβόρες και αδικαιολόγητες καθυστερήσεις καθώς και αρκετές καταδίκες από τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα⁵, η Ελλάδα συμμορφώθηκε στις ευρωπαϊκές εξελίξεις που απαιτούσαν την απελευθέρωση του σχετικού τομέα. Η χώρα μας εξάλλου αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τον Ιανουάριο του 1981 κι ως εκ τούτου η ενσωμάτωση του δικαίου της στο εθνικό μας δίκαιο ανήκει στις υποχρεώσεις που αναλάβαμε με τη συμμετοχή στην Ενωμένη Ευρώπη.

Η Ελλάδα υποχρεώθηκε να ακολουθήσει μια πολιτική ανάπτυξης και απελευθέρωσης του τομέα των τηλεπικοινωνιών, σύμφωνα με τις επιταγές που επέβαλλε η ευρωπαϊκή πολιτική. Τα προβλήματα όμως στην πορεία αυτή υπήρξαν πολλά, καθώς η μετάβαση από το κρατικό μονοπώλιο στον ελεύθερο ανταγωνισμό δεν έγινε σταδιακά ύστερα από την υπαγόρευση κοινωνικών αναγκών, αλλά ύστερα από πιέσεις προσαρμογής στο κοινοτικό κεκτημένο, το οποίο όμως ήταν αρκετά πιο εξελιγμένο από την υφιστάμενη τότε κατάσταση της ελληνικής αγοράς τηλεπικοινωνιών.

Σε αντίθεση λοιπόν με τη συντριπτική πλειονότητα των άλλων κρατών-μελών, η ελληνική αγορά τηλεπικοινωνιών απελευθερώνεται πλήρως μόλις την 1^η Ιανουαρίου 2001. Το γεγονός είναι καθαυτό αποκαλυπτικό⁶.

Στην Ελλάδα παρατηρείται σήμερα ένα σπάνιο φαινόμενο. Μετά την κατάργηση του παρατεταμένου κρατικού μονοπωλίου στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και ιδίως στην αγορά της σταθερής τηλεφωνίας, ο βασικός ανταγωνιστής που απέκτησε ο ΟΤΕ είναι και αυτός γόνος του κράτους. Πρόκειται για την Tellas, η οποία προέκυψε από την κοινοπραξία της ΔΕΗ και της Wind, της κορυφαίας εταιρίας παροχής υπηρεσιών σταθερής τηλεφωνίας, κινητής τηλεφωνίας και Διαδικτύου στην Ιταλία.

⁵ Για τις περιπτώσεις παραπομπής της Ελλάδας στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για παράβαση του κοινοτικού δικαίου στον τομέα των τηλεπικοινωνιών Βλ. αναλυτικά Μανιάτης Α. (2007). *Κοινωνικοποίηση και απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο-9^ο, 909- 910.

⁶ Ξηρός Θ., Εμίρη Θ. (2003). *Το νομικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 18-19.

Σήμερα η ελληνική πραγματικότητα παρουσιάζει παρόμοια χαρακτηριστικά με τις διεθνείς εξελίξεις, με θέματα αιχμής, τη μερική ιδιωτικοποίηση του «Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος», τον ανταγωνισμό των εναλλακτικών παρόχων, την ανάπτυξη της κινητής τηλεφωνίας και τέλος, την θέση σε τροχιά του πρώτου ελληνο-κυπριακού τηλεπικοινωνιακού δορυφόρου⁷.

2. Το νομικό πλαίσιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η ιδιαιτερότητα του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και η σπουδαιότητά του στην οικονομία τόσο των κρατών μελών όσο και της ΕΕ, είχε ως αποτέλεσμα η τελευταία να θεσπίσει από πολύ νωρίς διάφορες νομικές διατάξεις με εκτεταμένο θεματικό περιεχόμενο, προκειμένου να ρυθμίσει τη σχετική αγορά. Αρχικός στόχος της Ένωσης ήταν η απομάκρυνση από το μονοπωλιακό καθεστώς του παρελθόντος, το άνοιγμα του τομέα στον ανταγωνισμό και η είσοδος νέων παρόχων στην αγορά προκειμένου να επιτευχθεί μείωση των τιμών και βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Καθ' όλη τη διάρκεια των προηγούμενων χρόνων και υπό τις συνεχείς εξελίξεις που επέφερε στην αγορά η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η ΕΕ έλαβε μία σειρά από μέτρα θεσπίζοντας πολύπλοκες ρυθμίσεις, μέχρις ότου καταλήξει στο ισχύον σήμερα κανονιστικό πλαίσιο.

2.1. Ιστορική αναδρομή

Ο κοινοτικός νομοθέτης παρά τη γενική καθιέρωση κανόνων για τον ελεύθερο ανταγωνισμό στα πλαίσια της Κοινής Ευρωπαϊκής Αγοράς με τα άρθρα 85 έως 94 (νυν 81 έως 90) της Συνθήκης της Ρώμης, επιφύλαξε αρχικά ιδιαίτερη μεταχείριση στις διαμορφωμένες και υφιστάμενες μονοπωλιακές ή προνομιακές καταστάσεις υπέρ των υπηρεσιών, κρατικών ή κοινωφελών εν γένει επιχειρήσεων, εφόσον τους είχε ανατεθεί η διαχείριση χάριν «γενικού

⁷ Κική Γ. (2003). *Το κοινοτικό πλαίσιο οργάνωσης των τηλεπικοινωνιών: βασικά κείμενα*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλα, σελ. 9.

οικονομικού συμφέροντος», μολονότι και σ' αυτή την περίπτωση επρόκειτο για μονοπώλια ή για δικαιώματα μονοπωλιακής εκμετάλλευσης.⁸

Οι τηλεπικοινωνίες αποτελούσαν για πολλά χρόνια ένα τομέα με έντονο μονοπωλιακό χαρακτήρα, που ανήκε στην αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους. Από τη δεκαετία του 1980 όμως, και με την προοπτική της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα περιέλαβε στις προτεραιότητές της την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών. Άρχισε έτσι να διαφαίνεται μία τάση για εισαγωγή ανταγωνισμού στον τομέα αυτό, με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις να συγκρούονται με τα παραδοσιακά μονοπώλια και να διεκδικούν το μερίδιό τους στους τομείς τόσο των υπηρεσιών όσο και του τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού.

Στην πορεία του χρόνου η ανάγκη για τη ρύθμιση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών αποδείχθηκε αρκετές φορές εξαιρετικά επείγουσα. Για το λόγο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενεργοποίησε, κατά τρόπο πληθωρικό πολλές φορές, την ειδική διαδικασία του άρθρου 86 παρ. 3 των Συνθηκών. Εκεί, όπως είναι γνωστό, κατοχυρώνεται η αρμοδιότητά της να εκδίδει, κατά παρέκκλιση, Οδηγίες⁹.

Σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή αποτέλεσε η απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση της British Telecom¹⁰ το 1985, με την οποία το Δικαστήριο επιβεβαίωσε το ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως θεματοφύλακα των κοινοτικών συνθηκών και δικαίωσε τις ιδιωτικές εταιρίες έναντι των κρατικών επιχειρησιακών κολοσσών.

Η εκκίνηση του δημοσίου διαλόγου δόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την απόφασή της COM (89)/290 γνωστή ως Πράσινη Βίβλος¹¹ του 1987, η

⁸ Ματθίας Σ. (1998). Η κοινοτική νομοθεσία για τις τηλεπικοινωνίες και η εφαρμογή της από τα εθνικά δικαστήρια Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 26.

⁹ Ξηρός Θ., Εμίρη Θ. (2003). *Το νομικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 17.

¹⁰ Υπόθ. 41/83, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής [1985] Συλλ. 873. Βλ. αναλυτικά κατωτέρω Β' Μέρος.

¹¹ Οι **Πράσινες Βίβλοι** είναι έγγραφα διαλογισμού που δημοσιεύονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα οποία αποσκοπούν στην προώθηση του προβληματισμού σε ευρωπαϊκό

οποία αφορούσε την κοινή αγορά τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και εξοπλισμού, ενώ η απελευθέρωση της αγοράς και η «κατάρρευση» των κρατικών μονοπωλίων δρομολογήθηκε το 1988 με το άνοιγμα των αγορών τερματικών των τηλεπικοινωνιών στον ανταγωνισμό με την Οδηγία 88/301¹². Εν συνέχεια, το επόμενο βήμα στην κοινοτική πρωτοβουλία έγινε το 1990 με την έκδοση των δύο «αδελφών» Οδηγιών 90/388/ΕΟΚ¹³ και 90/387/ΕΟΚ¹⁴ σχετικά με την απελευθέρωση των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, με εξαίρεση τη φωνητική τηλεφωνία.

Το 1993, το Συμβούλιο Υπουργών αποφάσισε την πλήρη απελευθέρωση των υπηρεσιών φωνητικής τηλεφωνίας από την 1η Ιανουαρίου 1998.

Σε δεύτερο στάδιο, η διαδικασία απελευθέρωσης επεκτάθηκε το 1994 στις επικοινωνίες και στις υπηρεσίες μετάδοσης μέσω δορυφόρου και, στη συνέχεια, από το 1996, στα δίκτυα της καλωδιακής τηλεόρασης και στις κινητές επικοινωνίες. Παράλληλα, δημιουργήθηκε από το 1990 ανοικτό δίκτυο τηλεπικοινωνιών σε θέματα υποδομών και υπηρεσιών (ONP). Η θέσπιση κοινών κανόνων επέτρεψε την εναρμόνιση των όρων πρόσβασης νέων φορέων στην αγορά.

Από το 1994, στο πλαίσιο της ανάπτυξης της «κοινωνίας της πληροφορίας», προωθήθηκε η γενική απελευθέρωση των δομών των τηλεπικοινωνιών προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη των πολυμέσων. Εγκρίθηκαν διάφορες πρωτοβουλίες σε θέματα εναρμόνισης των προτύπων των κινητών επικοινωνιών (ενιαίο ευρωπαϊκό πρότυπο GSM) και επικοινωνιών μέσω δορυφόρου, καθώς και του ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών (RNIS).

επίπεδο επί συγκεκριμένου θέματος. Στο πλαίσιο αυτό, καλούν τα ενδιαφερόμενα μέρη (οργανισμούς και άτομα) να συμμετάσχουν σε μια διαδικασία διαβούλευσης και συζήτησης στη βάση των προτάσεων που διατυπώνουν. Οι Πράσινες Βίβλοι αποτελούν ενίοτε την αφετηρία νομοθετικών εξελίξεων που στη συνέχεια εκτίθενται στις λευκές βίβλους. (http://europa.eu/scadplus/glossary/green_paper_el.htm)

¹² Οδηγία 88/301/ΕΟΚ της Επιτροπής της 16^{ης} Μαρτίου 1988, ΕΕ L 131/73 της 27.05.1988

¹³ Οδηγία 90/388/ΕΟΚ της Επιτροπής της 28^{ης} Ιουνίου 1990, ΕΕ L 192 της 24.07.1990

¹⁴ Οδηγία 90/387/ΕΟΚ της Επιτροπής της 28^{ης} Ιουνίου 1990, ΕΕ L 192 της 24.07.1990

Το 1997 έχουμε την έκδοση της Πράσινης Βίβλου στις 3.12.1997¹⁵ για τη σύγκλιση στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των μέσων επικοινωνίας και των τεχνολογιών των επικοινωνιών, η οποία προσπάθησε να ανακεφαλαιώσει τις μέχρι τότε εξελίξεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.

Την 1η Ιανουαρίου 1998 έγινε πραγματικότητα η πλήρης απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς τηλεπικοινωνιών.

Προκειμένου να στηρίξει το άνοιγμα του τομέα στον ανταγωνισμό, το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε εκτεταμένη διαδικασία ανασύνταξης του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου των τηλεπικοινωνιών. Ο γενικός στόχος ήταν η βελτίωση της πρόσβασης στην κοινωνία της πληροφορίας με την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της κανονιστικής ρύθμισης του κλάδου και των κανόνων ευρωπαϊκού ανταγωνισμού¹⁶. Η δημόσια αυτή διαβούλευση είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου στο χώρο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών¹⁷.

2.2 Ισχύον νομικό πλαίσιο

Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν τα προηγούμενα χρόνια στον τομέα των τηλεπικοινωνιών υπήρξαν αλματώδεις, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, που θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οδήγησαν σε μία κοινωνική και οικονομική επανάσταση που με τη σειρά της διαμόρφωσε αυτό που σήμερα ονομάζουμε «κοινωνία της πληροφορίας»¹⁸. Στόχος της Ένωσης υπήρξε η απελευθέρωση

¹⁵ COM (97) 623, Δεκέμβριος 1997.

¹⁶ http://europa.eu/scadplus/glossary/television_el.htm

¹⁷ Βλ. αναλυτικά Παπανικολάου Κ (2003) Το κοινοτικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών Στο Παπαδημητρίου Γ. *Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 35- 51.

¹⁸ Η έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας είναι συνώνυμη με τον όρο "Νέες Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών" (ΝΤΠΕ). Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, οι ΝΤΠΕ γνωρίζουν θεαματική ανάπτυξη, η οποία εκδηλώνεται με τη γενίκευση της ηλεκτρονικής ανταλλαγής πληροφοριών, τη σύγκλιση προς τις ψηφιακές τεχνολογίες, τη ραγδαία εξάπλωση του Διαδικτύου και με την ελευθέρωση των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών.

της αγοράς των τηλεπικοινωνιών και η κατάργηση των κρατικών μονοπωλίων που «βασίλευαν» τα προηγούμενα χρόνια, με την είσοδο των κανόνων του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά. Έπειτα από πολλές προσπάθειες και πολλά σταδιακά βήματα την 1^η Ιανουαρίου 1998 η πλήρης απελευθέρωση της ευρωπαϊκής αγοράς των τηλεπικοινωνιών έγινε πραγματικότητα.

Ωστόσο, μόλις στις αρχές του 2002 η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να απλοποιήσει σημαντικά το προηγούμενο πολύπλοκο και πολυσχιδές νομοθετικό καθεστώς και να θεσπίσει ένα νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, με στόχο την ενίσχυση του ανταγωνισμού ιδίως στο επίπεδο των τοπικών επικοινωνιών, προς το συμφέρον των επιχειρήσεων και των επικοινωνιών.

2.2.1. Θεμελίωση του τομέα των τηλεπικοινωνιών στο κοινοτικό δίκαιο

Ο τηλεπικοινωνιακός χώρος εντάσσεται στην πολιτική των διευρωπαϊκών δικτύων, όπως αυτή καθορίζεται στον Τίτλο XV (πρώην XII) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και, όπως είναι φυσικό, θεωρείται καίριος για την αποτελεσματική λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς και ευρύτερα για την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Μάλιστα οι πρωτοβουλίες νομοθετικού χαρακτήρα καθοδηγούνται από τις διατάξεις για την εσωτερική αγορά και τον ελεύθερο ανταγωνισμό, που έχουν αποτελέσει και τις βάσεις της κανονιστικής δραστηριοποίησης των κοινοτικών οργάνων. Στα άρθρα 95 (πρώην 100^A) και 86 παρ. 3 (πρώην 90 παρ. 3) της

Η κοινωνία της πληροφορίας προσφέρει πρωτοφανείς προοπτικές σε πολλά πεδία της καθημερινής ζωής. Παρέχει επίσης νέες δυνατότητες συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων, διευκολύνοντας την έκφραση της γνώμης και των απόψεών τους.

Λαμβάνοντας υπόψη το δυναμικό, αλλά και τους κινδύνους της κοινωνίας της πληροφορίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση την τοποθέτησε στο κέντρο της στρατηγικής της για τον 21ο αιώνα. Ειδικότερα, ανέλαβε δράσεις στήριξης και προώθησης (σχέδιο δράσης eEurope) και θέσπισε μέτρα για την αντιμετώπιση και τον περιορισμό των κινδύνων που συνδέονται με τη διάδοση της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως το σχέδιο δράσης με στόχο τη βελτίωση της ασφάλειας στη χρήση του Διαδικτύου και την καταπολέμηση του παράνομου και επιζήμιου περιεχομένου.

(http://europa.eu/scadplus/glossary/information_society_el.htm)

προαναφερθείσας Συνθήκης έχει στηριχθεί μέχρι σήμερα η θέσπιση του παράγωγου τηλεπικοινωνιακού δικαίου των οδηγιών από το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντίστοιχα¹⁹.

Η πολιτική των τηλεπικοινωνιών θεμελιώνεται νομικά επιπλέον στα άρθρα στα άρθρα 47 και 55 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που αναφέρονται στο δικαίωμα εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών και φυσικά στα άρθρα 81 και 82, τις βασικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου για τον ανταγωνισμό. Εξάλλου, οι κανόνες ανταγωνισμού αποτελούν *conditio sine qua non* για την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς, ενώ συγχρόνως αναπτύσσουν σχέσεις και με τις υπόλοιπες πολιτικές της Ένωσης. Πράγματι, χωρίς κανόνες ανταγωνισμού είναι αδύνατον να αποτραπεί ο προερχόμενος από επιχειρηματικές συμφωνίες κατακερματισμός της εσωτερικής αγοράς.

2.2.2. Ισχύον νομικό πλαίσιο («Δέσμη τηλεπικοινωνιακών ρυθμίσεων»)

Σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου, το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες αποτελείται από πέντε οδηγίες²⁰, την υπ' αριθμ. **2002/21/ΕΚ**²¹ οδηγία πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και από τέσσερις ειδικές οδηγίες:

- ❖ την οδηγία **2002/20/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση)²²,
- ❖ την οδηγία **2002/19/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα

¹⁹ Μανιάτης Α. (2005). *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 33.

²⁰ Η Οδηγία είναι κοινοτική νομική πράξη που «δεσμεύει τα κράτη μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει στις εθνικές αρχές την αρμοδιότητα ως προς τον τρόπο και τα μέσα που θα διαθέσουν για να το επιτύχουν. Είναι ένα είδος κοινοτικού νόμου-πλαισίου, που προσφέρεται ιδιαίτερα για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών». Βλ. Μούση Ν. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 12^η αναθ. έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 34-35.

²¹ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0033- 0050.

²² Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0021- 0032.

ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και για την διασύνδεσή τους (οδηγία για την πρόσβαση)²³,

- ❖ την οδηγία **2001/22/EK** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την καθολική υπηρεσία)²⁴, και
- ❖ την οδηγία **2002/58/EK** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες)²⁵, η οποία αντικατέστησε την Οδηγία 97/66/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Δεκεμβρίου 1997²⁶.

Στο πλαίσιο αυτό, το οποίο ονομάζεται «δέσμη τηλεπικοινωνιακών ρυθμίσεων» ή «τηλεπικοινωνιακή δέσμη»²⁷ πρέπει να προστεθεί και η απόφαση **676/2002/EK**²⁸ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και πάλι της 7^{ης} Μαρτίου 2002, σχετικά με ένα πλαίσιο κανονιστικών ρυθμίσεων για πολιτική σε θέματα φάσματος ραδιοσυχνοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και φυσικά η Οδηγία του ανταγωνισμού, ήτοι η Οδηγία **2002/77/EK** της Επιτροπής της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών²⁹.

2.2.3. Συστάσεις και κατευθυντήριες γραμμές

²³ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0007- 0020.

²⁴ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0051- 0077.

²⁵ Επίσημη Εφημερίδα L 201 της 31-07-2002, 31.07.2002, σ.0037- 0047

²⁶ Επίσημη Εφημερίδα L 24 της 30.1.1998, σελ. 1.

²⁷ «Paquet Télécom» στα γαλλικά, «Electronic Communications Package» στα αγγλικά.

²⁸ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002.

²⁹ Επίσημη Εφημερίδα L 249 της 17-09-2002, σ. 0021- 0026.

Η βασική Οδηγία- πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες 2002/21/EK προβλέπει στις γενικές της διατάξεις ειδική διαδικασία καθορισμού των συναφών αγορών προϊόντων και επικοινωνιών. Συγκεκριμένα, το άρθρο 15 προβλέπει ότι η Επιτροπή εκδίδει σύσταση³⁰ στην οποία προσδιορίζονται, σύμφωνα με το παράρτημα Ι της Οδηγίας, οι αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών τα χαρακτηριστικά των οποίων είναι δυνατόν να αιτιολογούν την επιβολή των κανονιστικών υποχρεώσεων που ορίζονται στις ειδικές Οδηγίες, με την επιφύλαξη των αγορών, που ενδεχομένως, προσδιορίζονται από το δίκαιο του ανταγωνισμού, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Η Επιτροπή καθορίζει τις αγορές σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου περί ανταγωνισμού.

Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή εξέδωσε τη **Σύσταση της 11ης Φεβρουαρίου 2003**, για τις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που επιδέχονται εκ των προτέρων ρύθμιση σύμφωνα με την Οδηγία 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Εν συνεχεία η σύσταση αυτή καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τη **Σύσταση της Επιτροπής της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2007**, και κάθε νέα έκδοση αυτής, για τις αγορές προϊόντων και/ή υπηρεσιών στο τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που επιδέχονται εκ των προτέρων (ex ante) ρύθμιση βάσει του δικαίου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (sector specific regulation), σύμφωνα με την Οδηγία 2002/21/EK σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (C(2007) 5406 της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2007).

Άλλη Σύσταση της Επιτροπής είναι αυτή της **23ης Ιουλίου 2003**, για τις κοινοποιήσεις, τις προθεσμίες και τις διαβουλεύσεις που προβλέπονται στο άρθρο 7 της οδηγίας 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

³⁰ Με τις Συστάσεις που υιοθετούν το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποδείχνουν κάποια ενέργεια ή σκιαγραφούν τους στόχους μιας κοινής πολιτικής. Βλ. Μούση Ν. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 12^η αναθ. έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 35.

Με στόχο την διευκόλυνση των Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών στην ανάλυση των σχετικών αγορών και στην εκτίμηση της ύπαρξης θέσεως σημαντικής ισχύος η Επιτροπή εξέδωσε **κατευθυντήριες γραμμές** (2002/C 165/03) για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών³¹.

Τόσο οι Συστάσεις όσο και οι Κατευθυντήριες Γραμμές δεν ανήκουν στο κοινοτικό δίκαιο με τη στενή έννοια του όρου, καθώς αποτελούν μη δεσμευτικές συμφωνημένες ενέργειες, με τις οποίες επιδιώκεται συντονισμός των εθνικών πολιτικών, μηχανισμών ανταλλαγής πληροφοριών, οργάνων συνεργασίας, κοινοτικών προγραμμάτων ή/και χρηματοοικονομικής υποστήριξης³². Η σημασία τους ωστόσο στην εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική³³.

2.2.4. Γενικές διατάξεις δικαίου του ανταγωνισμού

Εξετάζοντας τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών από τη σκοπιά του δικαίου του ανταγωνισμού, θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε τις δύο βασικές διατάξεις των κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, ήτοι τα άρθρα 81 (πρώην 85) και 82 (πρώην 86) της ΣυνθΕΚ, καθώς και το άρθρο 86 (πρώην 90) για τα ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα προς τις δημόσιες επιχειρήσεις. Θα πρέπει εντούτοις να σημειωθεί ότι η εκτενής ανάλυση των σχετικών διατάξεων περί απαγορευμένων συμπράξεων, περί καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης και σχετικά με τα ειδικά δικαιώματα υπερβαίνει τα όρια της παρούσας εργασίας. Στόχος είναι να κατανοήσει ο αναγνώστης τις ομοιότητες και τις διαφορές των γενικών διατάξεων του δικαίου του ανταγωνισμού και των ειδικών διατάξεων που ισχύουν στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.

³¹ Επίσημη Εφημερίδα C 165 της 11.7.2002.

³² Βλ. Μούση ό.π. σελ. 35

³³ Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι οι Συστάσεις δημοσιεύονται στη σειρά L (νομοθεσία) της ΕΕ για να τονιστεί η νομική και πολιτική σημασία τους. Βλ. Μούση ό.π. σελ. 35

Εξαιτίας του γεγονότος ότι στο παρελθόν τον τομέα των τηλεπικοινωνιών μονοπωλούσαν δημόσιες επιχειρήσεις, ακόμη και σήμερα η σχετική αγορά, παρά την απελευθέρωσή της, παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα. Οι επιχειρήσεις αυτές- πρώην κρατικά μονοπώλια- είναι μέχρι σήμερα οι μόνες σχεδόν που διαθέτουν ένα ολοκληρωμένο δίκτυο κι ως εκ τούτου είναι σε ευνοϊκότερη θέση σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους. Επιπλέον, η ίδια η φύση των παρεχόμενων υπηρεσιών λόγω της σπουδαιότητάς τους, υποχρεώνει το κράτος να λαμβάνει ειδικά μέτρα για την πρόσβαση όλων των καταναλωτών- χρηστών σε αυτές. Για το λόγο αυτό καίρια σημασία για τη λειτουργία του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά έχει το άρθρο 86 (πρώην άρθρο 90) ΣυνθΕΚ.

Στην ίδια φιλοσοφία και προς την εξυπηρέτηση των ίδιων σκοπών κινείται και η ειδική οδηγία για τον ανταγωνισμό στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών 2002/77/ΕΚ³⁴.

3. Ανάλυση του νομικού πλαισίου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα σημαντικότερα σημεία των ειδικών διατάξεων που ισχύουν στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και γίνονται ορισμένες επισημάνσεις ως προς την αποτελεσματικότητά τους και τη σχέση που αναπτύσσουν με τις διατάξεις του δικαίου του ανταγωνισμού.

Η βασική ιδέα των Οδηγιών είναι ότι τα συμφέροντα των καταναλωτών εξυπηρετούνται καλύτερα από τις δυνάμεις που διαμορφώνονται κατά τη λειτουργία της αγοράς κι ως εκ τούτου η κανονιστική επέμβαση έπρεπε να περιοριστεί στο ελάχιστο. Εντούτοις, η ύπαρξη επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στη σχετική αγορά και η πιθανότητα εκμετάλλευσης από μέρους τους της δεσπόζουσας θέσης που κατέχουν, βαίνει στις περισσότερες περιπτώσεις εις βάρος του συνόλου και της γενικής ευημερίας και υπέρ των μεμονωμένων ατομικών τους συμφερόντων. Τέτοιου είδους πρακτικές και συμπεριφορές ελέγχονται από το δίκαιο του ανταγωνισμού είτε προληπτικά (*ex ante*) είτε κατασταλτικά (*ex post*). Σε ορισμένες αγορές όμως, όπως αυτή των

³⁴ Βλ. αναλυτικά κατωτέρω.

ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ο έλεγχος με βάση τους γενικούς κανόνες του ανταγωνισμού κρίνεται ανεπαρκής και απαιτείται μία γενική εκ των προτέρων ρύθμιση της αγοράς³⁵.

3.1. Ανάλυση των ειδικών Οδηγιών (2002/19, 2002/20, 2002/22 και 2002/58)

Οι ειδικές οδηγίες συμπληρώνουν την οδηγία πλαίσιο και συνθέτουν με αυτή ένα σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο για τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Το νέο αυτό πλαίσιο μείωσε τα έως τότε ισχύοντα κείμενα των είκοσι έξι Οδηγιών σε μόλις έξι. Οι νέες ρυθμίσεις απομακρύνονται από τις πολύπλοκες και εξειδικευμένες ρυθμίσεις του παρελθόντος και πλησιάζουν στους γενικούς κανόνες του ανταγωνισμού³⁶. Συγχρόνως εγκαταλείπουν την τοπική- εδαφική και κοινωνική προσέγγιση των παλαιότερων Οδηγιών και κατευθύνονται προς μία προσέγγιση περισσότερο οικονομική³⁷.

3.1.1. Οδηγίες για τα δικαιώματα των παρόχων

Οι δύο πρώτες οδηγίες 2002/19 και 2002/20 αφορούν τα δικαιώματα των παρόχων. Συγκεκριμένα, η οδηγία 2002/19, γνωστή ως οδηγία- πρόσβαση, ρυθμίζει τη διαδικασία πρόσβασης των ενδιαφερομένων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών καθώς και τη διασύνδεσή τους. Στόχος της είναι η συστηματοποίηση των προηγούμενων ρυθμίσεων και η καθιέρωση ενός ευνοϊκού πλαισίου για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού έτσι ώστε να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη υπηρεσιών και δικτύων επικοινωνιών, ενώ πρέπει να

³⁵ Βλ. De Streel A. (2003). The new concept of “significant market power” in electronic communications: the hybridisation of the sectoral regulation by competition law. *European Competition Law Review*, Volume 24, Issue 10, σελ. 535- 542.

³⁶ Βλ. Rivas J & Branton J (2003) *Development in EE Competition Law in 2002: an overview*. *Common Market Law Review*, Volume 40, pp 1204- 1205.

³⁷ Bavasso A. (2004). *Electronic communications: a new paradigm for European regulation*. *Common Market Law Review*, Volume 41, σελ. 94.

διασφαλίζεται ότι τα ενδεχόμενα σημεία συμφόρησης που παρουσιάζονται στην αγορά δεν θα διακωλύσουν την ανάδειξη καινοτόμων υπηρεσιών από τις οποίες θα βγουν ωφελημένοι οι χρήστες³⁸.

Η Οδηγία 2002/20 για την αδειοδότηση αποσκοπεί στην εναρμόνιση και απλούστευση των κανόνων και όρων των αδειών δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ανεξαρτήτως εάν παρέχονται ή όχι στο κοινό, προκειμένου να διευκολύνεται η παροχή τους σε ολόκληρη την Κοινότητα. Έμφαση δίνεται στη ρύθμιση των δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων και αριθμών, που χαρακτηρίζονται από σπανιότητα. Στόχος είναι η δημιουργία ενός συστήματος αδειοδότησης με αντικειμενικά, αμερόληπτα, αναλογικά και διαφανή κριτήρια.

3.1.2. Οδηγίες για τα δικαιώματα των χρηστών

Οι επόμενες δύο οδηγίες, η 2002/22 και η 2002/58, αφορούν τα δικαιώματα των χρηστών. Ιδιαίτερως σημαντική κρίνεται η οδηγία 2002/22, γνωστή ως οδηγία για την καθολική υπηρεσία, η οποία ως στόχο έχει να δημιουργήσει μια ισορροπία μεταξύ της ανάπτυξης μιας ανταγωνιστικής αγοράς στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και στην εξασφάλιση στόχων δημοσίου συμφέροντος. Το δικαίωμα στην επικοινωνία αποτελεί αγαθό ζωτικής σημασίας για κάθε πολίτη, το οποίο κινδυνεύει να απωλέσει τον καθολικό του χαρακτήρα σε περίπτωση που αγορά λειτουργεί με κριτήρια αποκλειστικά οικονομικά.

Ακριβώς αυτόν τον κίνδυνο έρχεται να αντιμετωπίσει η θεσμοθέτηση ειδικού νομοθετικού πλαισίου για την Καθολική Υπηρεσία, το οποίο αποτελεί την «ασπίδα προστασίας» των λεγόμενων μη οικονομικών χρηστών και περιοχών.

Η Καθολική Υπηρεσία (ΚΥ)³⁹ στις τηλεπικοινωνίες συνίσταται στην παροχή σε όλους, ανεξαιρέτως γεωγραφικής θέσης, ενός ελαχίστου συνόλου

³⁸ Βλ. Μανιάτης Α. (2005). *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

³⁹ Βλ. αναλυτικά Παναγιωτοπούλου Α., Σαλκιτζόγλου Α. (2003). *Η διαμόρφωση του περιεχομένου της καθολικής υπηρεσίας στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς*. ΝοΒ, τόμος 51, σελ. 181- 192, καθώς επίσης και Αναστόπουλος Ι.

τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών καθορισμένης ποιότητας, σε προσιτή τιμή. Το θεσμικό αυτό πλαίσιο που θέτει η κοινοτική Οδηγία αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία στην Ελλάδα, λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής κατάτμησης του εθνικού χώρου.

Στο περιεχόμενό της εντάσσονται, μεταξύ άλλων, η παροχή πρόσβασης σε σταθερές θέσεις, η παροχή καταλόγου και πληροφοριών καταλόγου, η παροχή κοινόχρηστων τηλεφώνων και ειδικά μέτρα για μειονεκτούντες τελικούς χρήστες⁴⁰.

Η Οδηγία 2002/58, η οποία αντικατέστησε την οδηγία 97/66/EK, αποσκοπεί στο να διασφαλίζεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των χρηστών, ιδίως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, όσον αφορά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και να διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και των εξοπλισμών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην Κοινότητα.

3.2. Ανάλυση της Οδηγίας 2002/77/EK για τον ανταγωνισμό

Το δίκαιο του ανταγωνισμού αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Μετά την κατάρρευση των μονοπωλιακών επιχειρήσεων και την πλήρη απελευθέρωση της αγοράς, στόχο της Ένωσης αποτελεί η καθιέρωση ενός υγιούς ανταγωνισμού στον τομέα των τηλεπικοινωνιών.

Εκτός από τις γενικές διατάξεις του δικαίου του ανταγωνισμού (άρθρα 81 και 82 ΣυνΘΕΚ, καθώς και άρθρο 86) η Επιτροπή εξέδωσε την Οδηγία **2002/77/EK** της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η Οδηγία αυτή παραπέμπει ρητώς στις προαναφερθείσες οδηγίες υπό το πρίσμα των

(1998). Η εγγύηση της «καθολικής υπηρεσίας» στο πλαίσιο της ελευθέρωσης του τομέα Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 63-72.

⁴⁰ Για την καθολική υπηρεσία στον τομέα των τηλεπικοινωνιών βλ. επίσης κατωτέρω .

οποίων πρέπει να ερμηνεύεται. Εξάλλου, η ίδια η οδηγία- πλαίσιο 2002/21 περιλαμβάνει διατάξεις σχετικές με τον ανταγωνισμό και ιδίως για την δεσπόζουσα θέση των επιχειρήσεων στη σχετική αγορά.

Η παρούσα οδηγία λειτουργεί συμπληρωματικά και συνεχίζει την τάση φιλελευθεροποίησης στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Έχει το ίδιο πεδίο εφαρμογής, επαναλαμβάνοντας τους ορισμούς των «υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών» και «δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών». Οι διατάξεις της οδηγίας επιβάλλουν την κατάργηση των υφιστάμενων ειδικών και αποκλειστικών δικαιωμάτων, την απαγόρευση της χορήγησης νέων δικαιωμάτων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, και την εξασφάλιση για όλες τις επιχειρήσεις να ασκούν το θεμελιώδες δικαίωμα εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών σε ένα μη νοθευμένο ανταγωνιστικό πλαίσιο. Τέλος, υποχρεώνουν τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι κάθετα διαρθρωμένες δημόσιες επιχειρήσεις που παρέχουν δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και οι οποίες κατέχουν δεσπόζουσα θέση δεν κάνουν διακρίσεις υπέρ των δικών τους δραστηριοτήτων.

Πάντως, όπως αναφέρει και ο Μούσης⁴¹, η ρυθμιστική εξουσία την οποία διαθέτουν οι εθνικοί οργανισμοί τηλεπικοινωνιών πρέπει να διαχωρίζεται από τις εμπορικές δραστηριότητές τους, σύμφωνα με το Δικαστήριο⁴².

Πρωταρχική σημασία στην περίπτωση των δημόσιων επιχειρήσεων-πρώην μονοπωλίων έχει η κρατική χρηματοδότηση⁴³. Πρόκειται για ένα ακανθώδες θέμα, που παρά την απελευθέρωση της σχετικής αγοράς και την κατάργηση των μονοπωλίων, καμία κυβέρνηση και φυσικά καμία δημόσια επιχείρηση δεν είναι πρόθυμη να αγνοήσει. Αρκετές περιπτώσεις έχουν απασχολήσει την Επιτροπή τα τελευταία χρόνια, προσπαθώντας να ελέγξει τις κρατικές επιχορηγήσεις. Εντούτοις, ο ρόλος που έχει επιτελέσει δεν πρέπει να υπερεκτιμάται, καθώς τα κράτη μέλη εξακολουθούν να διαθέτουν μεγάλη

⁴¹ Μούσης Ν. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 12^η αναθ. έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 321.

⁴² Απόφαση της 27^{ης} Οκτωβρίου 1993, συνδεδεμένες υποθέσεις C-46/90 και C-93/91, Lagauche και άλλοι, Συλλογή 1993, σ. I- 5267.

⁴³ Βλ. επίσης κατωτέρω.

διακριτική ευχέρεια ως προς την καθορισμό της έννοιας της δημόσια υπηρεσίας και την επιλογή του τρόπου χρηματοδότησής της⁴⁴.

Η εφαρμογή των αρχών του δικαίου του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών αποτελεί κορυφαία επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη.

3.3. Ανάλυση της Οδηγίας- πλαίσιο 2002/21/EK

Η Οδηγία- πλαίσιο 2002/21/EK αποτελεί το βασικό νομικό κείμενο για τη ρύθμιση της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Περιλαμβάνει τις σημαντικότερες προβλέψεις σχετικά με τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς, τον εντοπισμό των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ, καθώς και εκτενείς διατάξεις για το ρόλο και τις αρμοδιότητες των εθνικών κανονιστικών αρχών. Στην Οδηγία- πλαίσιο φαίνεται εμφανώς η απομάκρυνση από τον διοικητικό χαρακτήρα των προηγούμενων μέτρων της ΕΕ στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και η στροφή της προς την αντίληψη του δικαίου του ανταγωνισμού. Κατά νομική ορολογία δηλαδή, επιφέρει τη σύγκλιση μεταξύ της ειδικής ρύθμισης και των αρχών του ανταγωνισμού⁴⁵. Πέραν τούτου όμως, η Οδηγία δεν παραλείπει να συμπεριλάβει διατάξεις για τους ευρύτερους στόχους που εξυπηρετεί η καθιέρωση του νέου εναρμονισμένου πλαισίου τηλεπικοινωνιακών ρυθμίσεων.

3.3.1. Πεδίο εφαρμογής και ορισμοί

Η οδηγία 2002/21, η οποία συνήθως αναφέρεται απλώς ως Οδηγία- πλαίσιο, αποτελεί μια εισαγωγή στο νέο νομικό πλαίσιο για τις συγκλίνουσες τεχνολογίες της επικοινωνίας, το οποίο αποσκοπεί στο να γίνει

⁴⁴ Hobbelen H., Harris V. & Dominguez I. (2007). *The Increasing importance of EC State Aid Rules in the Communications and Media Sectors*, European Competition Law Review, Volume 28, Issue 2, σελ. 101- 115.

⁴⁵ Bavasso A. (2004). *ό.π.*, , σελ. 94.

ανταγωνιστικότερος ο τομέας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ενώ συγχρόνως καταργεί τις προγενέστερες ρυθμίσεις⁴⁶. Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η καθιέρωση εναρμονισμένου πλαισίου για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Περιλαμβάνει οριζόντιες διατάξεις που εξυπηρετούν άλλα μέτρα: πεδίο εφαρμογής και θεμελιώδεις αρχές, βασικοί ορισμοί, γενικές διατάξεις για τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές (ΕΡΑ), νέα έννοια της σημαντικής ισχύος στην αγορά, καθώς και κανόνες εκχώρησης ορισμένων απαραίτητων πόρων, όπως οι ραδιοσυχνότητες, οι αριθμοί ή τα δικαιώματα διέλευσης.

Ενόψει της τεχνολογικής σύγκλισης και της ανάγκης οριζόντιας ρύθμισης για το σύνολο των υποδομών, το νέο πλαίσιο δεν περιορίζεται πλέον σε δίκτυα και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, αλλά καλύπτει και το σύνολο των δικτύων και υπηρεσιών των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Συμπεριλαμβάνει τη σταθερή φωνητική τηλεφωνία, τις κινητές και τις ευρυζωνικές επικοινωνίες, καθώς και την καλωδιακή και τη δορυφορική τηλεόραση.

Το νέο όμως αυτό πλαίσιο διαχωρίζει τις ρυθμίσεις της μετάδοσης από τις ρυθμίσεις του περιεχομένου. Ως εκ τούτου, εξαιρείται από το πεδίο της οδηγίας το περιεχόμενο των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω των δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως το ραδιοτηλεοπτικά εκπεμπόμενο περιεχόμενο ή οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, καθώς και ορισμένες υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Το ίδιο ισχύει και για τον τηλεπικοινωνιακό τερματικό εξοπλισμό.⁴⁷

Στην παρούσα Οδηγία διατυπώνονται ορισμοί σε μια σειρά από έννοιες, οι οποίοι κρίνονται ιδιαίτερα χρήσιμοι, καθώς προσδιορίζουν το εύρος του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας. Ως εκ τούτου κρίνεται απαραίτητο να παρατεθεί η ακριβής διατύπωση:

Ως «*δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών*» ορίζονται τα συστήματα μετάδοσης που επιτρέπουν τη μεταφορά σημάτων, με τη χρήση καλωδίου,

⁴⁶ Όπως π.χ. την Οδηγία 387/90, την Οδηγία 13/97, την Απόφαση 396/91, την Απόφαση 264/92, την Οδηγία 44/92, την Οδηγία 47/95, την Οδηγία 33/97, την Οδηγία 10/98.

⁴⁷ <http://europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/l24216a.htm>

ραδιοσημάτων, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου, συμπεριλαμβανομένων των δορυφορικών δικτύων, των σταθερών και κινητών επίγειων δικτύων, των συστημάτων ηλεκτρικών καλωδίων, εφόσον χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση σημάτων, των δικτύων που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, καθώς και των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης, ανεξάρτητα από το είδος των μεταφερόμενων πληροφοριών.⁴⁸

Ως «*υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών*» νοούνται οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις, αλλά εξαιρουμένων των υπηρεσιών που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου· δεν περιλαμβάνουν επίσης τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της οδηγίας 98/34/EK, οι οποίες δεν συνίστανται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.⁴⁹

Οι ίδιοι ορισμοί διατυπώνονται και στην οδηγία για τον ανταγωνισμό 2002/77/EK προκειμένου να υπάρχει μια συνοχή και να αποφευχθούν τυχόν αμφισβητήσεις ως προς την οριοθέτηση του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Οι ως άνω ορισμοί κρίνονται αρκετά «ευέλικτοι», καθώς μπορούν να συμπεριλάβουν σχεδόν οιαδήποτε μελλοντική τεχνολογική εξέλιξη στον τομέα των τηλεπικοινωνιών⁵⁰, ενώ υποδεικνύουν και την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας την οποία υιοθετεί το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο⁵¹.

⁴⁸ Βλ. Οδηγία 2002/21/EK

⁴⁹ Βλ. ό.π.

⁵⁰ Bavasso A. (2004). *ό.π.*, σελ. 94.

⁵¹ Για την έννοια της τεχνολογικής ουδετερότητας βλ. Kamecke U. & Korber T. (2008). *Technological neutrality in the EC regulatory framework for electronic communications: a*

3.3.2. Οι διατάξεις για τις εθνικές κανονιστικές αρχές⁵²

Στον τομέα των τηλεπικοινωνιών καθοριστικός κρίνεται ο ρόλος των Εθνικών Κανονιστικών Αρχών. Πρόκειται για ανεξάρτητες αρχές, νομικά διακριτές από όλους τους οργανισμούς παροχής δικτύων, εξοπλισμού ή υπηρεσιών. Βλέπουμε ότι ο κοινοτικός νομοθέτης αναγνώρισε την ιδιαιτερότητα της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για το λόγο αυτό ανέθεσε την επίβλεψή της σε νομικά πρόσωπα, ανεξάρτητα από την κεντρική διοίκηση των κρατών μελών αλλά και από τους παρόχους⁵³. Ο ρόλος μάλιστα που τους ανέθεσε δεν είναι απλώς παρατηρητικός, να επιβλέπουν δηλαδή εάν εφαρμόζονται οι κανόνες του ανταγωνισμού, αλλά πιο καίριος και ενεργός καθώς του παρείχε την αρμοδιότητα να επεμβαίνουν και να ρυθμίζουν τη λειτουργία της σχετικής αγοράς, παρέχοντάς του αρκετή διακριτική ευχέρεια. Το γενικό πλαίσιο λειτουργίας τους και οι βασικές αρμοδιότητές τους ρυθμίζονται από την ίδια την οδηγία (άρθρα 3- 13).

Έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους στη λειτουργία του νέου ρυθμιστικού πλαισίου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες αποτελεί η διαδικασία του άρθρου 7 της Οδηγίας, γνωστή και ως «διαδικασία ανακοίνωσης», η οποία επιβάλλει τη στενή συνεργασία μεταξύ των κατ'ιδίαν Εθνικών ρυθμιστικών Αρχών και της Επιτροπής. Πρόκειται για μία διαδικασία η οποία, εάν λειτουργήσει σωστά, μπορεί μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, να οδηγήσει στην υιοθέτηση των καλύτερων πρακτικών που αναγνωρίζονται μεταξύ ΕΡΑ και Επιτροπής και κυρίως στην καθιέρωση

good principle widely misunderstood, European Competition Law Review, Volume 29, Issue 5, σελ. 330- 337.

⁵² Πολύ συχνά ο όρος αποδίδεται στα ελληνικά ως εθνικές ρυθμιστικές αρχές (ΕΡΑ).

⁵³ Οι ανεξάρτητες αρχές αποτελούν κλασικά όργανα αυτορρύθμισης και λειτουργούν ως θεσμοί εγγύησης των δικαιωμάτων, δεσμευόμενοι όχι από κάποια εθνική ή κρατική λογική ή από κάποιο εθνικό συμφέρον ή κάποια *raison d' état*. Βλ. σχετικά Χαραλάμπης Δ. (2003) Η πολιτική των επικοινωνιών στην κοινωνία της πληροφορίας Στο Παπαδημητρίου Γ. (επιμ.) *Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 22.

ενός ενιαίου και συνεπέστερου ρυθμιστικού πλαισίου εντός όλων των κρατών μελών της ΕΕ⁵⁴.

Στο άρθρο 8 της οδηγίας καθορίζονται οι στόχοι των πολιτικών τις οποίες εξυπηρετούν και προάγουν οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές, όπως ο ανταγωνισμός, η ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς και η προαγωγή των συμφερόντων των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα στην παράγραφο 2 του άρθρου ορίζεται ότι:

«Οι εθνικές κανονιστικές αρχές προάγουν τον ανταγωνισμό στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών, μεταξύ άλλων:

α) εξασφαλίζοντας ότι οι χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων χρηστών, αποκομίζουν το μέγιστο όφελος όσον αφορά την επιλογή, την τιμή και την ποιότητα·

β) εξασφαλίζοντας ότι δεν υφίσταται στρέβλωση ούτε περιορισμός του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών·

γ) ενθαρρύνοντας αποτελεσματικές επενδύσεις ως προς την υποδομή και υποστηρίζοντας την καινοτομία και

δ) ενθαρρύνοντας την αποτελεσματική χρήση και εξασφαλίζοντας την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων και των πόρων αριθμοδότησης.».

Όσον αφορά το στόχο της ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς οι Αρχές συμβάλλουν στην άρση των τελευταίων εμποδίων στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της σύστασης και της ανάπτυξης διευρωπαϊκών δικτύων, στην εξασφάλιση ότι, σε παρόμοιες περιπτώσεις, δεν γίνεται διάκριση στην αντιμετώπιση των επιχειρήσεων και στη συνεργασία μεταξύ τους και με την Επιτροπή, κατά διαφανή τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η ανάπτυξη μιας συνεπούς κανονιστικής πρακτικής (παράγραφος 3).

⁵⁴ Βλ. Duvernay C. & Desmedt A. (2005). *One year with the Electronic Communications Regulatory Framework: a report on the results of the Article 7 notification procedure*. Computer and Telecommunications Law Review, Volume 11, Issue 2, σελ. 30- 37

Στο ίδιο άρθρο γίνεται μνεία και στην προαγωγή των συμφερόντων των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ άλλων εξασφαλίζοντας σε όλους του πολίτες πρόσβαση στην καθολική υπηρεσία που προβλέπεται στην οδηγία 2002/22/ΕΚ, εξασφαλίζοντας υψηλού επιπέδου προστασία για τους καταναλωτές κατά τις συναλλαγές τους με τους προμηθευτές, συμβάλλοντας στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής, προάγοντας την παροχή σαφών πληροφοριών, ανταποκρινόμενες στις ανάγκες συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, και ιδίως των μειονεκτούντων χρηστών και εξασφαλίζοντας τη διατήρηση της ακεραιότητας και της ασφάλειας των δημοσίων δικτύων επικοινωνιών (παράγραφος 4).

Από τις προαναφερθείσες νομικές διατάξεις προκύπτει ότι οι αρμοδιότητες που έχουν παραχωρηθεί στις Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές (ΕΡΑ) είναι ιδιαίτερος εκτενείς, με αποτέλεσμα το έργο τους να κρίνεται εκ των προτέρων αρκετά δύσκολο. Συγκεκριμένα, καλούνται να διεξάγουν δύσκολες οικονομικές αξιολογήσεις, τη στιγμή που οι μνημονευόμενοι στην Οδηγία στόχοι είναι εγγενώς σε σύγκρουση. Θα πρέπει συνεπώς, να είναι ιδιαίτερα προσεκτικές κατά τον προσδιορισμό των ορίων της σχετικής αγοράς και την υπόδειξη ύπαρξης ή μη δεσπόζουσας θέσης⁵⁵.

Κρίνοντας το έργο και τη λειτουργία των ΕΡΑ όλα αυτά τα χρόνια, στα πλαίσια του διαλόγου για τον απολογισμό του ρυθμιστικού πλαισίου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και την ανάγκη νέας μεταρρύθμισής του⁵⁶, η

⁵⁵ Βλ. Dobbs I. & Richards P. (2004). *Innovation and the New Regulatory Framework for Electronic Communications in the EU*, European Competition Law Review, Volume 25, Issue 11, σελ. 716- 730.

⁵⁶ Βλ. Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2007 για την τροποποίηση των οδηγιών 2002/21/ΕΚ σχετικά με κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, 2002/19/ΕΚ σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και με τη διασύνδεσή τους, και 2002/20/ΕΚ για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών [COM(2007) 697 - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα], και Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 13ης Νοεμβρίου

Επιτροπή επεσήμανε ότι κατά την εφαρμογή του ευρωπαϊκού ρυθμιστικού πλαισίου σε εθνικό επίπεδο παρατηρούνται περιπτώσεις ανακολουθίας. Συγκεκριμένα έκρινε ότι υπάρχει κίνδυνος ο ρυθμιστικός κερματισμός, απόρροια της απουσίας συντονισμού μεταξύ των δραστηριοτήτων των 27 εθνικών ρυθμιστικών αρχών (ΕΡΑ), να αποβεί επιζήμιος για την ανταγωνιστικότητα του τομέα και σε βάρος των καταναλωτών, λόγω έλλειψης αποτελεσματικού διασυννοριακού ανταγωνισμού. Για το λόγο αυτό πρότεινε τη συγκρότηση ευρωπαϊκής αρχής για την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών, η οποία θα πρέπει να αποτελέσει ανεξάρτητο πόλο αριστείας για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε επίπεδο ΕΕ και η οποία αναμένεται ότι θα παράσχει στην Επιτροπή και στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές (ΕΡΑ) υποστήριξη, εκπληρώνοντας γενικά καθήκοντα πληροφόρησης και διαβούλευσης⁵⁷.

Στην Ελλάδα αρμόδια Κανονιστική Αρχή για τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), για την οποία θα γίνει λεπτομερής αναφορά αμέσως μετά.

3.3.2.1. Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)

Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές αποτελούν ένα διοικητικό μόρφωμα των καιρών σε διεθνή κλίμακα που εμφανίστηκαν στη δεκαετία του '80 (στην

2007 με αντικείμενο την έκθεση για τα αποτελέσματα της αναθεώρησης του κοινοτικού ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την οδηγία 2002/21/ΕΚ και περίληψη των μεταρρυθμιστικών προτάσεων 2007 [COM(2007) 696 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

⁵⁷ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2007 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Αγορά Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών [COM(2007) 699 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Ελλάδα το 1989 με το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης) και αποτελούν έναν οιονεί δικαστικό μηχανισμό κατακερματισμένης διακυβέρνησης⁵⁸.

Στον χώρο των τηλεπικοινωνιών δρουν δύο ειδικευμένα μορφώματα, η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων και δευτερευόντως η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

Στην Ελλάδα αρμόδια Κανονιστική Αρχή για τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Πρόκειται για ανεξάρτητη διοικητική αρχή η οποία έχει κατά τον ν. 3431/2006, όπως και με τον προηγούμενο βασικό νόμο, ως αποστολή το τριαδικό σχήμα του ελέγχου, της ρύθμισης και της εποπτείας της σχετικής αγοράς. Με άλλα λόγια, αποτελεί τον Εθνικό Ρυθμιστή που ελέγχει, ρυθμίζει και εποπτεύει: (α) την αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εταιρείες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, ασύρματων επικοινωνιών και διαδικτύου και (β) την ταχυδρομική αγορά, στην οποία δραστηριοποιούνται οι εταιρείες παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ταχυμεταφοράς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω της ιδιαίτερης σημασίας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, οι τελευταίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο δράσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η οποία επιβλέπει την εφαρμογή τόσο του κοινοτικού όσο και του εθνικού δικαίου του ανταγωνισμού. Στην εν λόγω αγορά τις σχετικές αρμοδιότητες ασκεί η ΕΕΤΤ.

Η Εθνική Ρυθμιστική Αρχή ιδρύθηκε το 1992 με τον Ν.2075 με την επωνυμία Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών (ΕΕΤ) και οι αρμοδιότητές της επικεντρώνονταν στην εποπτεία της απελευθερωμένης αγοράς των τηλεπικοινωνιών. Η λειτουργία της όμως ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1995. Με την ψήφιση του Ν.2668/98 ο οποίος καθόριζε τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του τομέα των ταχυδρομικών υπηρεσιών, ανατέθηκε στην ΕΕΤ και η ευθύνη για την εποπτεία και ρύθμιση της αγοράς των ταχυδρομικών υπηρεσιών και μετονομάστηκε σε Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Με τον Ν.2867/2000 ενισχύθηκε ο εποπτικός, ελεγκτικός και ρυθμιστικός ρόλος της ΕΕΤΤ ενώ με τον ισχύοντα Ν.

⁵⁸ Βλ. Μανιάτης Α. (2006). *Δίκαιο Πληροφορικής & Τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 28.

3431/2006 περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθορίζεται το πλαίσιο παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών εντός της Ελληνικής Επικράτειας σύμφωνα με το ισχύον κοινοτικό δίκαιο και προσδιορίζονται οι αρμοδιότητες της⁵⁹.

3.3.3. Γενικές διατάξεις

Στο τμήμα των γενικών διατάξεων η οδηγία 2002/21/EK ρυθμίζει το κρίσιμο θέμα του κανονιστικού ελέγχου των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στην αγορά (άρθρο 14) καθώς και τη διαδικασία ανάλυσης και καθορισμού της σχετικής αγοράς (άρθρα 15-17). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι αρμόδια για την έκδοση σύστασης για τις σχετικές αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η εν λόγω σύσταση αποσκοπεί στην καταγραφή των αγορών, τα χαρακτηριστικά των οποίων είναι δυνατόν να δικαιολογήσουν την επιβολή κανονιστικών υποχρεώσεων, οι οποίες ορίζονται στις επιμέρους οδηγίες. Το αργότερο έως την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, η Επιτροπή δημοσιεύει επίσης κατευθυντήριες γραμμές για την ανάλυση της αγοράς και την αξιολόγηση της ισχύος στην αγορά. Έπειτα από την έκδοση της σύστασης, οι ΕΡΑ πραγματοποιούν ανάλυση των σχετικών αγορών, λαμβάνοντας υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θεσπίσει η Επιτροπή. Εφόσον μια ΕΡΑ διαπιστώσει ότι στην αγορά δεν υφίσταται πραγματικός ανταγωνισμός, προσδιορίζει τις επιχειρήσεις που διαθέτουν ισχύ στην εν λόγω αγορά και τους επιβάλλει τις ενδεδειγμένες κανονιστικές υποχρεώσεις.

Εν συνεχεία στο άρθρο 18 περιέχει ρυθμίσεις που αφορούν την προαγωγή των υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης. Για την προώθηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των πληροφοριών, της πολυφωνίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας και της πολιτιστικής πολυμορφίας, ενθαρρύνονται οι πάροχοι υπηρεσιών ψηφιακής και διαλογικής τηλεόρασης να χρησιμοποιούν ανοικτή διεπαφή προγράμματος εφαρμογής (API). Οι πάροχοι εξοπλισμού

⁵⁹ <http://www.eett.gr/nopencms/opencms/EETT/EETT/AboutEETT/>

προηγμένης ψηφιακής τηλεόρασης ενθαρρύνονται εξάλλου να συμμορφωθούν με ανοιχτή API σύμφωνα με τις ελάχιστες απαιτήσεις των σχετικών προτύπων ή προδιαγραφών. Η API καθορίζει τη διεπαφή λογισμικού μεταξύ των εφαρμογών και των πόρων του εξοπλισμού προηγμένης ψηφιακής τηλεόρασης που προβλέπονται για τις υπηρεσίες ψηφιακής τηλεόρασης και ραδιοφώνου.

Τέλος ορίζει τη διαδικασία επίλυσης των διαφορών που προκύπτουν μεταξύ των επιχειρήσεων ως προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την παρούσα οδηγία ή τις ειδικές (άρθρα 20- 25) την οποία αναθέτει στις αρμόδιες εθνικές ρυθμιστικές αρχές (ΕΡΑ).

3.3.4. Διατάξεις για τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς και τον εντοπισμό των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ

Στο άρθρο 14 η Οδηγία- πλαίσιο, προβλέπει τη μέθοδο καθορισμού των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στην αγορά, ενώ και τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιηθούν παραπέμπει στο Παράρτημα II. Συγκεκριμένα η διάταξη αναφέρει:

Άρθρο 14

Επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην αγορά

- 1. Εφόσον οι ειδικές οδηγίες απαιτούν από τις εθνικές κανονιστικές αρχές να διαπιστώνουν κατά πόσον οι φορείς εκμετάλλευσης κατέχουν σημαντική ισχύ στην αγορά σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 16, εφαρμόζονται οι παράγραφοι 2 και 3 του παρόντος άρθρου.*
- 2. Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει σημαντική ισχύ στην αγορά εφόσον, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ευρίσκεται σε θέση ισοδύναμη προς δεσπόζουσα θέση, ήτοι σε θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές.*

Ειδικότερα, οι εθνικές κανονιστικές αρχές, όταν εκτιμούν κατά πόσον δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις κατέχουν κοινή δεσπόζουσα θέση σε μια αγορά, ενεργούν σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την ανάλυση της αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά, τις οποίες δημοσιεύει η Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 15. Τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την εν λόγω εκτίμηση περιλαμβάνονται στο παράρτημα II.

3. Εάν μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μια συγκεκριμένη αγορά, είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι κατέχει σημαντική ισχύ και σε μια στενά συνδεδεμένη με αυτήν αγορά, εάν οι δεσμοί μεταξύ των δύο αγορών είναι τέτοιοι ώστε να είναι δυνατή η εκμετάλλευση της ισχύος στη μία αγορά στο πλαίσιο της άλλης αγοράς, ενισχύοντας έτσι τη θέση ισχύος της επιχείρησης στην αγορά.

Παράρτημα II

Στην Οδηγία 2002/21/ΕΚ περιλαμβάνεται ένας κατάλογος, ο οποίος θέτει ορισμένα κριτήρια για την διακρίβωση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης. Ο συγκεκριμένος κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός, αλλά αποτελεί ένα είδος οδηγού προς τις εθνικές κανονιστικές αρχές για την εκτίμηση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης σύμφωνα με το άρθρο 14 της Οδηγίας. Τα στοιχεία τα οποία περιλαμβάνονται στο εν λόγω παράρτημα είναι τα κάτωθι:

Δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις θεωρούνται ως ευρισκόμενες σε κοινή δεσπόζουσα θέση, κατά την έννοια του άρθρου 14, εάν, ακόμη και αν δεν υπάρχουν διαρθρωτικοί ή άλλοι δεσμοί μεταξύ τους, λειτουργούν σε μια αγορά, η δομή της οποίας θεωρείται ότι προσφέρεται για συντονισμένες ενέργειες. Με την επιφύλαξη της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την κοινή δεσπόζουσα θέση, εκτιμάται ότι συντρέχει τέτοια περίπτωση, εάν η αγορά πληροί ορισμένα κατάλληλα χαρακτηριστικά, ιδίως όσον αφορά τη συγκέντρωση της αγοράς, τη διαφάνεια και οιοδήποτε άλλο από τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται κατωτέρω:

- ώριμη αγορά

- στασιμότητα ή μικρή αύξηση της ζήτησης
- χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης
- ομοιογενές προϊόν
- παρόμοιες δομές κόστους
- παρόμοια μερίδια αγοράς
- έλλειψη τεχνικής καινοτομίας, ώριμη τεχνολογία
- απουσία πλεονάζοντος δυναμικού
- υψηλοί φραγμοί στην είσοδο
- έλλειψη αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος
- έλλειψη δυννητικού ανταγωνισμού
- διάφορα είδη άτυπων ή άλλων δεσμών μεταξύ των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων
- ανταποδοτικοί μηχανισμοί
- έλλειψη ή περιορισμένο πεδίο ανταγωνισμού ως προς τις τιμές

Ο ανωτέρω κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός και τα κριτήρια δεν είναι σωρευτικά. Ο κατάλογος προτίθεται μάλλον να παρουσιάσει απλώς τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη των ισχυρισμών περί ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης.

3.3.4.1. Σύγκριση Οδηγίας- πλαίσιο με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ για την έννοια της δεσπόζουσας θέσης

Οι κοινοτικές διατάξεις για τον ανταγωνισμό και ειδικότερα το άρθρο 82 δεν απαγορεύουν την ύπαρξη ή την απόκτηση μιας δεσπόζουσας θέσης, αλλά τη καταχρηστική εκμετάλλευσή της. Η επιλογή αυτή του κοινοτικού νομοθέτη δεν είναι τυχαία, αλλά σχετίζεται με την οικονομική κατάσταση που χαρακτήριζε τα κράτη μέλη στο παρελθόν. Τα κράτη μέλη διέθεταν πολλές δημόσιες επιχειρήσεις που δέσποζαν στην αγορά, τις περισσότερες φορές

μονοπωλώντας τις⁶⁰. Ο εξεταζόμενος τομέας των ηλεκτρονικών υπηρεσιών αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αυτής της πραγματικότητας.

Το γεγονός όμως ότι η ίδια η διάταξη δεν προσδιορίζει την έννοια της δεσπόζουσας θέσης, δημιουργεί αρκετές ασάφειες.

Εντούτοις το ΔΕΚ από πολύ νωρίς προσπάθησε να καλύψει το κενό αυτό. Στην υπόθεση *United Brands*⁶¹ το Δικαστήριο οριοθέτησε εννοιολογικά τη δεσπόζουσα θέση ως «κατοχή θέσης οικονομικής ισχύος από μια επιχείρηση που της επιτρέπει να παρεμποδίζει τη διατήρηση ενός αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, παρέχοντας τη δυνατότητα ανεξάρτητων συμπεριφορών σε αξιόλογο βαθμό έναντι των ανταγωνιστών της, των πελατών της και, τελικά, των καταναλωτών»^{62 63}.

Σύμφωνα με τη «θεωρία της εγγενούς κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης», την οποία αρχικώς υιοθέτησε το ΔΕΚ, η κατάχρηση ενυπάρχει στην ίδια τη δεσπόζουσα θέση, η οποία δημιουργείται με τη χορήγηση από τα κράτη μέλη αποκλειστικών ή ειδικών δικαιωμάτων σε τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς. Τούτο συνάγεται σε σειρά αποφάσεων του ΔΕΚ, όπως είναι, μεταξύ άλλων, οι αποφάσεις Γαλλία κατά επιτροπής [C-202/88 (19.03.1991)], *Hofner*, *Elser*

⁶⁰ Βλ. Πλιάκος Α. (2008). *Παραδόσεις δικαίου ανταγωνισμού* στα πλαίσια του μαθήματος «Η Συλλειτουργία Εθνικής και Κοινοτικής Διοίκησης σε Θέματα Ανταγωνισμού»

⁶¹ Υπόθεση *United Brands* 27/76, Συλλογή της Νομολογίας του Δικαστηρίου 1978 σελίδα 00207 Ελληνική ειδική έκδοση 00075 (σκέψη 65)

⁶² Είχε προηγηθεί ένας πιο συνοπτικός ορισμός της Επιτροπής στην απόφασή της της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1971 στην υπόθεση «*Continental Can Cy*» (απόφαση της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1973, υπόθεση 6/72, *Europemballage Corporation et Continental Can Company*, Συλλογή 1973, σ. 215.

⁶³ Ανάλογες εννοιολογικές προσεγγίσεις έχει διατυπώσει το ΔΕΚ και σε πλήθος άλλων αποφάσεων, όπως. Υπόθεση 85/76 *Hoffman- La Roche and Co. AG*/Επιτροπή, Συλλογή 1979, 461, σκέψη 38, *Michelin*, Συλλογή 1983, 3461, σκέψη 30 και του Πρωτοδικείου, *Irish Sugar*, Συλλογή 1999, II—2969, σκέψη 70 και *Aéropolis de Paris*, Συλλογή 2000, II- 3929, 147, Υπόθεση *British Gypsum* (T-65/89) [1993], Υπόθεση *Tetra Pak* (T-83/91) [1994], *Compagnie Maritime Belge* (T-24/93) [1996] και (C-395/96 P) [2000], *International Express Carriers Conference* (T-133/95) [1998], *ITT Promedia* (T-111/96) [1998], *Industrie des Poudres Sphériques* (T-5/97) [2000], *Hilti* (T-30/89) [1991], (C-53/92 P) [1994], *Michelin v European Commission* (T-203/01) [2003] , *Atlantic Container Lines* (T-191/98) [2003].

κατά Macrotron [C-41/90 (23.04.1991)], EPT κατά ΔΕΠ [C-260/89 (18.06.1991)] και RTT κατά GB, Inno, BM SA [C-18/88 (13.12.1991)].

Λίγα χρόνια αργότερα, το ΔΕΚ επιχειρεί, με τη σωρευμένη πλέον εμπειρία του στο ζήτημα, να επαναοριοθετήσει την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού. Προφανής στόχος του δεν είναι άλλος από την πληρέστερη διασφάλιση του γενικού οικονομικού συμφέροντος. Η νομολογιακή στροφή αποτυπώνεται σε σειρά αποφάσεών του. Πιο χαρακτηριστικές είναι οι Corbeau [C-320/91 (19.05.1993)] και Commune d' Almelo [C-393/92 (27.04.1994)]. Η στροφή αυτή επικυρώνεται με ρητό τρόπο στη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)⁶⁴.

Ανάλογοι ορισμοί έχουν διατυπωθεί και από τη θεωρία. Ενδεικτικά κατά τον Λιακόπουλο *«μια επιχείρηση κατέχει δεσπόμενη θέση, τόσο στην πλευρά της προσφοράς όσο και στην πλευρά της ζήτησης, όταν δεν είναι εκτεθειμένη καθόλου σε ανταγωνισμό ή δεν είναι εκτεθειμένη σε ουσιώδη ανταγωνισμό. Αυτό συμβαίνει όταν η επιχείρηση μπορεί, για λόγους πραγματικούς ή νομικούς, να διαμορφώνει οικονομική συμπεριφορά ανεξάρτητη από τη συμπεριφορά άλλων επιχειρήσεων»*⁶⁵.

Αντίθετα προς τις γενικές διατάξεις, η Οδηγία- πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες 2002/21/EK οριοθετεί την έννοια της δεσπόμενης θέσης, ακολουθώντας τον ορισμό που έχει διατυπώσει το ΔΕΚ, και την οποία εξισώνει με την κατοχή σημαντικής ισχύς στην αγορά. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 14 παρ. 2 της Οδηγίας προβλέπεται ότι *«Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει σημαντική ισχύ στην αγορά εφόσον, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ευρίσκεται σε θέση ισοδύναμη προς δεσπόμενη θέση, ήτοι σε θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές»*. Βλέπουμε ότι στη νέα Οδηγία η έννοια της δεσπόμενης θέσης επαναπροσδιορίζεται προκειμένου να εξισωθεί με την αντίστοιχη έννοια των γενικών διατάξεων του ανταγωνισμού, όπως αυτή

⁶⁴ Ξηρός Θ., Εμίρη Θ. (2003). *Το νομικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 17-18.

⁶⁵ Λιακόπουλος Θ. (2000). *Βιομηχανική Ιδιοκτησία*, ε' έκδοση. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 548.

οριοθετείται από την ερμηνεία του άρθρου 82⁶⁶. Συγκεκριμένα, η Οδηγία εγκαταλείπει τη φορμαλιστική προσέγγιση που βασίζεται αποκλειστικά στα μερίδια της αγοράς⁶⁷, και ακολουθεί μία πιο οικονομική προσέγγιση βασισμένη στην δύναμη που κατέχει κάποιος στη σχετική αγορά⁶⁸.

Η μεταστροφή αυτή της νομοθεσίας υποκινήθηκε από διάφορους λόγους: κατ' αρχάς, για να καταστήσει το καθεστώς πιο εύκαμπτο απ' ό,τι στο παρελθόν και πιο κοντά στην οικονομική πραγματικότητα, δεύτερον για να εξασφαλίσει νομική βεβαιότητα, καθώς οι αποφάσεις θα βασίζονταν σε μια πλούσια νομολογία του δικαίου του ανταγωνισμού πλέον των σαράντα ετών, τρίτον για να εξασφαλίσει μια καλύτερη εναρμόνιση των ρυθμιστικών αποφάσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη, και τέταρτον να εξασφαλίσει μια προοδευτική μείωση των ειδικών ρυθμίσεων και μια σταδιακή μετάβαση προς την αποκλειστική εφαρμογή των γενικών κανόνων του ανταγωνισμού, όταν οι ειδικές ρυθμίσεις δεν θα είναι πλέον απαραίτητες⁶⁹. Πρέπει βεβαίως να σημειωθεί ότι, ενώ οι γενικές διατάξεις του ανταγωνισμού αναφέρονται στην περίπτωση της κατάχρησης της δεσπόζουσας θέσης, η Οδηγία περιορίζει την πρόβλεψή της «στη θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές». Η προσέγγιση αυτή όμως

⁶⁶ Βλ. Rivas J & Branton J (2003) *Development in EE Competition Law in 2002: an overview*. Common Market Law Review, Volume 40, pp 1204- 1205. Για την ερμηνεία του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ βλ. επίσης αναλυτικά Eilmansberger T. (2005). *How to distinguish good from bad competition under article 82 EC: in search of clearer and more coherent standards for anti-competitive abuses..* Common Market Law Review, Volume 42, pp. 129- 177. και Albors-Llorens A. (2007). *The role of objective justification and efficiencies in the application of article 82 EC*. Common Market Law Review, Volume 44, pp. 1727- 1761.

⁶⁷ Μία επιχείρηση θεωρείτο ότι κατείχε σημαντική δεσπόζουσα θέση εάν κατείχε μερίδιο αγοράς ανώτερο του 25% στη σχετική αγορά των τηλεπικοινωνιών εντός της γεωγραφικής περιοχής στην οποία, βάσει αδείας, δραστηριοποιείτο.

⁶⁸ Bavasso A. (2004). *ό.π.*, σελ. 96.

⁶⁹ Βλ. De Streel A. (2003). *ό.π.*

αποτυπώνει μία στατική εικόνα, καθώς αποσκοπεί περισσότερο στην εφαρμογή ορισμένων υποχρεώσεων, παρά στην αξιολόγηση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης μιας τέτοιας θέσης⁷⁰.

Το πιο σημαντικό όμως είναι το γεγονός ότι ο κοινοτικός νομοθέτης αναφέρεται στην περίπτωση της κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης⁷¹. Η συλλογική δεσπόζουσα απασχόλησε κατά καιρούς την Επιτροπή και το Δικαστήριο. Αρχικά το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 82 δεν αφορούσε την περίπτωση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης από την οποία θα μπορούσε να προέρχεται η ελεγχόμενη από τη διάταξη αυτή καταχρηστική συμπεριφορά, αλλά αποτελούσε σύμπραξη η οποία ως εκ τούτου θα μπορούσε να ελεγχθεί μόνο δυνάμει του άρθρου 81 της Συνθήκης⁷². Η προσέγγιση αυτή στη συνέχεια εγκαταλείφθηκε. Το μεγάλο βήμα για την αποσαφήνιση της δεσπόζουσας θέσης έγινε στην υπόθεση Airtours⁷³, όπου η Επιτροπή στην κρίση της εστίαστηκε στη δομή της αγοράς, παραμελώντας τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ των μελών του ολιγοπωλίου, προσέγγιση ωστόσο που δεν έγινε δεκτή από το Πρωτοδικείο, καθώς και αργότερα στην υπόθεση Impala⁷⁴ στον τομέα της ηχογραφημένης μουσικής. Στην απόφαση Airtours το ΠΕΚ ανέθεσε υψηλότερο αποδεικτικό βάρος στην Επιτροπή⁷⁵ και σημείωσε τους αναγκαίους παράγοντες για τη δημιουργία και διατήρησης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, τους οποίους επαναπροσδιόρισε στην υπόθεση Impala⁷⁶. Η προσέγγιση αυτή ωστόσο που υιοθέτησε το Δικαστήριο, δε

⁷⁰ Bavasso A. (2004). *ό.π.*, σελ. 105.

⁷¹ Για την έννοια της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης βλ. ενδεικτικά Κοσμίδης Ν. (2002) *Ο έλεγχος του ολιγοπωλίου στο κοινοτικό δίκαιο συγκεντρώσεων επιχειρήσεων υπό το φως της απόφασης Airtours και του νέου Κανονισμού συγκεντρώσεων*, ΔΕΕ σελ. 157 επ.

⁷² Καρύδης Γ. (2003). *Εννοιολογική οριοθέτηση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού*, ΝοΒ σελ. 2029- 2049.

⁷³ Υπόθεση T- 342/99, Airtours κατά Επιτροπής, [2002] II-2585

⁷⁴ Απόφαση T- 464/04, Impala κατά Επιτροπής, ΕΕ C 224/ 39 της 16.09.2006.

⁷⁵ Βλ. Baxter S. & Dethmers F. (2006). *Collective dominance under EC merger control- after Airtours and the introduction of unilateral effects is there still a future for collective dominance?*, European Competition Law Review, Volume 27, Issue 3, σελ. 148- 160.

⁷⁶ Για τα κριτήρια που λαμβάνει υπ' όψιν η Επιτροπή στην αξιολόγηση συγκεντρώσεων που οδηγούν σε συλλογική δεσπόζουσα θέση και τη μέθοδο που ακολουθεί Βλ. αναλυτικά Κόκκορη Ι. (2007). *Ανάλυση συγκεντρώσεων που οδηγούν σε συλλογική δεσπόζουσα θέση*:

συμβαδίζει απόλυτα με την ιδέα της εκ των προτέρων ρύθμισης που θέτει το νέο πλαίσιο, η οποία εκ φύσεως είναι αρκετά πιο γενικευμένη και απομακρύνεται από την επιταγή ενδελεχούς διερεύνησης της κάθε υπόθεσης⁷⁷.

Η ιδέα της κοινής δεσπόζουσας θέσης προέρχεται από την ανάγκη να ελεγχθεί η δράση των ολιγοπωλίων, φαινόμενο αρκετά σύνηθες στις έντονα «συγκεντρωμένες» αγορές, όπως αυτή των ηλεκτρονικών επικοινωνιών⁷⁸. Η προηγούμενη κοινοτική εμπειρία για τη δυσκολία προσδιορισμού της κοινής δεσπόζουσας θέσης και του διαχωρισμού της από την παραλληλία των συμπεριφορών, οδήγησε τον νομοθέτη να παραπέμψει τον ερμηνευτή της Οδηγίας στις σχετικές Κατευθυντήριες Γραμμές και στο Παράρτημα II της Οδηγίας.

Εντούτοις, η προσπάθεια αυτή κρίνεται ανεπιτυχής, αλλά και συντακτικά ανορθόδοξη. Η Οδηγία στο κείμενό της δεν περιλαμβάνει τα σχετικά κριτήρια προσδιορισμού της κοινής δεσπόζουσας θέσης, αλλά παραπέμπει, όπως αναφέρθηκε, στο Παράρτημα II για τα «κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιούνται», το οποίο όμως με τη σειρά του αναφέρει ότι τα κριτήρια αυτά δεν είναι εξαντλητικά ούτε σωρευτικά. Πρόκειται λοιπόν για μία «χαλαρή» κωδικοποίηση των κριτηρίων, καθώς αποτελούν θεωρητικά παραδείγματα ή αλλιώς ενδείξεις για την ύπαρξη κοινής δεσπόζουσας θέσης. Στην πράξη όμως μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση και ασάφειες. Ακόμη και αν ο λόγος για τον οποίο τελικά παρατίθενται είναι καθαρά θεσμικός ή προκειμένου να βοηθήσουν τις ΕΡΑ, αυτό θα μπορούσε να γίνει απλώς μέσω των Κατευθυντήριων Γραμμών⁷⁹.

Περαιτέρω στην παράγραφο 3 του άρθρου 14 η Οδηγία αναφέρει ότι «Εάν μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μια συγκεκριμένη αγορά, είναι δυνατόν

ποια είναι η πρακτική μετά την *Airtours* και την *Impala*; Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο- 9^ο, 891- 899. Βλ. επίσης Haupt H. (2002). *Collective dominance under Article 82 E.C. and E.C. merger control in the light of the Airtours judgment*, European Competition Law Review, Volume 23, Issue 9, σελ. 434- 444.

⁷⁷ Bavasso A. (2004). ό. π. , σελ. 104.

⁷⁸ Bavasso A. (2004). ό. π. , σελ. 103.

⁷⁹ Bavasso A. (2004). ό. π. , σελ. 96- 97 και 105.

να θεωρηθεί ότι κατέχει σημαντική ισχύ και σε μια στενά συνδεδεμένη με αυτήν αγορά, εάν οι δεσμοί μεταξύ των δύο αγορών είναι τέτοιοι ώστε να είναι δυνατή η εκμετάλλευση της ισχύος στη μία αγορά στο πλαίσιο της άλλης αγοράς, ενισχύοντας έτσι τη θέση ισχύος της επιχείρησης στην αγορά»⁸⁰.

Με τον τρόπο αυτό ο κοινοτικός νομοθέτης προσπάθησε να διευκολύνει τον ερμηνευτή του δικαίου ως προς τον έλεγχο των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στην αγορά, σε ένα τομέα όπου η κατοχή ατομικής ή κοινής δεσπόζουσας θέσης είναι σύνηθες φαινόμενο και αρκετές συχνές οι παραβιάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού. Τα αποτελέσματα ωστόσο αυτής της κοινοτικής επιλογής αμφισβητούνται.

3.3.4.2. Σύγκριση Οδηγίας- πλαίσιο με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ για την ανάλυση και τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς

Η οριοθέτηση της αγοράς⁸¹ έχει καίρια σημασία, καθώς ορίζει το πλαίσιο εντός του οποίου ασκείται ο ανταγωνισμός και παρατηρείται η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης. Δύο κριτήρια καθορίζουν την έννοια της σχετικής αγοράς (relevant market), τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες και ο γεωγραφικός χώρος, αν και κάθε προσπάθεια προσδιορισμού ενέχει ένα βαθμό αβεβαιότητας. Ιδιαίτερα μάλιστα για τον εξεταζόμενο τομέα των τηλεπικοινωνιών, η καλπάζουσα τεχνολογική εξέλιξη καθιστά ευμετάβλητο το περιεχόμενο της σχετικής αγοράς και δυσχεραίνει τον προσδιορισμό της.

Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή έθεσε αρκετά περιοριστικούς όρους στην ορισμό της σχετικής αγοράς. Σε σχετική Ανακοίνωσή⁸² της ορίζει ότι «η αγορά του σχετικού προϊόντος περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή και τις υπηρεσίες που είναι δυνατόν να εναλλάσσονται ή να υποκαθίστανται αμοιβαία από τον

⁸⁰ Η διατύπωση αυτή παραπέμπει ρητά στην υπόθεση Tetra Pak (Υπόθεση T-83/91, Tetra Pak International v. Commission [1994] II-755, σκέψη 122.

⁸¹ Για τον ορισμό της σχετικής αγοράς βλ. αναλυτικά Ανακοίνωση της Επιτροπής, όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, ΕΕ αριθ. C 372/9.12.1997, 5-13

⁸² Βλ. ό.π. παράγραφο 7

καταναλωτή, λόγω των χαρακτηριστικών, των τιμών και της χρήσης για την οποία προορίζονται».

Η αυστηρή αυτή πρακτική της Επιτροπής στενού προσδιορισμού των αγορών αποκτά ιδιαίτερη σημασία λόγω της ανάπτυξη διαρκώς νέων αγορών που επιφέρει η συνεχής πρόοδος της τεχνολογίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι και ο τομέας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Με τη στενή οριοθέτηση των σχετικών αγορών ελέγχεται καλύτερα η οικονομική ισχύς των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο αυτό, μονοπωλιακών συνήθως διαστάσεων.

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η ειδική οδηγία για τις τηλεπικοινωνίες 2002/21, η οποία στο παράρτημα II περιλαμβάνει έναν κατάλογο κριτηρίων τα οποία αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης σε μια σχετική αγορά. Προς την ίδια κατεύθυνση η Επιτροπή εξέδωσε Σύσταση της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2007, για τις αγορές προϊόντων και/ή υπηρεσιών στο τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που επιδέχονται εκ των προτέρων (ex ante) ρύθμιση βάσει του δικαίου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (sector specific regulation), καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές (2002/C 165/03) για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά.

Όπως έχει επανειλημμένως αναφερθεί παραπάνω, είναι σύνηθες φαινόμενο τα πρώην κρατικά μονοπώλια στον τομέα των τηλεπικοινωνιών να κατέχουν δεσπόζουσα θέση στη σημερινή αγορά. Τούτο εξηγείται πλήρως από το γεγονός ότι πρόκειται για μία αγορά που απαιτεί σημαντική υποδομή και αυτές είναι οι μόνες επιχειρήσεις που διαθέτουν πλήρως ανεπτυγμένο δίκτυο. Ως αποτέλεσμα, οι νέοι πάροχοι που επιθυμούν να εισέλθουν στο χώρο είναι αναγκασμένοι να προμηθεύονται τις διάφορες υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε χονδρικό επίπεδο από τις δεσπόζουσες επιχειρήσεις. Σε πολλές χώρες όμως παρατηρείται το φαινόμενο, αρκετοί από τους νεοεισερχόμενους παρόχους να αποτελούν θυγατρικές εταιρίες των πρώην μονοπωλίων άμεσα εξαρτημένοι από αυτές. Το πρόβλημα που έχει απασχολήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το κατά πόσον η σχέση μεταξύ των δεσποζουσών επιχειρήσεων και των θυγατρικών τους πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν στον καθορισμό της σχετικής αγοράς και τον προσδιορισμό των μεριδίων, τόσο βάσει των γενικών διατάξεων του ανταγωνισμού όσο και βάσει

του ειδικού πλαισίου για τια τηλεπικοινωνίες. Η ανάλυση αυτή αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία λόγω των διευρυμένων αρμοδιοτήτων οι οποίες έχουν ανατεθεί στις ΕΡΑ για τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς και της διαπίστωσης ύπαρξης ή μη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Η Επιτροπή έχει επανειλημμένως διατυπώσει τις απόψεις της πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, με αφορμή πληθώρα περιπτώσεων κι έχει καταλήξει σε μία μέθοδο προσδιορισμού τριών βημάτων⁸³.

Συγκεκριμένα, σε πρώτο στάδιο η Επιτροπή εκδίδει περιοδικά μία σύσταση σχετικά με τις συναφείς αγορές προϊόντων και υπηρεσιών με βάση τις αρχές του δικαίου του ανταγωνισμού. Στην πράξη, η Επιτροπή επιλέγει τις αγορές εκείνες που ,λόγω των εγγενών δομικών τους προβλημάτων , απαιτούν εκ των προτέρων ρύθμιση. Στη συνέχεια οι ΕΡΑ οριοθετούν τις σχετικές αγορές με βάση τις εθνικές ιδιαιτερότητες και τη γεωγραφικής τους περιφέρεια. Στο δεύτερο στάδιο οι ΕΡΑ αναλύουν τις σχετικές αγορές και συγκεκριμένα, ελέγχουν εάν είναι ανταγωνιστικές ή εάν υπάρχουν επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στις εν λόγω αγορές. Στο τρίτο και τελικό στάδιο, εάν η ΕΡΑ διαπιστώσει ότι η αγορά είναι άκρως ανταγωνιστική οφείλει να αποσύρει οιαδήποτε τομεακή κανονιστική υποχρέωση βρίσκεται σε ισχύ καθώς και να μην επιβάλλει οιαδήποτε νέα ρύθμιση. Αντιθέτως, εάν η ΕΡΑ διαπιστώσει ότι η αγορά δεν είναι ανταγωνιστική επιβάλλει στις δεσπόζουσες επιχειρήσεις τις σχετικές υποχρεώσεις που προβλέπουν οι Οδηγίες. Όλη αυτή η διαδικασία επαναλαμβάνεται περιοδικά προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι ανταποκρίνεται πλήρως στις εξελίξεις της αγοράς⁸⁴.

Ακόμη κι αν η νέα έννοια της σημαντικής ισχύς στην αγορά έχει ευθυγραμμιστεί με την έννοια της δεσπόζουσας θέσης, οι διατάξεις του ανταγωνισμού και οι τομεακές ρυθμίσεις δεν συμπίπτουν απόλυτα και δεν πρέπει να συγχέονται. Για την ακρίβεια λειτουργούν συμπληρωματικά κι όχι ως υποκατάστατα. Στόχος και των δύο είναι η εξασφάλιση ενός

⁸³ Βλ. αναλυτικά Inotai A. (2005). The treatment of captive sales in the definition of the relevant market and the assessment of market power in the electronic communications sector, with special view to market analysis under the new regulatory framework for electronic communications. European Competition Law Review, Volume 26, Issue 9, σελ. 491- 499.

⁸⁴ De Streel A. (2003). ό.π.

αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Οι τομεακές ρυθμίσεις ισχύουν εκεί όπου οι γενικές διατάξεις κρίνονται ανεπαρκείς, ενώ η πολιτική του ανταγωνισμού απαντάται σε όλους τους τύπους δομής της αγοράς⁸⁵.

Το ειδικό πλαίσιο περιορίζεται στη σχετική αγορά που πληροί ορισμένα κριτήρια κι έκτοτε ισχύει για κάθε επιχείρηση που έχει σημαντική ισχύ. Αντιθέτως, οι κανόνες του ανταγωνισμού αφορούν μία συγκεκριμένη συμπεριφορά ή πρακτική. Επομένως, η δυσκολία των ΕΡΑ έγκειται κυρίως στον καθορισμό της σχετικής αγοράς ,κι όχι στην κρίση κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης.

Αν και ακολουθείται η ίδια μεθοδολογία τα αποτελέσματα μπορεί να είναι διαφορετικά. Μία αγορά καθορίζεται ευρύτερα βάσει του ειδικού πλαισίου των τηλεπικοινωνιών από ό,τι βάσει των κανόνων του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, υπάρχει η πιθανότητα μία επιχείρηση η οποία δεν κατέχει δεσπόζουσα θέση υπό το πρίσμα του άρθρου 82, να κρίνεται ότι διαθέτει σημαντική αγοραστική δύναμη υπό το καθεστώς της Οδηγίας 21/2002⁸⁶.

Αυτό ακριβώς αποτελεί και τη μεγαλύτερη πρόκληση για το ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Η λύση θα δοθεί βάσει της ορθής ερμηνείας των διατάξεων. Η εφαρμογή ενός συστήματος βασισμένου στην κυριαρχία απαιτεί έναν προσδιορισμό της σχετικής αγοράς, αλλά προϋποθέτει και μια ανάλυση εάν αυτή η δεσπόζουσα θέση έχει χρησιμοποιηθεί σωστά ή όχι. Η Οδηγία- πλαίσιο, πριν τη λήψη οιασδήποτε μέτρων, απαιτεί ότι η σχετική αγορά προσδιορίζεται κι έπειτα αναλύεται, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν αναπτύσσεται σε αυτή αποτελεσματικός ανταγωνισμός⁸⁷.

3.3.4.2.1. Η νέα προσέγγιση της Επιτροπής στο άρθρο 82 ΣυνθΕΚ και τα αποτελέσματά της στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η ερμηνεία των νομικών διατάξεων αποτελεί μία εξελισσόμενη διαδικασία που βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση με τις εξελίξεις της αγοράς και της

⁸⁵ De Streel A. (2003). ό.π.

⁸⁶ De Streel A. (2003). ό.π.

⁸⁷ Bavasso A. (2004). ό.π., σελ. 106.

κοινωνίας γενικότερα. Ως εκ τούτου, η προσέγγιση που υιοθετούν οι ερμηνευτές του δικαίου διαφοροποιείται με την πάροδο των ετών, ώστε να ανταποκρίνεται στις εκάστοτε ισχύουσες συνθήκες και επιταγές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όχι μόνο προχώρησε αρκετά τα τελευταία χρόνια στον εκσυγχρονισμό των κανόνων του ανταγωνισμού της ΕΕ, προκειμένου αυτοί να ευθυγραμμιστούν με τις πραγματικές ανάγκες και τις εξελίξεις της βιομηχανίας και της επιχειρηματικής κοινότητας, αλλά συγχρόνως επέδειξε μία πολύ ισχυρή θέληση για έναν γενικό μετασχηματισμό του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού⁸⁸.

Το κείμενο του άρθρου 82 έχει παραμείνει άθικτο από το 1957, παρά τις αρκετές τροποποιήσεις που έχει υποστεί κατά καιρούς η Συνθήκη. Εντούτοις, το πλαίσιο εφαρμογής και ο τρόπος ερμηνείας του έχουν αλλάξει κατά πολύ⁸⁹. Ακολουθώντας το ίδιο πνεύμα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα τελευταία χρόνια εγκατέλειψε την φορμαλιστική εφαρμογή του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ που ακολουθούσε στο παρελθόν με τη χρησιμοποίηση τεκμηρίων και προσανατολίστηκε σε μία προσέγγιση περισσότερο οικονομική.

Για το λόγο αυτό εξέδωσε αρχικώς το 2005 ένα έγγραφο εργασίας/διαβούλευσης (discussion paper)⁹⁰, που επιτάσσει μια οικονομική ανάλυση της διάταξης, ενώ μόλις τον Δεκέμβριο του 2008 διαμόρφωσε την τελική της θέση εκδίδοντας μία ανακοίνωση, η οποία περιέχει κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις⁹¹.

Η προτεινόμενη από την Επιτροπή οικονομική ερμηνεία του άρθρου 82 υπαγορεύει την ad hoc αξιολόγηση κάθε επιχειρηματικής συμπεριφοράς με

⁸⁸ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). *DG Competition's Discussion Paper on the Application of Article 82 EC to Exclusionary Abuses: the Proposed Economic Reform from a Legal Point of View*. European Competition Law Review, Volume 28, Issue 4, p 241

⁸⁹ Lowe P. (2009). *The European Commission Formulates its Enforcement Priorities as Regards Exclusionary Conduct by Dominant Undertakings*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy

⁹⁰ Διαθέσιμο στο europa.eu/competition/antitrust/other/discpaper2005

⁹¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής, Βρυξέλλες 9.2.2009, Ε (2009) 864 τελικό, διαθέσιμο στα ελληνικά και στο http://www.epant.gr/img/x2/categories/ctg292_1_1237277703.pdf

κριτήριο τα (πιθανά) αποτελέσματά της στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό και την ευημερία των καταναλωτών. Με άλλα λόγια, για να διακρίνουμε τις αποδεκτές (έστω και επιθετικές) επιχειρηματικές συμπεριφορές από τις αντιανταγωνιστικές πρακτικές που εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 82, κριτήριο δεν πρέπει να είναι το είδος ή η μορφή της συμπεριφοράς, αλλά τα (πιθανά) αποτελέσματά της στον ανταγωνισμό και ιδίως η ζημία που είναι πιθανό να προκαλέσει η συγκεκριμένη πρακτική στους καταναλωτές⁹².

Η Ανακοίνωση του 2008 καταδεικνύει την πρόθεση της Επιτροπής να εξετάζει τις συμπεριφορές, και να επιβάλλει κυρώσεις, όταν αυτές είναι πιθανόν να βλάψουν τους καταναλωτές, κι όχι μεμονωμένους ανταγωνιστές, καθώς και να εξετάζει τα οικονομικά οφέλη κάθε συμπεριφοράς, όπως κάνει με «τις αποδοτικότητα» στα πλαίσια του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης ή στα πλαίσια του κανονισμού των συγχωνεύσεων⁹³. Η εισαγωγή όμως των τεσσάρων όρων του άρθρου 81 παρ. 3 στην ερμηνεία του άρθρου 82 δημιουργεί ορισμένους προβληματισμούς⁹⁴.

Όσον αφορά το περιεχόμενο, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιεί στο έγγραφό της του 2005 τον όρο «ουσιώδης ισχύς στην αγορά»⁹⁵ ως ισοδύναμο της δεσπόζουσας θέσης. Παρατηρούμε ότι η υιοθετούμενη από την Επιτροπή ορολογία προσιδιάζει στον όρο της επιχείρησης με σημαντική ισχύ στην αγορά που απαντάται στην Οδηγία- πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

Η ορολογική αυτή μεταβολή υποδηλώνει την επιθυμία της Επιτροπής να αποσυνδέσει την οριοθέτηση της δεσπόζουσας θέσης από το κριτήριο του μεριδίου της αγοράς στο οποίο τα κοινοτικά δικαστήρια αποδίδουν μέχρι σήμερα ρόλο τεκμηρίου. Η θέση αυτή είναι ορθή. Τα μερίδια αγοράς δεν

⁹² Αθανασίου Λ. (2006). *Εννοιολογική οριοθέτηση της παρεμποδιστικής κατάχρησης. Σκέψεις επί της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για οικονομική ερμηνεία του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ*. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τόμος 12, σελ. 1241

⁹³ Botteman Y. & Ewing P. K. (2009). *Guidance On Enforcement Priorities Regarding Exclusionary Abuses: A Comparative Overview*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ. 1

⁹⁴ Killick J. & Komninos A. (2009). *Schizophrenia in the Commission's Article 82 Guidance Paper: Formalism Alongside Increased Recourse to Economic Analysis*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ 6.

⁹⁵ Βλ. Discussion paper, ενδεικτικά παρ. 23 «substantial market power»

αποτελούν παρά μία πρώτη ένδειξη η οποία πρέπει να συνεκτιμάται μαζί με άλλα στοιχεία που μέχρι πρότινος αγνοούνταν σε μεγάλο βαθμό, όπως τα εμπόδια επέκτασης και εισόδου, η διαφοροποίηση των προϊόντων και η ισχύς των πελατών. Τούτο καθίσταται προφανές στις δυναμικές αγορές, λόγω χάρη στις αγορές καινοτομίας, όπου τα μερίδια είναι ευμετάβλητα και η ισχύς της επιχείρησης αξιολογείται περισσότερο με βάση την εξέλιξη του προϊόντος και λιγότερο με βάση τις τιμές⁹⁶.

Η στάση ωστόσο που ακολουθεί τελικά η Επιτροπή κρίνεται συντηρητική, καθώς δεν παύει να επικαλείται τα μερίδια της αγοράς⁹⁷ και απλώς περιορίζεται στην αποτύπωση της ισχύουσας πρακτικής και νομολογίας⁹⁸. Το ίδιο ισχύει και ως προς το ζήτημα των μονοπωλίων, όπου η Επιτροπή περιορίζεται στο να επισημάνει ότι οι επιχειρήσεις που κατέχουν θέση σχεδόν μονοπωλιακή (συνάγεται ιδίως από μερίδια αγοράς που υπερβαίνουν το 75%) δεν θα μπορούν να δικαιολογήσουν τη συμπεριφορά τους, επικαλούμενες την «άμυνα της αποτελεσματικότητας». Στην περίπτωση αυτή η αρνητική στάση της Επιτροπής φαίνεται να εστιάζει στα πρώην κρατικά μονοπώλια των σχετικά πρόσφατα απελευθερωμένων αγορών⁹⁹.

Ένα από τα κριτήρια που προτείνει η Επιτροπή προκειμένου ο εφαρμοστής του δικαίου να διαπιστώσει κατά πόσον η συμπεριφορά μιας δεσπόζουσας επιχείρησης έχει ή δύναται να έχει παρεμποδιστικά αποτελέσματα είναι αυτό του αποτελεσματικού ανταγωνιστή¹⁰⁰. Το κριτήριο αυτό εφαρμόζεται ιδίως στην αξιολόγηση πρακτικών επί των τιμών¹⁰¹, π.χ. επιθετική τιμολόγηση, εκπτώσεις κλπ. Βασίζεται στη λογική ότι οι ανταγωνιστές μιας δεσπόζουσας επιχείρησης δεν αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο στις επιθετικές μεθόδους (τιμολόγησης) της τελευταίας. Άλλοι φεύγουν από την αγορά, ενώ άλλοι παραμένουν ή καταφέρνουν να διεισδύσουν. Εκείνο λοιπόν που ενδιαφέρει είναι η αντίδραση ενός εξίσου αποτελεσματικού ανταγωνιστή, δηλαδή ενός (υποθετικού) ανταγωνιστή που έχει το ίδιο κόστος

⁹⁶ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1243

⁹⁷ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009), *ό.π.*, παρ. 13 επ.

⁹⁸ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1243

⁹⁹ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1244

¹⁰⁰ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009), *ό.π.*, παρ. 23- 27.

¹⁰¹ Βλ. Discussion paper, παρ. 66.

με τη δεσπόζουσα επιχείρηση¹⁰². Η πρακτική αυτή απαντάται πολύ συχνά στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπου οι δεσπόζουσες επιχειρήσεις υιοθετούν επιθετικές συμπεριφορές προκειμένου να αποκλείσουν τους ανταγωνιστές τους¹⁰³. Εντούτοις παρουσιάζει ορισμένες εγγενείς δυσκολίες, καθότι απαιτεί χρονοβόρες και πολύπλοκες κοστολογικές αναλύσεις, δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου και κυρίως υποβαθμίζει το ρόλο ορισμένων ανταγωνιστών που δεν είναι ακόμη εξίσου αποτελεσματικοί, διότι εισήλθαν προσφάτως στη σχετική αγορά και δεν έχουν αναπτύξει πλήρως τη δραστηριότητά τους¹⁰⁴. Η τελευταία δυσχέρεια αφορά κυρίως νεοαναπτυσσόμενες αγορές, όπως αυτή των τηλεπικοινωνιών, η οποία μόλις πρόσφατα απελευθερώθηκε και άρχισε να λειτουργεί υπό συνθήκες ανταγωνισμού με την είσοδο και δραστηριοποίηση νέων εναλλακτικών παρόχων.

Ένα ακόμη κριτήριο που προτείνει η Επιτροπή και το οποίο πρέπει να εφαρμόζεται αυτοτελώς και σωρευτικά με το προαναφερθέν του αποτελεσματικού ανταγωνιστή, είναι το κριτήριο της βλάβης του καταναλωτή. Αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται αποτελεσματικό, στην πράξη παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες. Για να επανέλθουμε στο παράδειγμα των επιθετικών πρακτικών επί των τιμών, που αποτελούν συνηθισμένη πρακτική στην τηλεπικοινωνιακή αγορά, η εξέταση των αποτελεσμάτων μιας τέτοιας συμπεριφοράς δεν είναι ευχερής. Έτσι, λόγου χάρη, η επιθετική τιμολόγηση ωφελεί βραχυπρόθεσμα τους καταναλωτές διότι τους παρέχει τη δυνατότητα προμήθειας αγαθών σε χαμηλές τιμές, θα ήταν όμως επιλήψιμη αν μακροπρόθεσμα οδηγούσε σε αύξηση των τιμών, προς βλάβη του καταναλωτικού κοινού¹⁰⁵. Σε καμία όμως περίπτωση η ερμηνεία του άρθρου 82 δεν πρέπει να περιοριστεί μόνο στο κριτήριο της ευημερίας του καταναλωτή, διότι στόχος παραμένει μακροπρόθεσμα η προστασία του ανταγωνισμού ως διαδικασία¹⁰⁶.

¹⁰² Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1247

¹⁰³ Βλ. κατωτέρω Β' Μέρος, σελ. 81.

¹⁰⁴ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1247

¹⁰⁵ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1247

¹⁰⁶ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). *ό.π.*

Η εστίαση στην βλάβη του καταναλωτή είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του εγγράφου καθοδήγησης του 2008. Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας του, είχε δημιουργηθεί σημαντική διαμάχη¹⁰⁷. Το έγγραφο, εντούτοις, δεν προσδιορίζει μία συγκεκριμένη μεθοδολογία για την αξιολόγηση των διάφορων παραγόντων που συνιστούν την καταναλωτική ζημία ή για το βάρος που έχει ο καθένας από αυτούς. Παρά τις γενικές αναφορές σε οικονομικές έννοιες, λίγα λέγονται για το αναλυτικό πλαίσιο εφαρμογής τους σε κάθε περίπτωση¹⁰⁸. Από την άποψη αυτή, το έγγραφο δεν παρουσιάζει, δυστυχώς, βελτίωση σε σχέση με το discussion paper του 2005 της Επιτροπής, καθώς δεν έδωσε αρκετή προσοχή στην αρχή της καταναλωτικής ευημερίας.¹⁰⁹ Εκτός από την περιγραφή ενός γενικού πλαισίου για την προσέγγιση του άρθρου 82, το έγγραφο του 2008 περιγράφει ορισμένες ειδικότερες μορφές καταχρηστικής συμπεριφοράς¹¹⁰. Οι συνηθέστερες περιπτώσεις καταχρηστικής συμπεριφοράς που συναντώνται στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι οι τακτικές εξόντωσης¹¹¹ με τιμολόγηση κάτω του κόστους για ένα χρονικό διάστημα από τη δεσπόζουσα επιχείρηση προκειμένου να αποκλείσει τους ανταγωνιστές της¹¹², καθώς και συμπεριφορές συμπίεσης του περιθωρίου κέρδους¹¹³ όταν η δεσπόζουσα επιχείρηση ανταγωνίζεται στην αγορά «επόμενου σταδίου» τον αγοραστή που αρνείται να προμηθεύσει¹¹⁴. Τέλος, σε αγορές που σχετίζονται με αγαθά ζωτικής σημασίας για τους καταναλωτές, όπως είναι οι ηλεκτρονικές επικοινωνίες, προβλήματα δημιουργούν οι υποχρεώσεις καθολικής υπηρεσίας

¹⁰⁷ Gutermuth A. (2009). Article 82 Guidance: A Closer Look at the Analytical Framework and the Paper's Likely Impact on European Enforcement Practice. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ. 4

¹⁰⁸ Botteman Y. & Ewing P. K. (2009). *Guidance On Enforcement Priorities Regarding Exclusionary Abuses: A Comparative Overview*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ. 5

¹⁰⁹ Katsoulacos Y. (2009). *Some Critical Comments on the Commission's Guidance Paper on Art.82 EC*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ. 5

¹¹⁰ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009), ό.π., παρ. 32 επ.

¹¹¹ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009), ό.π., παρ. 63 επ.

¹¹² Βλ. Κατωτέρω, Β' μέρος, Υπόθεση France Télécom (Wanadoo Interactive)

¹¹³ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009), ό.π., παρ. 75 επ.

¹¹⁴ Βλ. κατωτέρω, Β' μέρος, υπόθεση Deutsche Telekom.

που θέτει το δίκαιο του ανταγωνισμού. Σε μία αγορά που βασίζεται στην εξέλιξη της τεχνολογίας και την καινοτομία, η επιβολή υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας, αν και απολύτως θεμιτή, θα πρέπει να γίνεται με προσοχή, προκειμένου να μην αποθαρρύνει τις επιχειρήσεις από το να επενδύσουν και να καινοτομήσουν σε αυτήν, με τελικώς ζημιωθέντες τους ίδιους τους καταναλωτές¹¹⁵.

Στα πλαίσια που διαγράφει η νέα προσέγγιση που υιοθετείται από την Επιτροπή, θα πρέπει να εξετασθεί εκ νέου το υποκειμενικό στοιχείο της συμπεριφοράς, με άλλα λόγια η πρόθεση. Μέχρι τώρα η έννοια της κατάχρησης στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ήταν καθαρά αντικειμενική¹¹⁶. Εκτιμώντας όμως τα αποτελέσματα μιας συμπεριφοράς, η πρόθεση, αν και σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί στοιχείο μιας παρεμποδιστικής κατάχρησης, εντούτοις μπορεί να αποτελέσει ένδειξη της βαρύτητας της παράβασης καθώς και της αποτελεσματικότητας της πίεσης που ασκεί ο ανταγωνιστής- θύμα της κατάχρησης στη δεσπόζουσα επιχείρηση¹¹⁷. Η αναβίωση της πρόθεσης ως κρίσιμο στοιχείο του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ μπορεί να χαρακτηριστεί ως απογοητευτική οπισθοδρόμηση¹¹⁸.

Η προτεινόμενη οικονομική προσέγγιση αναμφίβολα μειώνει τον κίνδυνο του δυσανάλογου περιορισμού της οικονομικής ελευθερίας που ελλοχεύει στην φορμαλιστική εφαρμογή του άρθρου 82¹¹⁹. Ωστόσο η πλήρης οικονομική

¹¹⁵ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009), ό.π. και βλ. αναλυτικά κατωτέρω για την έννοια της καθολικής υπηρεσίας.

¹¹⁶ Βλ. Hoffman- La Roche *"The concept of abuse is an objective concept relating to the behaviour of an undertaking in a dominant position which is such as to influence the structure of a market where, as a result of the very presence of the undertaking in question, the degree of competition is weakened and which, through recourse to methods different from those which condition normal competition in products or services on the basis of the transactions of commercial operators, has the effect of hindering the maintenance of the degree of competition still existing in the market or the growth of that competition."*

¹¹⁷ Βλ. Bavasso A. (2005). *The role of intent under Article 82 EC: from "flushing the turkeys" to "spotting lionesses in Regent's Park"*. European Competition Law Review, Volume 26, Issue 11, p 623.

¹¹⁸ Killick J. & Komninos A. (2009). 7

¹¹⁹ Αθανασίου Λ. (2006). όπ, σελ. 1248

ανάλυση των αποτελεσμάτων μιας συμπεριφοράς δεν είναι ούτε εφικτή, διότι ο εφαρμοστής του δικαίου καλείται να εκτιμήσει στην ουσία δυνητικά αποτελέσματα, αλλά ούτε και επιθυμητή, καθότι απαιτεί πολύπλοκες μελέτες και εξειδικευμένο προσωπικό¹²⁰. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η οικονομική ανάλυση θα μπορούσε να βοηθήσει τους εφαρμοστές του δικαίου να σχηματίσουν μια πιο σφαιρική και βαθύτερη εικόνα των δυνητικών επιπτώσεων της εξεταζόμενης συμπεριφοράς στον ανταγωνισμό, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι χρησιμοποιούμενες οικονομικές μέθοδοι δεν εμποδίζουν ή δεν καθυστερήσουν αδικαιολόγητα τη διοικητική και δικαστική πρακτική¹²¹.

Η προσέγγιση που ακολουθείται στο discussion paper τείνει να περιορίσει αρκετά τις πρακτικές που εμπίπτουν στο άρθρο 82 της ΣυνθΕΚ. Για ορισμένους, η τελολογική αυτή συστολή της κατάχρησης είναι νομικά εφικτή και ανταποκρίνεται τις ισχύουσες οικονομικοπολιτικές συνθήκες¹²². Διατυπώνεται ωστόσο και μία πιο επιφυλακτική στάση σύμφωνα με την οποία η νέα προσέγγιση καθιστά δυσκολότερη την απόδειξη της κυριαρχίας και της κατάχρησης και ως εκ τούτου δημιουργεί νομική αβεβαιότητα¹²³. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, μια *de facto* μείωση του πεδίου των πρακτικών που καλύπτονται από τους κοινοτικούς κανόνες του ανταγωνισμού δεν πρέπει να εφαρμοστεί στην ΕΕ., καθώς δε συνάδει με τα τρέχοντα νομοθετικά πλαίσια. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αγνοηθεί η λογική που κατέστησε απαραίτητη τη ρύθμιση του άρθρου 82: μια δεσπόζουσα επιχείρηση έχει την ειδική (ή ιδιαίτερη) ευθύνη¹²⁴ να μην κάνει κατάχρηση της ισχύος της, ακριβώς επειδή η μονομερής συμπεριφορά της φέρει έναν έμφυτο κίνδυνο για τη δομή, τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και τελικά τους καταναλωτές¹²⁵. Προτείνεται επομένως μία βαθμιδωτή προσέγγιση ανάλογα με την επικινδυνότητα της συμπεριφοράς¹²⁶, όπου η οικονομική ανάλυση πρέπει να αντιμετωπισθεί όχι

¹²⁰ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1248

¹²¹ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). *ό.π.*

¹²² Βλ. Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1245

¹²³ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). *ό.π.* σελ. 250.

¹²⁴ Βλ. ΔΕΚ, Michelin v. Commission, Υποθ. C-322/1981 (1983) Συλλ. 801

¹²⁵ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). *ό.π.* σελ. 250.

¹²⁶ Αθανασίου Λ. (2006). *όπ*, σελ. 1248

ως αυτοσκοπός, αλλά μάλλον ως το μέσον που συμπληρώνει την καθιερωμένη νομική ανάλυση¹²⁷.

Αν και το discussion paper του 2005 αποτέλεσε σημαντικό βήμα στην ερμηνεία του άρθρου 82, η σημασία του δεν πρέπει ούτε να υπερτιμηθεί, ούτε να υποτιμηθεί: επρόκειτο για ένα κείμενο απόψεων, χωρίς δεσμευτική ισχύ ούτε για τα δικαστήρια, ούτε για τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού, αν και στο μεγαλύτερο μέρος του συνιστά κωδικοποίηση της υφιστάμενης νομολογίας¹²⁸. Εξάλλου, από την έκδοσή του έως και την υιοθέτηση της τελικής θέσης της Επιτροπής τον Δεκέμβριο του 2008 λίγα πράγματα έχουμε δει ως προς την ουσιαστική αναθεώρηση της πολιτικής του ανταγωνισμού, εκτός από ορισμένες περιστασιακές αναφορές σε δημόσιες ομιλίες¹²⁹.

Οι φιλοδοξίες του εγγράφου καθοδήγησης του 2008 αποκλιμακώνονται έναντι της προσέγγισης που ακολουθήθηκε στο discussion paper του 2005. Η νέα θέση της Επιτροπής στηρίζεται λιγότερο στην οικονομική και νομική ορολογία, και είναι, κατά συνέπεια, ένα πιο προσιτό έγγραφο. Εντούτοις, υπάρχει μια διανοητική ασυναρτησία στην καρδιά του εγγράφου καθοδήγησης: ο φορμαλισμός του παρελθόντος συνυπάρχει με μια οικονομικά πιο βασισμένη ανάλυση¹³⁰. Πρόκειται τελικά για ένα κείμενο που έχει μία σωστή και αξιοπρόσεκτη διανοητική βάση, αλλά που συγχρόνως αποδεικνύεται αρκετά συντηρητικό ώστε να ξεφύγει από τον φορμαλισμό του παρελθόντος¹³¹. Επιπλέον, η ανακοίνωση του 2008 κρίνεται λιγότερο φιλόδοξη από ό,τι αναμενόταν, καθώς πολλοί πίστευαν ότι η Επιτροπή θα προχωρήσει στην έκδοση επίσημων οδηγιών, κι όχι απλώς σε μία ανακοίνωση με τις κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητές της κατά την εφαρμογή του άρθρου 82¹³². Ενδεικτικός προς τούτο είναι εξάλλου και ο τίτλος του εγγράφου που δημοσίευσε τελικώς η Επιτροπή¹³³, ενώ και στην αρχή του κειμένου

¹²⁷ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). ό.π. σελ. 245.

¹²⁸ Βλ. Αθανασίου Λ. (2006). ό.π. σελ. 1241 και 1251.

¹²⁹ Botteman Y. & Ewing P. K. (2009). Ό. π., σελ. 4

¹³⁰ Killick J. & Komninos A. (2009). Ό.π., σελ. 2

¹³¹ Killick J. & Komninos A. (2009). 4

¹³² Niels G. (2009). *Abuse and Monopolization: Unilateral Conduct by Two Competition Authorities?* GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ. 10.

¹³³ Βλ. Niels G. (2009). ό.π.

αναφέρει ρητώς ότι το εκδοθέν έγγραφο «δεν έχει σκοπό να αποτελέσει δεσμευτικό νομοθέτημα και δεν θίγει την ερμηνεία του άρθρου 82 από το Δικαστήριο ή το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων»¹³⁴.

Το έγγραφο δεν περιέχει μια αρκετά σαφή δήλωση ως προς τους στόχους της Επιτροπής κατά την αξιολόγηση της ενδεχομένως καταχρηστικής συμπεριφοράς υπό το πρίσμα του άρθρου 82. Εντούτοις, μία τέτοια δήλωση κρίνεται εξαιρετικά σημαντική προκειμένου να εγγυηθεί ένα ελάχιστο της νομικής βεβαιότητας όταν υιοθετείται μία οικονομική προσέγγιση¹³⁵. Περαιτέρω, το έγγραφο του 2008 δεν παίρνει θέση ως προς το επιχείρημα μιας δεσπόζουσας επιχείρησης που αφορά τη δυνατότητά της να ευθυγραμμίσει την συμπεριφορά της με αυτή των ανταγωνιστών της («meeting competition»). Η αποσιώπηση αυτή κρίνεται ανεπιτυχής, δεδομένου ότι οι δεσπόζουσες εταιρίες πρέπει να ξέρουν εάν έχουν δικαίωμα να ευθυγραμμίσουν τις τιμές τους με τις τιμές των ανταγωνιστών τους, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει τιμολόγηση κάτω από του κόστους. Η απάντηση αναμένεται να δοθεί κατά την εκδίκαση της έφεσης της Wanadoo¹³⁶.

Συμπερασματικά, ενώ η υιοθετούμενη προσέγγιση που επιτάσσει την *ad hoc* αξιολόγηση κάθε συμπεριφοράς κρίνεται ορθή και προς τη σωστή κατεύθυνση, είναι θλιβερό ότι μετά από τόσα χρόνια πρακτικής εφαρμογής, εσωτερικής αντανάκλασης και δημόσιων διαβουλεύσεων, το έγγραφο της Επιτροπής δεν έχει ακόμα προσφέρει επαρκή καθοδήγηση στην επιχειρηματική κοινότητα ως προς τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή θα αντιμετωπίσει τις ενδεχομένως καταχρηστικές συμπεριφορές κάτω από το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ¹³⁷.

¹³⁴ Ανακοίνωση Επιτροπής (2009) «Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις», 9.2.2009 Ε(2009) 864 τελικό, παρ. 3.

¹³⁵ Katsoulacos Y. (2009). Ο.π.

¹³⁶ Janssens T. (2009). *The Commission Guidance on Predation: A Cautious Step In the Right Direction?* GCL The Online Magazine for Global Competition Policy, σελ. 11

¹³⁷ Katsoulacos Y. (2009). 11

4. Ειδικότερα θέματα στη ρύθμιση της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Όπως επανειλημμένως ελέχθη ανωτέρω, ο τομέας των ηλεκτρονικών επικοινωνιών παρουσιάζει μία ιδιαιτερότητα, καθώς πρόκειται για μία αγορά που μπορεί να ξέφυγε από την κρατική μονοπωλία του παρελθόντος, παραμένει όμως αρκούντως ρυθμισμένη. Με άλλα λόγια, ακόμα και σήμερα η επέμβαση της πολιτείας στη λειτουργία της αγοράς είναι άκρως εμφανής. Δύο ζητήματα τα οποία είναι ενδεικτικά της παρεμβατικής πολιτικής βούλησης και πρακτικής, είναι αυτά της καθολικής υπηρεσίας και των κρατικών ενισχύσεων.

4.1. Έννοια της δημόσιας υπηρεσίας και καθολική υπηρεσία

Η έννοια της καθολικής υπηρεσίας σχετίζεται με το θέμα της υπαγωγής του τομέα των δημοσίων υπηρεσιών στις διατάξεις περί ανταγωνισμού της Συνθήκης. Από πολύ νωρίς το ΔΕΚ έθεσε αυστηρές προϋποθέσεις για την αποδοχή των δημοσίων υπηρεσιών μονοπωλιακού χαρακτήρα που δεν προσβάλλουν τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ιδιαίτερα απασχόλησε η υπαγωγή των δημοσίων υπηρεσιών στους κανόνες του άρθρου 86, σε συνδυασμό με το άρθρο 82 περί καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσης.

Η ανωτέρω διαμάχη δεν αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των φορέων παροχής, ούτε θέτει ζήτημα ιδιωτικοποίησής τους, καθώς το κοινοτικό δίκαιο στο άρθρο 295¹³⁸ (πρώην 222) της ΣυνθΕΚ καθιερώνει την ουδετερότητα της κοινοτικής έννομης τάξης έναντι του καθεστώτος ιδιοκτησίας και έναντι του ζητήματος της έκτασης του δημόσιου τομέα.¹³⁹

¹³⁸ Άρθρο 295 (πρώην 222) Συνθ ΕΚ «Η παρούσα Συνθήκη δεν προδικάζει με κανένα τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη».

¹³⁹ Βλ. Αναστόπουλος Ι. (1998). Η εγγύηση της «καθολικής υπηρεσίας» στο πλαίσιο της ελευθέρωσης του τομέα Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 63-72, όπως επίσης Κτιστάκη Σ (1995) *Δίκαιο του ανταγωνισμού και δημόσια υπηρεσία στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Corbeau και Almelo)*, ΕΛΛΔνη, τόμος 36, σ. 1479-1495.

Στο πλαίσιο αυτό, το κοινοτικό δίκαιο προϋποθέτει τη διάκριση των ρυθμιστικών λειτουργιών από τις παραγωγικές δραστηριότητες, την εξατομίκευση των ασκουμένων οικονομικών δραστηριοτήτων, ώστε να προκύπτουν οι ανταγωνιστικές δραστηριότητες και να διακρίνονται από τις επιδοτούμενες, και τέλος την αποστασιοποίηση από το κράτος με την αποσύνδεση της υπηρεσίας ή επιχείρησης γενικού συμφέροντος (δημόσιας, κοινωφελούς, καθολικής) από τον δημόσιο φορέα, ή τον παραχωρησιούχο ιδιώτη που απολαύει αποκλειστικών ή ειδικών δικαιωμάτων.

Στην έννοια της καθολικής υπηρεσίας, το εθνικό δημόσιο συμφέρον πρέπει να συμφωνεί με τις θεμελιώδεις ελευθερίες της αγοράς, όπως αυτές κατοχυρώνονται στην ΕΕ, όπως και με τις διατάξεις του ανταγωνισμού, καθώς μόνο με τον τρόπο αυτό έχουμε μείωση των τιμών και μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής εκ μέρους των καταναλωτών. Αυτός είναι, εξάλλου σε τελική ανάλυση, ο σκοπός της κατοχύρωσης των οικονομικών ελευθεριών και των κανόνων του ανταγωνισμού. Προς αυτή την εξισορρόπηση εξάλλου μεταξύ των υπηρεσιών δημόσιας ωφέλειας και των οικονομικών ελευθεριών αποσκοπεί η διάταξη του άρθρου 86 της Συνθήκης που προβλέπει τη δυνατότητα επέμβασης εκ μέρους της πολιτείας και την επιβολή υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας¹⁴⁰.

Η τεχνολογική πρόοδος στον τομέα των τηλεπικοινωνιών ανέτρεψε εκ των πραγμάτων πολλές από τις παραδοσιακές παραδοχές σύμφωνα με τις οποίες «εκ φύσεως» η εκμετάλλευση ορισμένων δραστηριοτήτων, ιδίως των υπηρεσιών δικτύου, μπορεί να γίνει μόνο υπό μορφή μονοπωλίου (θεωρία των «φυσικών μονοπωλίων»)

Από πολύ νωρίς η Κοινότητα υιοθέτησε την έννοια της καθολικής υπηρεσίας στον τομέα των τηλεπικοινωνιών σε μια σειρά πράξεων (εκθέσεις, ψηφίσματα, ανακοινώσεις, οδηγίες κτλ¹⁴¹).

¹⁴⁰ Βλ. Sauter W. (2008). *Services of general economic interest and universal service in EU law*. European Law Review, Volume 33, No 2, σελ. 167- 179.

¹⁴¹ Ενδεικτικά Οδηγίες 90/387, 90/388, 97/51, 97/13, 97/33, 98/10, «Έκθεση της Επιτροπής για την κατάσταση του τομέα των τηλεπικοινωνιών» του 1992, Ανακοίνωση της 18.4.1993,

Οι λόγοι που προβάλλονται και υποστηρίζουν αυτή τη μορφή παρεμβατισμού εκ μέρους της Ένωσης στη λειτουργία του τομέα των τηλεπικοινωνιών, αφορούν την ανάπτυξη της εσωτερικής ευρωπαϊκής αγοράς και την αποφυγή δημιουργίας εμποδίων στον ανταγωνισμό καθώς και τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας στον καταναλωτή. Με άλλα λόγια τα όργανα της ΕΕ έπρεπε να συνδυάζουν την απελευθέρωση του τομέα των τηλεπικοινωνιών με θεμελιώδεις αρχές και πολιτικές της ΕΕ, όπως η προστασία του καταναλωτή, η ενδυνάμωση του ανταγωνισμού η εξισορρόπηση των ενδοκοινοτικών ανισοτήτων, η αποφυγή διακρίσεων κτλ.

Η εφαρμογή υποχρεώσεων καθολικής υπηρεσίας αποτελεί μία πρόκληση με δύο όψεις. Το πρώτο ερώτημα που προέκυψε με την απελευθέρωση/ιδιωτικοποίηση των αγορών, αφορούσε την κάλυψη των αναγκών των καταναλωτών που διαμένουν σε μη αστικές ή/και χαμηλών εισοδήματος περιοχές που η εξυπηρέτησή τους έχει μεγάλο κόστος. Χωρίς σχετική πρόβλεψη ρύθμισης, θα ήταν ιδιαίτερα αμφίβολο αν αυτοί οι καταναλωτές θα είχαν προσφορά υπηρεσιών, τουλάχιστον σε αρκετά χαμηλή τιμή και υψηλή ποιότητα. Το δεύτερο ερώτημα αφορά το περιεχόμενο της έννοιας της καθολικής υπηρεσίας, καθότι στις αγορές τηλεπικοινωνιών υπάρχει ένα πλέγμα υπηρεσιών, άλλες περισσότερο «βασικές» και άλλες λιγότερο, με την ποιότητά τους να εξελίσσεται διαρκώς προσαρμοζόμενη στις νέες τεχνολογίες και την αγοραία ζήτηση¹⁴².

Η έννοια της ΚΥ περιλαμβάνει πλείονα ειδικότερα ζητήματα με κυρίαρχο αυτό της τιμολογιακής πολιτικής. Συγκεκριμένα, αυτό που θα πρέπει να ελεγχθεί, είναι το γεγονός ότι η Καθολική υπηρεσία δεν επιτρέπει τη διαμόρφωση των τιμών από μόνη τη λειτουργία της αγοράς, βάσει της αρχής του κόστους και της γενικότερης οικονομικής αρχής της προσφοράς και της ζήτησης, αλλά εν προκειμένω επιβάλλει επί πλέον κόστη που συνεπάγεται η δυνατότητα πρόσβασης όλων στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών.

Ψήφισμα του Συμβουλίου 93/C213, Ψήφισμα Συμβουλίου 94/C48, Ανακοίνωση Επιτροπής της 13 Μαρτίου 1996, Οδηγία 95/62, κτλ.

¹⁴² Βλ. Βέττας Ν. & Κατσουλάκος Γ. (2004). Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική: Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη. Αθήνα: Τυπωθήτω- ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ, σελ. 244.

Σήμερα, με την πρόοδο της τεχνολογίας και την διαμορφωθείσα κατάσταση της αγοράς, ο όρος της ΚΥ πρέπει να εμπλουτιστεί και να περιλαμβάνει πέρα του ελαχίστου ορίου και τον εμπλουτισμό του περιεχομένου με πρόσθετες υπηρεσίες και διαφοροποιημένες παροχές, που επιτρέπουν στον καταναλωτή να χρησιμοποιεί τα επιτεύγματα της τεχνολογικής προόδου και στον πολίτη την πρόσβασή του στη κοινωνία της πληροφορίας¹⁴³.

4.2. Το ζήτημα της κρατικής χρηματοδότησης

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο είναι κρίσιμο στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και το οποίο έχει απασχολήσει αρκετές φορές την Επιτροπή, είναι αυτό των κρατικών ενισχύσεων, όπως αυτές ορίζονται κυρίως από το άρθρο 87 της ΣυνθΕΚ. Οι διατάξεις αυτές αποτελούν το συμπλήρωμα των διατάξεων των άρθρων 81 και 82, καθ' όσον αποσκοπούν στον έλεγχο των κρατικών ανταγωνιστικών παρεμβάσεων και, ως εκ τούτου, συμβάλλουν στην εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά¹⁴⁴.

Το θέμα της κρατικής χρηματοδότησης ξεφεύγει από τα όρια της παρούσας εργασίας και ως εκ τούτου δεν αναπτύσσεται λεπτομερώς, αλλά πρέπει να αναφερθεί διότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις τηλεπικοινωνίες. Όπως είδαμε, η αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών αποτελούσε για πολλά χρόνια μονοπώλιο δημοσίων επιχειρήσεων. Και μετά την απελευθέρωσή της όμως, ακριβώς λόγω του προηγούμενου μονοπωλιακού καθεστώτος, η επέμβαση και η ρύθμισή της από την Επιτροπή και τις εθνικές αρχές, είναι έντονη. Συνεπώς, οι κρατικές ενισχύσεις αποτελούν ένα ακανθώδες ζήτημα καθώς πολλά κράτη συνεχίζουν να κατέχουν σημαντικό μερίδιο στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των

¹⁴³ Βλ. Παναγιωτοπούλου Α., Σαλκιτζόγλου Α. (2003). *Η διαμόρφωση του περιεχομένου της καθολικής υπηρεσίας στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς*. ΝοΒ, τόμος 51, σελ. 181- 192.

¹⁴⁴ Βλ. Καρύδης Γ. (2001). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 244.

επικοινωνιών. Στη μέθοδο την οποία υιοθετεί στο συγκεκριμένο ζήτημα, η Επιτροπή επιδιώκει να εξισορροπήσει τις αρνητικές επιδράσεις της κρατικής ενίσχυσης στον ανταγωνισμό με οποιαδήποτε θετικά αποτελέσματα, π.χ. πρόληψη τυχόν αποτυχιών της αγοράς ή επίτευξη άλλων πολιτικών στόχων, όπως η περιφερειακή ή κοινωνική συνοχή. Δεδομένου όμως, ότι η κρατική ενίσχυση αποσκοπεί σε μία ευρεία ποικιλία στόχων, πολλοί από τους οποίους δεν είναι οικονομικής φύσεως, μία καθαρά οικονομική ανάλυση, ανάλογη με αυτή που ακολουθείται στις γενικές διατάξεις του ανταγωνισμού, δεν μπορεί μόνη της να δώσει όλες τις απαντήσεις¹⁴⁵.

Γενικώς, η Επιτροπή δείχνει μία ευνοϊκή στάση απέναντι στις ενισχύσεις με σκοπό την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας τους σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον με ένα σαφές πρόγραμμα αναδόμησης, ενώ αντιθέτως είναι ιδιαίτερα επιφυλακτική στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων με σκοπό την διάσωσή τους, όταν αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες σε βάρος των ανταγωνιστών τους¹⁴⁶.

Τα τελευταία χρόνια στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον για επενδύσεις σε ευρυζωνικά δίκτυα. Τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και οι εθνικές κυβερνήσεις, θεωρούν ότι η ευρυζωνική ανάπτυξη είναι κρίσιμη για την πρόοδο και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ΕΕ¹⁴⁷.

Δεκάδες είναι οι περιπτώσεις κρατικών ενισχύσεων που απασχόλησαν την Επιτροπή τα τελευταία χρόνια, όπως ενδεικτικά η υπόθεση της γερμανικής MobilCom και της France Télécom στη Γαλλία¹⁴⁸, η υπόθεση της TV2 στη Δανία, η υπόθεση της Radio Televisión Española (RTVE) στην Ισπανία,

¹⁴⁵ Βλ. αναλυτικά Veer J. P. (2008). *Is the Market Failing? The Commission's Assessment of State Aid to Broadband Networks*. European Competition Law Review, Volume 29, Issue 6, σελ. 363.

¹⁴⁶ Βλ. Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 2*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 4, σελ. 234- 240.

¹⁴⁷ Βλ. Veer J. P. (2008). ό. π. , σελ. 364.

¹⁴⁸ Βλ. Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments.... Part- 2., ό.π.*

καθώς και ανάλογες περιπτώσεις σε Αυστρία, Σουηδία, Σκωτία, Ουαλία κ.ά.¹⁴⁹, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι υποθέσεις Appingedam και Irish Metropolitan Area Networks, όπου η Επιτροπή στην κρίση της έλαβε υπ' όψιν και το ειδικό κανονιστικό πλαίσιο που ισχύει στη σχετική ιρλανδική αγορά¹⁵⁰.

Όλες οι ανωτέρω αποφάσεις καταδεικνύουν ότι η εφαρμογή των κανόνων των κρατικών ενισχύσεων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών είναι ένα ισχυρό εργαλείο για την Επιτροπή, προκειμένου να ελέγξει τα μέτρα κρατικής χρηματοδότησης, που καμία κυβέρνηση ή επιχείρηση, είτε δημόσια είτε εμπορική, δεν μπορεί και δεν πρέπει να αγνοήσει. Εντούτοις, ο ρόλος της Επιτροπής σε αυτόν τον τομέα δεν πρέπει να υπερεκτιμηθεί, καθώς αφήνει αρκετή διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη όσον αφορά την επιλογή της μεθόδου χρηματοδότησης¹⁵¹. Το μόνο σίγουρο είναι ότι το ζήτημα των κρατικών ενισχύσεων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών αφήνει περιθώριο για περαιτέρω σκέψεις, που αναμφισβήτητα θα απασχολήσουν τη νομική θεωρία στο μέλλον.

¹⁴⁹ Βλ. αναλυτικά Hobbelen H., Harris V. & Dominguez I. (2007). *The Increasing importance of EC State Aid Rules in the Communications and Media Sectors*, European Competition Law Review, Volume 28, Issue 2, σελ. 101- 115.

¹⁵⁰ Βλ. αναλυτικά Veer J. P. (2008). ό. π.

¹⁵¹ Βλ. Hobbelen H., Harris V. & Dominguez I. (2007). ό.π.

ΜΕΡΟΣ Β'

Νομολογία σχετικά με την παραβίαση των κανόνων του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Μετά την ανάλυση το ρυθμιστικού πλαισίου του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως αυτό διαμορφώνεται στην κοινοτική έννομη τάξη, το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει ορισμένες από τις σημαντικότερες υποθέσεις που έχουν απασχολήσει τα τελευταία χρόνια τόσο τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα, ΔΕΚ και ΠΕΚ, όσο και τις εθνικές αρμόδιες αρχές (ΕΕΤΤ και εθνικά δικαστήρια).

Ο ρόλος της νομολογίας κρίνεται καταλυτικός, καθώς αυτή είναι που καταδεικνύει την ορθή εφαρμογή των νομικών κειμένων και εξειδικεύει όλες τις πτυχές των νομοθετικών προβλέψεων.

Ειδικότερα στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και οι σημαντικές ανακατατάξεις που σημειώθηκαν στη σχετική αγορά τα τελευταία χρόνια, δημιούργησαν πλήθος αμφισβητήσεων και σωρεία παραβάσεων των διατάξεων του δικαίου του ανταγωνισμού. Άμεση ήταν η ανταπόκριση της Επιτροπής στις περιπτώσεις καταχρηστικής συμπεριφοράς, επιβάλλοντας σημαντικές κυρώσεις και υψηλά πρόστιμα. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η πρόσφατη απόφαση της Επιτροπής να επιβάλλει πρόστιμο 1,06 δις ευρώ (!) στην Intel (με μερίδιο αγοράς τουλάχιστον 70%), το μεγαλύτερο που έχει επιβάλλει ποτέ, για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης για το χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο του 2002 έως τον Δεκέμβριο του 2007 και συγκεκριμένα για πρακτικές που αποσκοπούσαν στον αποκλεισμό των ανταγωνιστών της¹⁵².

¹⁵² Βλ. Δελτίο Τύπου (2009), «*Antitrust: Commission imposes fine of €1.06 bn on Intel for abuse of dominant position; orders Intel to cease illegal practices*», IP/09/745, Βρυξέλλες 13/05/2009, στο <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/745&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

Μέσα από την παρουσίαση και τη μελέτη ορισμένων από τις πιο σημαντικές υποθέσεις που απασχόλησαν τη νομική κοινότητα τα τελευταία χρόνια, μπορούμε να δούμε την τάση που έχει διαμορφωθεί στον χώρο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού.

6. Κοινοτική νομολογία

Οι Οδηγίες, με τις οποίες απελευθερώνονται σταδιακά οι τηλεπικοινωνίες εκδίδονται, στη συντριπτική τους πλειονότητα, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το γεγονός αυτό προκαλεί προβληματισμό και εγείρει αμφισβητήσεις ενώπιον του ΔΕΚ.

Το θεσμικό πλαίσιο για την οργάνωση του τομέα των τηλεπικοινωνιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνεται, βέβαια, με βάση τις κανονιστικές ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αποφασιστικό ρόλο για την κατάστρωση και, ιδίως, την εξειδίκευσή του διαδραματίζει πάντως η νομολογία του ΔΕΚ, όπως διαπλάθεται με την εκ μέρους του διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 86 παρ. 1, σε συνδυασμό με τα άρθρα 81 και 82 των Συνθηκών¹⁵³.

6.1. Υπόθεση British Telecom

Ιδιαίτερως σημαντική και πρόδρομος των μετέπειτα εξελίξεων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών κρίνεται η απόφαση του ΔΕΚ του 1985, που εξεδόθη ενόψει της υπόθεσης British Telecom¹⁵⁴. Την περίοδο εκείνη, στις περισσότερες χώρες μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων οι τηλεπικοινωνίες αποτελούσαν νομικό μονοπώλιο ειδικευμένων δημοσίων επιχειρήσεων.

Στην υπό κρίση υπόθεση, η Διεθνής Τηλεπικοινωνιακή Ένωση εξέδωσε κανονισμούς και συστάσεις, έτσι ώστε οι τηλεπικοινωνιακές επιχειρήσεις να απέχουν από τη συνεργασία και την παροχή υπηρεσιών προς τις εταιρίες

¹⁵³ Βλ. Κουτσούκης Δ. (2005). *Η εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 ΣυνθΕΚ από την Επιτροπή, τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και το Δικαστήριο*. Σάκκουλας.

¹⁵⁴ Υπόθ. 41/83, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής [1985] Συλλ. 873.

διαβίβασης τέλεξ, διότι πολλές εταιρίες αυτού του είδους είχαν εγκατασταθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω της συμφέρουσας αγοράς του. Ειδικότερα, τα διεθνή τέλη για την απευθείας μετάδοση τέλεξ από μία χώρα σε άλλη ήταν συχνά υψηλότερα, από ό,τι εάν αυτά διαβιβάζονταν από επιχείρηση που έδρευε σε ενδιάμεση χώρα.

Μία από αυτές τις εταιρίες που επλήγησαν από την αντίδραση του διεθνούς οργανισμού, απειλήθηκε με διακοπή συνεργασίας από τη British Telecommunications. Για αυτό προσέφυγε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η οποία, ύστερα από σχετική έρευνα, καταλόγισε στην κρατική επιχείρηση κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά, κατά το άρθρο 82 (πρώην 86). Με την προσφυγή της Ιταλικής Κυβέρνησης και άλλων κρατών μελών στο Δικαστήριο, αυτό έκρινε ότι η εποπτεία της συμβατότητας των κρατικών μονοπωλίων προς το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού ανατίθεται από τη Συνθήκη στην Επιτροπή, όπως φαίνεται και από τη διάταξη του άρθρου 86 παρ. 3. Μάλιστα, προσέθεσε ότι η μικρή απώλεια κέρδους από τα δημόσια μονοπώλια, εξαιτίας της ανάμειξης εταιριών διαβίβασης των μηνυμάτων, δεν μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επιδίωξη των σκοπών που εξυπηρετούσαν τα αποκλειστικά δικαιώματα αυτών των τηλεπικοινωνιακών επιχειρήσεων. Τουναντίον, χωρίς να προκαλείται ιδιαίτερο πρόβλημα στη μονοπωλιακή λειτουργία της αγοράς του τηλεπικοινωνιακού τομέα, η επιχειρηματική δραστηριότητα των εν λόγω εταιριών εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των καταναλωτών¹⁵⁵.

Το ζητούμενο στην εν λόγω απόφαση είναι η απόδοση των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στον ανταγωνισμό, η κατάργηση του σχετικού μονοπωλίου, χωρίς τούτο να απαιτεί και μεταβολή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος (ιδιωτικοποίηση)¹⁵⁶.

Με την απόφαση αυτή επιβεβαιώθηκε από το ΔΕΚ ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως θεματοφύλακα των κοινοτικών συνθηκών και

¹⁵⁵ Βλ. Μανιάτη Α. (2005). *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 35.

¹⁵⁶ Βλ. Κοντοβαζαϊνίτη Θ. (1993). *Η συμβολή του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 19.

άνοιξε ο δρόμος στις ιδιωτικές εταιρίες έναντι των κρατικών μονοπωλίων, σε μια εποχή μάλιστα όπου οι δεσπόζουσες δημόσιες επιχειρήσεις ήταν εξοπλισμένες με πολύπλευρες εξουσίες.

Ακολούθησε ένα πλήθος αποφάσεων από το ΔΕΚ στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένες από αυτές, οι οποίες εξεδόθησαν υπό το πρίσμα των παλαιών κοινοτικών ρυθμίσεων για τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, και οι οποίες αναγνώρισαν την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά: Απόφαση της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1991 (GB- Inno- BM, C-18/88, Συλ. Σ. I-59,41) που αφορά προδικαστική αναφορά του Tribunal de Commerce των Βρυξελλών σχετικά με την εμπορία τηλεφωνικών συσκευών από τον δημόσιο φορέα του Βελγίου RTT, και η οποία συνιστά κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης απαγορευόμενη από το άρθρο 86 (νυν 82) σε συνδυασμό με το άρθρο 90 (νυν 86), Απόφαση της 17^{ης} Νοεμβρίου 1992 (Ισπανία κ.ά. κατά Επιτροπής C-271/90 και C-289/90, Συλλ. Σ. I-5833), ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει και η απόφαση της 27^{ης} Οκτωβρίου 1993, Tailandier, C-92/91, Συλλ. σ. I-5383 αναφορικά με τη Γενική Διεύθυνση Τηλεπικοινωνιών του Υπουργείου Ταχυδρομείων και Τηλεπικοινωνιών στη Γαλλία, η οποία έχει την εκμετάλλευση του τηλεφωνικού δικτύου, αλλά παράλληλα καθορίζει τις τεχνικές προδιαγραφές, ελέγχει την εφαρμογή τους και εγκρίνει τις συσκευές¹⁵⁷.

6.2. Περιπτώσεις παραβίασης του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ

Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και ειδικότερα των επικοινωνιών και δικτύων τρίτης γενιάς (3G) παρουσιάζει ορισμένα εγγενή προβλήματα από τη σκοπιά του δικαίου του ανταγωνισμού, λόγω της πολυμορφικότητας των

¹⁵⁷ Βλ. αναλυτικά Σταθόπουλο Α. (1998). Η νομολογία του ΔΕΚ στον τομέα των τηλεπικοινωνιών Στο Σταθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 37-46.

χαρακτηριστικών¹⁵⁸. Συγκεκριμένα, πρόκειται για μία αγορά που χαρακτηρίζεται από δαπανηρές επενδύσεις (απόκτηση αδειών φάσματος), εμπόδια εισόδου (περιορισμένος αριθμός αδειών φάσματος), ισχυρές δεσπόζουσες επιχειρήσεις- πρώην μονοπώλια στις οποίες ανήκουν τα υπάρχοντα δίκτυα, ολιγοπωλιακή δομή αγοράς (στα περισσότερα κράτη μέλη, μεταξύ τριών έως πέντε χειριστών), οικονομίες κλίμακας, εξωτερικότητες δικτύων, όλοι παράγοντες που μπορεί να αποβούν ανασταλτικοί της ανταγωνιστικότητας. Ως εκ τούτου, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι στον συγκεκριμένο τομέα από πολύ νωρίς οι πάροχοι προχώρησαν σε συμφωνίες και συμπράξεις, προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις σχετικές άδειες.

Η στρατηγική αυτή ακολουθήθηκε από την Vodafone, που πέτυχε στην Ισπανία να αναλάβει προοδευτικά τον πλήρη έλεγχο της Airtel. Αυτή η επιχείρηση ξεκίνησε αρχικά ως μια κοινοπραξία μεταξύ της Vodafone, της British Telecom και άλλων παρόχων¹⁵⁹. Παρόμοια τακτική ακολουθήθηκε από τη Deutsche Telekom και την British Telecom στις Κάτω Χώρες και τη Γερμανία¹⁶⁰.

Έκτοτε, αρκετές είναι οι περιπτώσεις συναφών συμφωνιών που κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή. Από την μέχρι τώρα πρακτική που υιοθετεί η Επιτροπή, φαίνεται να ακολουθεί μια πολιτική υποστήριξης αυτού του είδους των συμφωνιών και συμπράξεων μεταξύ των παρόχων, με στόχο την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς, πάντα όμως υπό το πρίσμα των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, δεν είναι λίγες οι φορές που η

¹⁵⁸ Για την έννοια και τη λειτουργία των δικτύων τρίτης γενιάς (3G) βλ. αναλυτικά Parrott M. & Taylor M. (2009). *3G Technology*. Computer and Telecommunications Law Review, Volume 15, Issue 2, σελ. 48- 50.

¹⁵⁹ Βλ. Απόφαση Επιτροπής, COMP/JV.3 *BT/Airtouch/Grupo Acciona/Airtel*, Ιούλιος 8, 1998, Απόφαση Επιτροπής, COMP/M.1863 *Vodafone/BT/JV*, Δεκέμβριος 18, 2000, Απόφαση Επιτροπής, COMP/M.2469 *Vodafone/Airtel*, Ιούνιος 26, 2001.

¹⁶⁰ Απόφαση Επιτροπής, COMP/M.2130 *Belgacom/Teledanmark/T-Mobile International/Ben Nederland Holding*, Σεπτέμβριος 25, 2000; Απόφαση Επιτροπής, COMP/M.2682 *Credit Suisse/Belgacom/T-Mobile/Ben Nederland*, Ιανουάριος 17, 2002 και Απόφαση Επιτροπής, COMP/2959 *Deutsche Telekom/Ben*, Σεπτέμβριος 20, 2002. Απόφαση Επιτροπής COMP/M.2143 *BT/Viag Intercom*, Φεβρουάριος 19, 2001

Επιτροπή χορηγεί απαλλαγές σε τέτοιου είδους πρακτικές μέσω του άρθρου 81 Συνθ¹⁶¹. Η επιεικής όμως αυτή προσέγγιση της Επιτροπής προς τους παρόχους, δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι απεριόριστη. Μία τέτοια συμφωνία, ακόμη κι αν εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81, ενέχει πάντα τον κίνδυνο να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 82 της Συνθήκης για τον ανταγωνισμό¹⁶².

Στη συνέχεια αναλύεται υπόθεση T-328/03 του ΠΕΚ που εξετάζει τη συμφωνία- πλαίσιο των επιχειρήσεων O2 και T- Mobile στη Γερμανία για την παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών τρίτης γενιάς (3G). Πρόκειται για μία σημαντική απόφαση, καθώς παρέχει σημαντικές διευκρινήσεις σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ, ενώ επαναφέρει τον προβληματισμό αναφορικά με την υιοθέτηση της θεωρίας του rule of reason από το κοινοτικό δίκαιο. Να σημειωθεί ότι παλαιότερα, και συγκεκριμένα το 2003, η Επιτροπή¹⁶³ είχε εγκρίνει μία αντίστοιχη συμφωνία μεταξύ των ιδίων εταιριών στο Ηνωμένο Βασίλειο, με το σκεπτικό ότι η εν λόγω συμφωνία δεν περιόριζε τον ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα η Επιτροπή έκρινε ότι η κοινή χρήση δικτύου τρίτης γενιάς δεν περιόριζε τον ανταγωνισμό. Όσον αφορά τις υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής, στην απόφασή της η Επιτροπή αναφέρει ότι η συμφωνία περιορίζει αφενός τον ανταγωνισμό σχετικά με την κάλυψη, τις τιμές λιανικής, την ποιότητα και την ταχύτητα μετάδοσης, αφετέρου όμως ευνοεί την είσοδο στην αγορά υπηρεσιών 3G που με τη σειρά της οδηγεί σε καλύτερη και ταχύτερη κάλυψη¹⁶⁴.

¹⁶¹ Εάν οι απαλλαγές αυτές πρέπει να χορηγούνται υπό το πρίσμα της παραγράφου 1 ή των εξαιρέσεων της παραγράφου 3 του άρθρου 81, θα εξεταστεί αμέσως κατωτέρω με αφορμή την απόφαση του ΠΕΚ T- 328/03 της 2ας Μαΐου 2006 O2- T-Mobile.

¹⁶² Για την πολιτική της Επιτροπής στον τομέα των επικοινωνιών τρίτης γενιάς (3G) βλ. αναλυτικά Petit N. (2004). *The Commission's Contribution to the Emergence of 3G Mobile Communications: an analysis of Some Decisions in the Field of Competition Law..* European Competition Law Review, Volume 25, Issue 7, σελ. 429- 438.

¹⁶³ Επιτροπή IP/03/589, 30 Απριλίου, 2003

¹⁶⁴ Βλ. *Commission approves 3G mobile network sharing in the UK (Commission Decision)*. EU Focus (2003), 122, σελ. 7-8.

6.2.1. Υπόθεση O2- T-Mobile

Στην υπόθεση T- 328/03 της 2ας Μαΐου 2006 το ΠΕΚ εξέτασε την κοινοποιηθείσα προς την Επιτροπή συμφωνία-πλαίσιο μεταξύ των επιχειρήσεων O2 (μίας νέας επιχείρησης στη γερμανική αγορά) και T- Mobile Deutschland GmbH (T- Mobile), που δραστηριοποιούνται μεταξύ άλλων στο χώρο των κινητών τηλεπικοινωνιών, και αφορούσε την παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών τρίτης γενιάς (3G) στην εθνική περιαγωγή αφενός, και την παροχή τεχνικής υποστήριξης και δικτύου από την δεύτερη προς την πρώτη αφετέρου. Η Επιτροπή έκρινε ότι η εν λόγω συμφωνία περιορίζει τον ανταγωνισμό σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 81 παρ. 1 της ΣυνθΕΚ, εντούτοις επεφύλαξε στα μέρη μία μερική εξαίρεση εντός του άρθρου 81 παρ. 3¹⁶⁵. Η επιχείρηση O2 προσέφυγε κατά της ανωτέρω απόφασης ενώπιον του ΠΕΚ.

Στο διατακτικό της απόφασής του, το ΠΕΚ ορίζει μεταξύ άλλων ότι *«Προκειμένου να εκτιμάται ο συμβατός χαρακτήρας της συμφωνίας με την κοινή αγορά υπό το πρίσμα της απαγορεύσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, επιβάλλεται να εξετάζεται το οικονομικό και νομικό πλαίσιο εντός του οποίου συνάπτεται η συμφωνία, το αντικείμενό της, οι συνέπειές της, καθώς και ο επηρεασμός του ενδοκοινοτικού εμπορίου, λαμβανομένων ιδίως υπόψη του οικονομικού πλαισίου εντός του οποίου οι επιχειρήσεις αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους, των προϊόντων ή υπηρεσιών που αφορούν οι συμφωνίες αυτές και της δομής και των πραγματικών συνθηκών λειτουργίας της σχετικής αγοράς. Η μέθοδος αυτή αναλύσεως έχει γενική εφαρμογή και δεν περιορίζεται σε μία μόνον κατηγορία συμφωνιών.*

Εξάλλου, σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι η συμφωνία δεν έχει αντικείμενο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό, πρέπει να εξετάζονται τα αποτελέσματα της συμφωνίας και, προς επιβολή της απαγορεύσεως, να

¹⁶⁵ Βλ. Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 2*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 4, σελ. 234- 240.

απαιτείται η συνδρομή στοιχείων που να αποδεικνύουν ότι ο ανταγωνισμός πράγματι, είτε εμποδίσθηκε, είτε περιορίσθηκε, ή νοθεύθηκε αισθητά. Ο ανταγωνισμός πρέπει να εξετάζεται εντός του πραγματικού πλαισίου στο οποίο θα διεξαγόταν αν δεν υφίστατο η επίμαχη συμφωνία, ενώ η αλλοίωση του ανταγωνισμού μπορεί ιδίως να αμφισβητείται όταν η συμφωνία αποδεικνύεται αναγκαία ειδικώς για τη διείσδυση μιας επιχειρήσεως σε περιοχή στην οποία δεν ήταν παρούσα μέχρι τότε. Μια τέτοια μέθοδος αναλύσεως, ιδίως όσον αφορά τη συνεκτίμηση της μορφής που θα παρουσίαζαν οι συνθήκες του ανταγωνισμού εάν δεν είχε συναφθεί συμφωνία, δεν καταλήγει στη στάθμιση των θετικών και αρνητικών για τον ανταγωνισμό συνεπειών της συμφωνίας ούτε στην εφαρμογή ενός είδους κανόνα περί ελλόγου αιτίας, τον οποίο ο κοινοτικός δικαστής δεν δέχθηκε στο πλαίσιο του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

Επομένως, η εξέταση που απαιτείται κατά το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ συνίσταται κυρίως στη συνεκτίμηση δύο άρρηκτα συνδεδεμένων παραμέτρων, ήτοι, αφενός, της επιδράσεως της συμφωνίας επί του υφιστάμενου και δυνητικού ανταγωνισμού και, αφετέρου, των συνθηκών του ανταγωνισμού σε περίπτωση που δεν είχε συναφθεί συμφωνία.

Η εξέταση του συνθηκών του ανταγωνισμού ελλείπει συμφωνίας καθίσταται αναγκαία ιδίως σε περιπτώσεις αγορών σε διαδικασία ελευθερώσεως ή σε περιπτώσεις αναδυόμενων αγορών, όπως είναι η αγορά κινητών επικοινωνιών τρίτης γενιάς, στις οποίες ο ανταγωνισμός μπορεί να αποδειχθεί ελάχιστα αποτελεσματικός λόγω, π.χ., της παρουσίας μιας δεσπόζουσας επιχειρήσεως, της συγκεντρωτικής δομής της αγοράς, ή της υπάρξεως σημαντικών φραγμών στην πρόσβαση στην αγορά.

Κατά συνέπεια, η απόφαση της Επιτροπής¹⁶⁶ επί συμφωνίας σχετικής με την κοινή χρήση υποδομής και την εθνική περιαγωγή για την τρίτη γενιά κινητών τηλεπικοινωνιών GSM πρέπει να ακυρώνεται οσάκις, αφενός, δεν περιλαμβάνει αντικειμενική εξέταση των συνθηκών του ανταγωνισμού ελλείψει συμφωνίας, γεγονός που αλλοιώνει την εκτίμηση των πραγματικών και

¹⁶⁶ Απόφαση 2004/207/ΕΚ της Επιτροπής, 16 Ιουλίου 2003

δυνητικών συνεπειών της συμφωνίας για τον ανταγωνισμό, και, αφετέρου, δεν αποδεικνύει *in concreto*, στο πλαίσιο της επίμαχης αναδυόμενης αγοράς, ότι οι σχετικές με την περιαγωγή διατάξεις της συμφωνίας περιορίζουν τον ανταγωνισμό, αλλά, αντιθέτως, περιορίζεται σ' έναν διάλληλο συλλογισμό και σε γενικόλογους ισχυρισμούς».

Στην απόφασή του αυτή το ΠΕΚ παρείχε σημαντικές διευκρινήσεις για την ορθή ερμηνεία του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ, ενώ ήγειρε για μία ακόμη φορά τον προβληματισμό σχετικά με την υιοθέτηση ή μη της αμερικανικής θεωρίας του *rule of reason* (ή αλλιώς της έλλογης αιτίας) από το κοινοτικό δίκαιο. Σύμφωνα με αυτή, κατά την ερμηνεία των διατάξεων για τον ανταγωνισμό, απαιτείται μια αξιολόγηση του περιορισμού και μια εκτίμηση των περιοριστικών συνεπειών του¹⁶⁷. Το ΔΕΚ έχει αποφύγει να πάρει θέση στο ζήτημα της εφαρμογής της αμερικανικής θεωρίας της έλλογης αιτίας στην κοινοτική έννομη τάξη¹⁶⁸, σε αντίθεση με το Πρωτοδικείο και την Επιτροπή που την έχουν απορρίψει και έχουν επανειλημμένως αποφανθεί ότι οιαδήποτε στάθμιση, ακριβώς λόγω της δομής του άρθρου, γίνεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 81¹⁶⁹.

Φαίνεται ότι υπάρχει εντυπωσιακά λίγη βιβλιογραφία για την ακριβή έννοια του «περιορισμού του ανταγωνισμού» υπό το πρίσμα της παραγράφου 1 του άρθρου 81. Υπάρχουν, φυσικά, πολυάριθμα παραδείγματα συμφωνιών και πρακτικών που έχουν βρεθεί να είναι περιοριστικές στην πράξη. Εντούτοις, λίγοι έχουν προσπαθήσει να επισημάνουν έναν ενιαίο καθορισμό τέτοιων συμφωνιών¹⁷⁰.

¹⁶⁷ Βλ. Καρύδη Γ. (2001). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 170- 171.

¹⁶⁸ Η θεωρία της ελλόγου αιτίας αν και γενικώς απορρίπτεται από το κοινοτικό δίκαιο, φαίνεται να ακολουθείται από το ΔΕΚ στην υπόθεση του καλαμποκιού Απόφαση ΔΕΚ 8-6-1982, υπόθεση 258/78, Συλλ. 1982, σελ. 2015

¹⁶⁹ Υπόθεση T-112/99, *Métropole Television (M6) v Commission* [2002] All E.R. (EC) 1 at [74], Υπόθεση T-65/98, *Van den Bergh Foods Ltd v Commission* [2003] E.C.R. II-4653

¹⁷⁰ Robertson B. (2007). *What is a restriction of competition? The implications of the CFI's judgement in O2 Germany and the Rule of Reason*, *European Competition Law Review.*, p. 252-263.

Η δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι οι περισσότερες συμφωνίες αναπτύσσουν αποτελέσματα ,τόσο υπέρ, όσο και κατά του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, το ερώτημα που προκύπτει είναι, εάν πρέπει να γίνει μία στάθμιση των αποτελεσμάτων αυτών της συμφωνίας, προκειμένου να κριθεί εάν αυτή εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81 παρ. 1.

Αν και το ΠΕΚ στην απόφασή του αναφέρει ρητώς ότι απορρίπτει την ως άνω θεωρία, εντούτοις προβαίνει σε μία στάθμιση των αποτελεσμάτων της συμφωνίας. Κατά την εκτίμηση του δικαστηρίου, υιοθετήθηκε απλώς η μέθοδος αναλύσεως που απαιτείται κατά πάγια νομολογία για την ερμηνεία του άρθρου 81 παρ. 1 της Συνθήκης, η οποία επιτάσσει μια συνολική εξέταση της συμφωνίας και του πλαισίου εντός του οποίου συνήφθη, τόσο από νομικής όσο και από οικονομικής απόψεως, σύμφωνα πάντα με την αρχή της αναλογικότητας και τους επιδιωκόμενους από το κοινοτικό δίκαιο στόχους.

Έχει υποστηριχθεί ότι, το ερώτημα εάν η στάθμιση των αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας θα γίνει υπό το πρίσμα του άρθρου 81 παρ. 1 ή του άρθρου 81 παρ. 3 είναι καθαρά ακαδημαϊκό, καθώς οι συμφωνίες που πληρούν τα κριτήρια της παραγράφου 3 εξαιρούνται αυτομάτως. Παλαιότερα, η ερμηνεία του άρθρου 81 παρ. 1 ήταν κρίσιμη, επειδή μόνο η Επιτροπή μπορούσε να χορηγήσει τις απαλλαγές κάτω από την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου. Σήμερα, εντούτοις, οι συμφωνίες απαλλάσσονται αυτομάτως εάν ικανοποιούν τα κριτήρια απαλλαγής της παραγράφου 3. Κι αυτό γιατί, συμφωνίες που έχουν μια ξεκάθαρη επίδραση υπέρ του ανταγωνισμού, πρέπει πάντα, να θεωρούνται νόμιμες. Εάν αυτό γίνεται επειδή δεν εμπίπτουν στο άρθρο 81 παρ. 1, ή επειδή πληρούν τα κριτήρια απαλλαγής της παρ. 3 του ίδιου άρθρου, δεν έχει και τόσο μεγάλη σημασία.

Κάτι τέτοιο όμως δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Έχει μεγάλη πρακτική σημασία εάν κάνουμε τη στάθμιση στην παράγραφο 1, ή στην παράγραφο 3 του άρθρου 81, καθώς αλλάζει το βάρος της απόδειξης¹⁷¹. Κι αυτό διότι εάν η στάθμιση γίνει εντός της διάταξης του 81 παρ. 1, είναι δυσκολότερο για τα συμβαλλόμενα μέρη- προσφεύγοντες να αποδείξουν ότι η συμφωνία δεν

¹⁷¹ Demetriou M & Gray M (2007). Developments in EE Competition Law in 2006: an overview, Common Market Law Review, Volume 44, pp 1440- 1441.

εμπίπτει στην απαγόρευση. Αυτό θα είχε ως πιθανή συνέπεια οι επιχειρήσεις να παραλείπουν να αναφέρουν τις περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες. Η επιλογή της μίας ή της άλλης προσέγγισης έχει αντίστοιχο οικονομικό αντίκτυπο στη λειτουργία της αγοράς¹⁷².

6.3. Περιπτώσεις παραβίασης του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ

Το δικαίωμα της δεσπόζουσας επιχείρησης να προστατεύσει τα εμπορικά της συμφέροντα, όταν αυτά απειληθούν, έχει αναγνωριστεί προ πολλού και αποτελεί νόμιμη και θεμιτή μέθοδο δράσης της. Όπως επανειλημμένως έχει διατυπωθεί από τη νομολογία «η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως δεν αφαιρεί από την επιχείρηση που βρίσκεται στη θέση αυτή το δικαίωμα να διαφυλάσσει τα εμπορικά της συμφέροντα, οσάκις αυτά απειλούνται, η επιχείρηση δε αυτή έχει την ευχέρεια, σε λογικό μέτρο, να προβαίνει σε πράξεις που κρίνει πρόσφορες για την προστασία των συμφερόντων της...η προστασία όμως της ανταγωνιστικής θέσεως μιας επιχείρησης κατέχουσας δεσπόζουσα θέση που παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της θέσεως της προσφεύγουσας κατά τον χρόνο των επίδικων πραγματικών περιστατικών πρέπει, τουλάχιστον, για να είναι θεμιτή, να στηρίζεται σε κριτήρια οικονομικής αποτελεσματικότητας και να είναι συμφέρουσα για τους καταναλωτές»¹⁷³. Ειδάλλως, θα περιοριζόταν αισθητά η δυνατότητά της να ανταγωνιστεί, υποδαυλίζοντας έτσι την ίδια τη διαδικασία την οποία η Συνθήκη στοχεύει να προστατεύσει. Βέβαια, η δεσπόζουσα επιχείρηση δεν είναι απολύτως ελεύθερη να προβεί σε οιαδήποτε ενέργεια θεωρεί πρόσφορη. Ως εκ τούτου δεν μπορούν να γίνουν δεκτές, σύμφωνα με το άρθρο 82 ΣυνθΕΚ, ενέργειες, όταν αποσκοπούν στην ενίσχυση της δεσπόζουσας αυτής θέσεως και στην καταχρηστική εκμετάλλευσή της¹⁷⁴, προκειμένου να αποκτήσει ένα άδικο πλεονέκτημα

¹⁷² βλ. Robertson B. (2007). *ό.π.*

¹⁷³ Βλ. ενδεικτικά Υπόθεση T- 228/97, Irish Sugar Plc κατά Επιτροπής, σκέψεις 112 και 189.

¹⁷⁴ Βλ. αποφάσεις United Brands κατά Επιτροπής, σκέψη 189, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, σκέψη 69, Tetra Pak κατά Επιτροπής, σκέψη 147, και Compagnie maritime belge transports κ.λ.π. κατά Επιτροπής, σκέψη 107.

έναντι των ανταγωνιστών της δημιουργώντας τεχνητά εμπόδια στον ανταγωνισμό της αγοράς¹⁷⁵.

Οι υποθέσεις καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσεις που έχουν απασχολήσει κατά καιρούς το ΔΕΚ είναι αναρίθμητες. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι οι δεσπόζουσες επιχειρήσεις δύνανται και πρέπει να αντιδρούν ανταγωνιστικά, αλλά όχι με τρόπο που να περιορίζει περαιτέρω τον ανταγωνισμό. Μπορούν να μειώσουν τις τιμές τους, να προσφέρουν καλύτερες συμφωνίες, να επαναδιαπραγματευθούν τις συμφωνίες τους, να αποσύρουν οποιαδήποτε πρόσθετα προνόμια, ή να υπερασπίσουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τους και άλλα νόμιμα δικαιώματά τους, αλλά δεν μπορούν να επιδιώξουν να αποκλείσουν τους ανταγωνιστές τους από την αγορά, ή να δημιουργήσουν εμπόδια και δυσκολίες που ειδάλλως δεν θα υπήρχαν.

Οι περισσότερες περιπτώσεις παραβίασης των διατάξεων του ανταγωνισμού σχετίζονται με τη δημιουργία εμποδίων εισόδου ή ανάπτυξης των νέων επιχειρήσεων από την πλευρά των δεσποζουσών επιχειρήσεων, που στην πλειοψηφία τους αποτελούν πρώην μονοπώλια του τομέα της σταθερής τηλεφωνίας. Η συνηθέστερη πρακτική των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στην αγορά είναι η συμπίεση των τιμών, ώστε να καθίσταται αδύνατο στους λοιπούς παρόχους να τις ανταγωνιστούν. Στην περίπτωση αυτή η Επιτροπή καλείται να επέμβει και να λειτουργήσει ως ρυθμιστής των τιμών. Πρόσφατα παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο έχει εξετάσει η Επιτροπή τέτοιου είδους πρακτικές είναι η Υπόθεση της KPN Mobile¹⁷⁶, της Deutsche Telekom's DSL Tariffs¹⁷⁷ και η υπόθεση της Wanadoo¹⁷⁸ σχετικά με τις τιμές του ADSL.

¹⁷⁵ Βλ. Gal M. S. (2007). *Below- Cost Price Alignment: Meeting or Beating Competition? The France Telecom Case*. European Competition Law Review, Volume 28, Issue 6, σελ. 382-391.

¹⁷⁶ Υπόθεση COMP/37.704 *KPN Mobile*

¹⁷⁷ Υπόθεση COMP/37.451 *Deutsche Telekom AG*

¹⁷⁸ Υπόθεση COMP/38.233 *Wanadoo* βλ. κατωτέρω σελ. 81.

Όλα αυτά τα χρόνια η Επιτροπή έχει καταλήξει σε μία συγκεκριμένη μέθοδο εξέτασης αυτών των πρακτικών που περιλαμβάνει τρία στάδια: α) καθορισμό της αγοράς β) ανάλυση του ανταγωνισμού) και γ) εάν η πρακτική που ακολουθεί συμπίπτει τα περιθώρια κέρδους των ανταγωνιστών της. Την ίδια μέθοδο ακολούθησε και στην υπόθεση της ολλανδικής εταιρίας KNP, έπειτα από καταγγελία της MCI (πρώην WorldCom). Η καταγγέλλουσα κατηγόρησε την KNP για υπερβολικά τέλη χονδρικής τιμολόγησης προς το δίκτυό της και αντίστοιχα συμπίεση τιμών των τελών χονδρικής σε σχέση με τις αντίστοιχες υπηρεσίες που προσφέρει η ίδια μέσω ειδικών «πακέτων»¹⁷⁹.

Υπό την ίδια λογική, καταχρηστική εκμετάλλευση συνιστά και η συμπεριφορά της δεσπόζουσας επιχείρησης να λάβει μέτρα κατά του προσφεύγοντος εναντίον της ενώπιον της αρμόδιας αρχής, προκειμένου να τιμωρήσει ή να προειδοποιήσει τον τελευταίο. Πρόκειται για μια ιδιάζουσα περίπτωση καταχρηστικότητας, η οποία αποτελεί μέθοδο εκφοβισμού των ασθενέστερων επιχειρήσεων προκειμένου οι τελευταίες να μην καταγγέλλουν ενώπιον των αρμοδίων αρχών παράνομες και καταχρηστικές συμπεριφορές. Τα «αντίποινα» εκ μέρους της δεσπόζουσας επιχείρησης δεν αποτελούν οικονομικό ζήτημα, που απαιτεί σχετική οικονομική προσέγγιση ούτε μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερη πτυχή του ορισμού της κατάχρησης. Εντούτοις, η Επιτροπή πρέπει να λάβει θέση στο συγκεκριμένο ζήτημα, μέσω μίας σχετικής δήλωσης, καθώς η αναφορά στις αρχές αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα όλων και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να παρεμποδίζεται¹⁸⁰.

¹⁷⁹ Βλ. Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 1*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 3, σελ. 169- 176.

¹⁸⁰ Lang J. T. (2008). Reprisals and Overreaction by Dominant Companies as an Anti-competitive Abuse under Article 82 (b). European Competition Law Review, Volume 29, Issue 1, pp 13- 15.

6.3.1. Υπόθεση Deutsche Telekom

Μια επιχείρηση μπορεί να επωφεληθεί από τη δύναμή της στην αγορά με διάφορους τρόπους, όπως επιβάλλοντας της τιμές στη δεσποζόμενη αγορά, όπως στην περίπτωση της Deutsche Telekom AG (DT) σχετικά με τις τιμές πρόσβασης στα δίκτυα σταθερών τηλεπικοινωνιών της. Πρόκειται για την απόφαση του ΠΕΚ με αριθμό T- 271/03 της 10^{ης} Απριλίου 2008¹⁸¹ μετά από προσφυγή της εταιρίας Deutsche Telekom.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η προσφεύγουσα Deutsche Telekom AG, η παραδοσιακή επιχείρηση τηλεπικοινωνιών στη Γερμανία στο κεφάλαιο της οποίας συμμετέχει και το γερμανικό κράτος, προσέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου την απόφαση με αριθμό 2003/707¹⁸² της Επιτροπής. Στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή είχε διαπιστώσει ότι η προσφεύγουσα κατείχε δεσπόζουσα θέση σε όλες τις σχετικές αγορές προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ καταχράστηκε τη δεσπόζουσα θέση της παραβιάζοντας το άρθρο 82 ΕΚ διαμορφώνοντας καταχρηστικά τις τιμές της, με τη μορφή «συμπίσεως των τιμών», χρεώνοντας στους ανταγωνιστές της τιμές για τις υπηρεσίες χονδρικής που τους παρείχε, οι οποίες ήταν υψηλότερες από τις τιμές λιανικής που χρεώνει τους συνδρομητές της¹⁸³.

Στην απόφασή του το ΠΕΚ μεταξύ άλλων έκρινε ότι *«Το γεγονός ότι τα τιμολόγια μιας επιχειρήσεως με δεσπόζουσα θέση εγκρίθηκαν από την εθνική ρυθμιστική αρχή τηλεπικοινωνιών δεν αίρει την ευθύνη της εν λόγω επιχειρήσεως στο πλαίσιο του άρθρου 82 ΕΚ, αν τα περιοριστικά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα που συνεπάγονται τα τιμολόγια αυτά δεν οφείλονται αποκλειστικά στο εφαρμοστέο εθνικό νομικό πλαίσιο, διότι η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση, έχοντας τη δυνατότητα να επηρεάζει το ύψος τους μέσω αιτήσεων εγκρίσεως υποβαλλόμενες στην ως άνω αρχή, δίδεστε επαρκές περιθώριο δράσεως να καθορίζει τα τιμολόγια της σε τέτοιο*

¹⁸¹ Απόφαση T- 271/03, ΕΕ C 128 της 24.05.2008, σ.29

¹⁸² Απόφαση 2003/707 της Επιτροπής, ΕΕ L 263, 14.10.2003

¹⁸³ Βλ. Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 1*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 3, σελ. 169- 176.

επίπεδο, που να της παρέχει τη δυνατότητα εξαλείψεως ή μειώσεως των περιοριστικών για τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων. Πράγματι, στο πλαίσιο της ιδιαίτερης ευθύνης¹⁸⁴ που έχει μια επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση, η επιχείρηση αυτή είναι υποχρεωμένη να υποβάλλει αιτήσεις τροποποίησης των τιμολογίων της, όταν αυτά έχουν ως αποτέλεσμα να προσβάλλουν τον αποτελεσματικό και ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς.... Ο καταχρηστικός χαρακτήρας της τιμολογιακής πολιτικής μιας επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση, ο οποίος λαμβάνει τη μορφή συμπίεσεως των τιμών, συνδέεται με τον μη δίκαιο χαρακτήρα της διαφοράς μεταξύ της τιμής στην οποία πωλεί το τελικό προϊόν της στην αγορά λιανικής και της τιμής για την πρώτη ύλη, την οποία παρέχει στους ανταγωνιστές της στην αγορά χονδρικής..... Όταν ένας φορέας παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών είναι ο μοναδικός κύριος της διαθέσιμης υποδομής, οπότε οι υπηρεσίες προσβάσεως στο δίκτυο τις οποίες παρέχει στους ανταγωνιστές του (υπηρεσίες χονδρικής) είναι απαραίτητες για να τους παράσχουν τη δυνατότητα να ανταγωνιστούν τον φορέα αυτόν στη λιανική αγορά υπηρεσιών προσβάσεως των συνδρομητών, η συμπίεση των τιμών μεταξύ των τιμολογίων των υπηρεσιών χονδρικής και των τιμολογίων λιανικής του ως άνω φορέα θα παρεμποδίζει καταρχήν την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στις αγορές λιανικής. Πράγματι, αν οι τιμές λιανικής του φορέα με δεσπόζουσα θέση είναι χαμηλότερες από τα τιμολόγια των υπηρεσιών του χονδρικής, ένας ενδεχόμενος ανταγωνιστής εξίσου αποτελεσματικός με τον φορέα με δεσπόζουσα θέση δεν θα μπορεί να εισέλθει στην αγορά των παρεχόμενων στους συνδρομητές υπηρεσιών προσβάσεως στο δίκτυο παρά μόνο ζημιωνόμενος. Η έννοια της καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως δεσπόζουσας θέσεως κατά το άρθρο 82 ΕΚ είναι αντικειμενική. Επομένως, η εκ μέρους επιχείρησης υποκειμενική γνώση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ενεργειών της δεν αποτελεί προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 82 ΕΚ».

Το νομικό ερώτημα στην προαναφερόμενη απόφαση αφορά τις τιμές της Deutsche Telekom σε επίπεδο χονδρικό (ανταγωνιστές) και λιανικό (καταναλωτές) και συγκεκριμένα, εάν οι διαφορές σε αυτές τις τιμές θα

¹⁸⁴ Για την έννοια της ιδιαίτερης ευθύνης βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, Michelin v. Commission, Υποθ. C-322/1981 (1983) Συλλ. 801 (σκέψη 57).

μπορούσαν να αποτελέσουν μια κατάχρηση υπό τη μορφή «συμπίεσης τιμών» κατά το άρθρο 82, όπως έκρινε η Επιτροπή. Για να αποδειχθεί μια «συμπίεση», η Επιτροπή δήλωσε ότι πρέπει να υπάρξει μια δυσαναλογία μεταξύ των δύο αυτών τιμών έτσι ώστε, ο ανταγωνισμός να είναι περιορισμένος και ένας ανταγωνιστής να μη μπορεί ποτέ να έχει τη δυνατότητα κέρδους, δεδομένου ότι αναγκάζεται να χρεώσει τους τελικούς χρήστες του με υψηλότερες τιμές από αυτές της Deutsche Telekom¹⁸⁵.

Το κύριο νομικό ζήτημα στην εν λόγω υπόθεση, το οποίο αποτέλεσε και το βασικό επιχείρημα της προσφεύγουσας, είναι ότι η καταχρηστική φύση της συμπίεσης θα μπορούσε να αφορά μόνο τις τιμές λιανικής πώλησης, όντας καταχρηστικές από μόνες τους, δεδομένου ότι η Deutsche Telekom δεν έχει κανέναν έλεγχο των χονδρικών τιμών. Με άλλα λόγια, η διακριτική ευχέρεια της εταιρίας περιορίζεται μόνο στον προσδιορισμό των λιανικών τιμών της προς τους τελικούς χρήστες, ενώ αντιθέτως οι τιμές χονδρικής προς τους ανταγωνιστές δεν ρυθμίζονται από την ίδια. Κατά συνέπεια, μόνο οι τιμές λιανικής πώλησης θα έπρεπε να θεωρηθούν καταχρηστικές εάν κάλυπταν τα καθιερωμένα κριτήρια για την «ληστρική τιμολόγηση»¹⁸⁶. Η αρχική πηγή του όλου προβλήματος πηγάζει στις χονδρικές τιμές που τίθενται σε πάρα πολύ υψηλό επίπεδο. Ως εκ τούτου, η εστίαση δεν πρέπει να γίνει στις χαμηλές τιμές λιανικής πώλησης της Deutsche Telekom (που δεν ήταν εκ φύσεως ληστρικές), αλλά στις τεχνητά υψηλές χονδρικές τιμές για τον προσδιορισμό των οποίων η προσφεύγουσα δεν είχε κανέναν έλεγχο¹⁸⁷.

Προς υπεράσπισή της η προσφεύγουσα επικαλέσθηκε πέντε αποφάσεις της αρμόδιας εθνικής ρυθμιστικής αρχής της περιόδου 1999- 2003 και συγκεκριμένα τις αποφάσεις της 8ης Φεβρουαρίου 1999, της 23ης Δεκεμβρίου 1999, της 30ής Μαρτίου 2001, της 21ης Δεκεμβρίου 2001, της 11ης Απριλίου 2002 και της 29ης Απριλίου 2003, όπου η RegTP έκρινε ότι τα εγκεκριμένα τιμολόγια της προσφεύγουσας δεν ήταν αντίθετα προς το άρθρο 82 ΕΚ και

¹⁸⁵ Βλ. Moore M. (2008). *Deutsche Telekom and the margin squeeze*. European Competition Law Review. pp 721-725.

¹⁸⁶ Για τη «ληστρική τιμολόγηση» βλ. κατωτέρω απόφαση υπόθεση COMP/38.233, 16.07.2003 Wanadoo Interactive

¹⁸⁷ Βλ. Moore M. (2008). *ό.π.*

συνήγαγε ότι δεν υφίστατο κάποιο φαινόμενο συμπίεσεως των τιμών σε βάρος των ανταγωνιστών¹⁸⁸. Το Bundesgerichtshof (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Γερμανίας) το 2004 επίσης επιβεβαίωσε ότι η RegTP ελέγχει τη συμφωνία προς το άρθρο 82 ΕΚ κάθε τιμολογίου για το οποίο υποβάλλεται σχετική αίτηση εγκρίσεως και, ότι μόνο σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι η επιχείρηση, που υπέβαλε αίτηση εγκρίσεως του νέου τιμολογίου, φέρει την ευθύνη για μίαν ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 82 ΕΚ¹⁸⁹.

Το ΠΕΚ στην απόφασή του ήταν άκρως επικριτικό και απεφάνθη ότι η RegTP ήταν αρμόδια για τις τηλεπικοινωνίες και δεν αποτελούσε ρυθμιστή του ανταγωνισμού. Το Δικαστήριο περαιτέρω πρόσθεσε ότι ακόμα κι αν εξέτασαν τα θέματα ανταγωνισμού, αυτό δεν σημαίνει ότι η Επιτροπή δεσμεύεται από μια απόφαση που λαμβάνεται από ένα τέτοιο εθνικό σώμα¹⁹⁰.

Πολύ σωστά επίσης το ΠΕΚ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Deutsche Telekom είχε τη διακριτική ευχέρεια να αλλάξει τις τιμές λιανικής πώλησης, όπως παρουσιάζεται από τις περιπτώσεις όπου επιτυχώς χαμήλωσε τις τιμές με τη συγκατάθεση του ρυθμιστή¹⁹¹.

Δυστυχώς, από την αρχή της δικανικής του κρίσης το ΠΕΚ απομακρύνθηκε από αυτό το σημαντικό ζήτημα και αγνόησε το πραγματικό γεγονός ότι οι χονδρικές τιμές που τέθηκαν από τις αρμόδιες αρχές ήταν πάρα πολύ υψηλές, και ότι η προσφεύγουσα εταιρία δεν είχε κανέναν έλεγχο πάνω σε αυτές.

Έτσι η Επιτροπή, αν και στην περίπτωση της Deutsche Telekom, θα μπορούσε να επέμβει και βάσει του άρθρου 86 ΣυνθΕΚ, τελικά περιορίστηκε στην εφαρμογή του άρθρου 82. Ίσως ο καταλληλότερος τρόπος προσέγγισης εκ μέρους της Επιτροπής και του Δικαστηρίου θα ήταν να προωθηθούν παράλληλες διαδικασίες σύμφωνα με τα άρθρα 82 ενάντια στην επιχείρηση και σύμφωνα με τα άρθρα 86 (1) σε συνδυασμό με το 82 ενάντια στη

¹⁸⁸ Απόφαση T- 271/03, ΕΕ C 128 της 24.05.2008, σκέψη 78

¹⁸⁹ Απόφαση T- 271/03, ΕΕ C 128 της 24.05.2008, σκέψη 79.

¹⁹⁰ Βλ. *CFI upholds Deutsche Telekom margin squeeze Decision (Case Comment)*. EU Focus (2008), 232, σελ. 5-6.

¹⁹¹ Βλ. Moore M. (2008). ό.π

γερμανική ρυθμιστική αρχή. Αυτή η προσέγγιση θα έβαζε τέλος στην εν λόγω ανταγωνιστική συμπεριφορά της Deutsche Telekom και θα την απέτρεπε από άλλες μελλοντικές αντιανταγωνιστικές ενέργειες, συγχρόνως όμως θα ανάγκαζε τις ΕΡΑ (εν προκειμένω την γερμανική ρυθμιστική αρχή) να λαμβάνουν αποφάσεις που συμβαδίζουν με τις διατάξεις του δικαίου του ανταγωνισμού¹⁹².

Συνεπώς, η έννοια της συμπίεσης των τιμών σε μια αγορά που υιοθετεί το δικαστήριο, είναι ακατάλληλη να καταδικάσει μια εταιρία για τη σχέση μεταξύ δύο τιμών, από τις οποίες έχει τη δυνατότητα να προσδιορίσει μόνο τη μία.

Όσον αφορά τα αποτελέσματα της εν λόγω συμπεριφοράς, το ΠΕΚ σημείωσε ότι, κατά την περίοδο λήψης της απόφασης, στη Γερμανία δεν υπήρχε άλλη υποδομή εκτός της Deutsche Telekom, που θα επέτρεπε στους ανταγωνιστές της να πραγματοποιήσουν μια βιώσιμη είσοδο στην αγορά των λιανικών υπηρεσιών πρόσβασης. Αναπόφευκτα επομένως, η πρακτική της Deutsche Telekom εμπόδισε σε γενικές γραμμές την αύξηση του ανταγωνισμού στην συγκεκριμένη αγορά. Υπό αυτές τις συνθήκες, ένας πιθανός ανταγωνιστής που ήταν εξίσου αποδοτικός με τη Deutsche Telekom, δεν θα μπορούσε να εισέλθει στη λιανική αγορά υπηρεσιών πρόσβασης χωρίς να υποστεί τις απώλειες¹⁹³.

Το σημαντικότερο όμως όλων είναι ότι, όπως φαίνεται, οι καταναλωτές θα είναι οι τελικοί ηττημένοι, καθώς εταιρίες που τυχόν θα βρεθούν σε παρόμοιες καταστάσεις, όπου οι υποχρεωτικές χονδρικές τιμές που τίθενται από τις αρμόδιες αρχές είναι αδικαιολόγητα υψηλές, θα αναγκαστούν να αυξήσουν τις

¹⁹² Geradin D. (2004). Limiting the scope of article 82 EC: what can the EU learn from the U.S. Supreme Court's judgment in Trinko in the wake of Microsoft, IMS and Deutsche Telekom?. Common Market Law Review, Volume 41, pp. 1519- 1553.

¹⁹³ Βλ. *CFI upholds Deutsche Telekom margin squeeze Decision (Case Comment)*. EU Focus (2008), 232, σελ. 5-6.

τιμές τους σε λιανικό επίπεδο για να μην κατηγορηθούν για πρακτική συμπίεσης της αγοράς¹⁹⁴.

6.3.2. Ληστρική/ επιθετική τιμολόγηση- τιμές κάτω του κόστους

Μία άλλη πρακτική που ακολουθείται συχνά από τις επιχειρήσεις και η οποία διαστρεβλώνει τον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά είναι αυτή της ληστρικής/ επιθετικής τιμολόγησης. Η επιθετική τιμολόγηση είναι μια στρατηγική κατά την οποία μια επιχείρηση υπόκειται σκοπίμως βραχυχρόνιες ζημιές σε μια αγορά τιμολογώντας κάτω του κόστους, έτσι ώστε να προκαλέσει την έξοδο ανταγωνιστών της από την αγορά, ή τον αποκλεισμό νέων ανταγωνιστών σε αυτήν, ή σε άλλες αγορές στις οποίες δραστηριοποιείται, και να έχει τη δυνατότητα να χρεώνει πολύ υψηλές τιμές μελλοντικά. Αν η στρατηγική επιτύχει, οι καταναλωτές ενδέχεται να ωφεληθούν βραχυχρόνια από τις χαμηλές τιμές, αλλά μακροπρόθεσμα η μείωση του ανταγωνισμού θα οδηγήσει σε υψηλότερες τιμές, ίσως χαμηλότερη ποιότητα και λιγότερες δυνατότητες επιλογής. Επομένως, η επιθετική τιμολόγηση είναι πιθανόν να βρεθεί να παραβιάζει το άρθρο 82 της ΣυνθΕΚ¹⁹⁵. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πρακτικής είναι η υπόθεση της Wanadoo που αναλύεται στη συνέχεια.

6.3.2.1. Υπόθεση France Télécom (Wanadoo Interactive)

Τόσο η Επιτροπή όσο και το Πρωτοδικείο έκριναν ότι μια επιχείρηση μπορεί να επωφεληθεί από τη δύναμή της στη αγορά, εκμεταλλευόμενη καταχρηστικώς τη δεσπόζουσα θέση που κατέχει, επιδιώκοντας να εξαλείψει τον ανταγωνισμό με πολιτική **«ληστρικής/επιθετικής τιμολόγησης»** (predatory pricing), δηλαδή πουλώντας κάτω από το κόστος για ένα διάστημα μέχρι να εκδιώξει τους ανταγωνιστές από την αγορά¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Βλ. Moore M. (2008). *ό.π.*

¹⁹⁵ Βλ. Βέττας Ν. & Κατσουλάκος Γ. (2004). *Ο. π.*, σελ. 393 επ.

¹⁹⁶ Για τον τρόπο λειτουργίας αυτής της πρακτικής βλ. Gal M. S. (2007). *ό.π.*

Πρόκειται για την απόφαση του ΠΕΚ στην υπόθεση T-340/03¹⁹⁷ της 30ής Ιανουαρίου 2007 με την οποία επικύρωσε την απόφαση της Επιτροπής (υπόθεση COMP/38.233, 16.07.2003) κατά της εταιρίας Wanadoo Interactive, θυγατρικής της France Telecom ως προς την πρόσβαση στο διαδίκτυο για το ευρύ κοινό, και συγκεκριμένα, ως προς τους όρους τιμολογήσεως της παροχής υπηρεσιών υψηλής ταχύτητας προσβάσεως στο Διαδίκτυο.

Με απόφαση της 16ης Ιουλίου 2003, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου [82 ΕΚ], η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Wanadoo Interactive SA [WIN] παρέβη το άρθρο 82 [ΕΚ] εφαρμόζοντας για τις υπηρεσίες της eXtense και Wanadoo ADSL επιθετικές τιμές, οι οποίες δεν της παρέχουν τη δυνατότητα να καλύψει τα κυμαινόμενα έξοδά της μέχρι τον Αύγουστο του 2001 και τα συνολικά έξοδά της από τον Αύγουστο του 2001, στο πλαίσιο σχεδίου προληπτικής καταλήψεως της αγοράς υψηλής ταχύτητας προσβάσεως στο Διαδίκτυο, σε πολύ σημαντικό στάδιο της αναπτύξεώς της. Η Επιτροπή τη διέταξε να παύσει την εν λόγω παράβαση και της επέβαλε πρόστιμο 10,35 εκατομμυρίων ευρώ. Η Επιτροπή έκρινε ότι παρά τις απώλειες που είχε η Wanadoo, κατά την περίοδο που εφάρμοζε πολύ χαμηλές τιμές, κάτω του μέσου μεταβλητού κόστους, κατάφερε να αυξήσει το μερίδιό της από το 46% στο 72% , σε μία αγορά που παρουσίαζε ταχύτατους ρυθμούς ανάπτυξης¹⁹⁸.

Η απόφαση ορίζει ως επίμαχη αγορά τη γαλλική αγορά υψηλής ταχύτητας προσβάσεως στο Διαδίκτυο για τους ιδιώτες πελάτες. Τα προϊόντα που αφορά η παράβαση είναι οι υπηρεσίες υψηλής ταχύτητας προσβάσεως στο Διαδίκτυο μέσω της τεχνολογίας ADSL (Wanadoo ADSL και eXtense).

Κατά την απόφαση, στην περίπτωση της Wanadoo ADSL, ο συνδρομητής όφειλε, κατά την επίμαχη περίοδο, να καταβάλλει μηνιαία συνδρομή στη France Télécom για την παροχή υπηρεσίας και τη μίσθωση διαμορφωτή-

¹⁹⁷ ΕΕ C 69 της 24.03.2007, σ.17

¹⁹⁸ Βλ. Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 2*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 4, σελ. 234- 240.

αποδιαμορφωτή (modem) ADSL από τη France Télécom, καθώς και συνδρομή στη WIN , λόγω της ιδιότητάς της ως παρέχουσας πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Στο πλαίσιο της υπηρεσίας eXtense, ο διαμορφωτής-αποδιαμορφωτής αγοράστηκε από τον χρήστη, ο οποίος κατέβαλλε απλώς μηνιαία συνδρομή στη WIN ,αντιστοιχούσα στην παρεχόμενη από τη France Télécom υπηρεσία και στην απεριόριστη πρόσβαση στο Διαδίκτυο με κατ' αποκοπή τέλος.

Κατόπιν εξετάσεως διαφόρων στοιχείων, μεταξύ των οποίων τα μερίδια αγοράς τα οποία κυμαίνονταν μεταξύ 50% έως 72 %, του γεγονότος ότι πάντοτε η Wanadoo είχε οκτώ φορές περισσότερους ADSL συνδρομητές από τον αμέσως επόμενο ανταγωνιστή της, και τις συνέπειες της «συνδέσεως» με τη France Télécom και τα τεχνικά πλεονεκτήματα που αποκόμιζε, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η WIN κατέχει δεσπόζουσα θέση στην επίμαχη αγορά¹⁹⁹. Κατόπιν αυτού, επιδίωξε να αποδείξει ότι η πρακτική τιμών κατώτερων του κόστους την οποία εφαρμόζει η WIN εμπίπτει στο πλαίσιο ηθελημένης επιθετικής στρατηγικής με σκοπό να «αποκλείσει προληπτικώς» την αγορά και, ως εκ τούτου, αποτελεί κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως κατά την έννοια του άρθρου 82 ΕΚ.

Κατά της ανωτέρω αποφάσεως η WIN άσκησε προσφυγή²⁰⁰ ενώπιον του Πρωτοδικείου, ζητώντας την ακύρωσή της.

Στην απόφασή του το ΠΕΚ μεταξύ άλλων έκρινε ότι οι υπηρεσίες υψηλής ταχύτητας πρόσβασης στο Διαδίκτυο, για τους πελάτες που κατοικούν στην ημεδαπή, αποτελούν διαφορετική σχετική αγορά από τη χαμηλής ταχύτητας πρόσβαση, με ελάχιστο βαθμό εναλλαξιμότητας μεταξύ των δύο «...εφόσον δεν πρόκειται περί απλής διαφοράς σε επίπεδο ευκολίας ή ποιότητας μεταξύ των υπηρεσιών υψηλής και χαμηλής ταχύτητας, λαμβανομένου υπόψη ότι, πέραν της σημαντικής διαφοράς στην τιμή τους, υφίστανται διαφορές στη χρήση, τις ειδικές λειτουργίες και τις επιδόσεις και στο μέτρο που, μολονότι τα δύο είδη υπηρεσιών παρουσιάζουν κάποιο βαθμό υποκαταστάσεως, η

¹⁹⁹ Βλ. Gal. M. S. (2007), ό.π.

²⁰⁰ ΕΕ C 289 της 29.11.2003, σ. 34

λειτουργία της χαρακτηρίζεται από εξαιρετική ασυμμετρία, η δε μετάβαση των πελατών από προσφορές υψηλής ταχύτητας σε προσφορές χαμηλής ταχύτητας είναι ελάχιστη σε σχέση με την αντίστροφη μετάβαση...».

Επίσης, συμφώνησε με την απόφαση της Επιτροπής ότι η σχετική αγορά ήταν ταχέως αναπτυσσόμενη, και υποστήριξε ότι οι γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης δεν αποκλείουν την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού και ιδίως αυτών του άρθρου 82 ΕΚ, «...ιδίως στην περίπτωση κατά την οποία η οικεία επιχείρηση ανέκαθεν κατείχε μερίδια αγοράς σαφώς μεγαλύτερα από εκείνα του σημαντικότερου ανταγωνιστή της, στοιχείο που αποτελεί βάσιμη ένδειξη δεσπόζουσας θέσεως, και θεωρεί περιορισμένο τον δυνητικό ανταγωνισμό».

Το να έχει η οικεία επιχείρηση, λόγω της «συνδέσεώς» της με τον όμιλο στον οποίο ανήκει, πολύ σημαντικά προνόμια έναντι των ανταγωνιστών της μπορεί, αντιθέτως, να συμβάλει στη δεσπόζουσα θέση της.

Το δικαστήριο σημείωσε επίσης ότι η ενδεχόμενη ύπαρξη ανταγωνισμού στην αγορά είναι, βεβαίως, κρίσιμο στοιχείο για την εκτίμηση της υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως, αλλά δεν είναι, αφ' εαυτής, καθοριστικό, καθώς και ότι η μείωση μεριδίων αγοράς κατά την επίμαχη περίοδο δεν αποκλείει επίσης την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως, εφόσον τα μερίδια εξακολουθούν να είναι πολύ σημαντικά, καθώς η Wanadoo είχε πάντα οκτώ φορές περισσότερους συνδρομητές από τον κοντινότερο ανταγωνιστή της και απολάμβανε τα εμπορικά και τεχνικά πλεονεκτήματά της από τις συνδέσεις της με τη France Télécom²⁰¹.

Το κυρίως ζήτημα που απασχόλησε το Δικαστήριο στην υπόθεση της France Télécom ήταν αυτό του προσδιορισμού των τιμών κάτω του κόστους, και πότε αυτές συνιστούν συμπεριφορά ληστρικής τιμολόγησης που αντίκειται στο δίκαιο του ανταγωνισμού. Οι δυσχέρειες κατάταξης αυτής της πρακτικής στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 82 απορρέουν από το γεγονός ότι η μείωση των τιμών, όπως άλλωστε και η βελτίωση της ποιότητας ενός προϊόντος,

²⁰¹ Βλ. Ratliff J. (2008). *Major events and policy issues in EC competition law, 2006- 2007: Part 1*. International Company and Commercial Law Review (I.C.C.L.R.), 19 (2), pp. 29-57 και Gal. M. S. (2007).ό. π.

συνιστά θεμιτό μέσο ανταγωνισμού που ευνοεί προπάντων τους καταναλωτές²⁰².

Κατά την κρίση του το ΠΕΚ σχετικά με την ύπαρξη ή μη καταχρηστικότητας ακολούθησε τις αρχές που διατυπώθηκαν σε μία σειρά αποφάσεων με κύρια αυτή στην υπόθεση AKZO²⁰³ και τη διάκριση μεταξύ μεταβλητού και συνολικού κόστους. Κρίσιμο στοιχείο αποτελεί επίσης η διάρκεια της περιόδου ανάκτησης των απωλειών²⁰⁴. Η Wanadoo αμφισβήτησε τον τρόπο υπολογισμού κάλυψης του κόστους που ακολούθησε το δικαστήριο, καθώς ένα τέτοιο ζήτημα συνεπαγόταν μία σύνθετη οικονομική ανάλυση. Το ΠΕΚ διαφώνησε επαναλαμβάνοντας ότι αυτό που προέκυψε από την υπόθεση AKZO είναι η αρχή, ότι εάν οι τιμές είναι κατώτερες του μέσου μεταβλητού κόστους αυτές είναι άνευ ετέρου καταχρηστικές (αμάχητο τεκμήριο), επειδή κάθε πώληση συνεπάγεται απώλεια μη δικαιολογημένη. Ωστόσο, εάν οι τιμές είναι κατώτερες του μέσου συνολικού κόστους αλλά ανώτερες του μέσου μεταβλητού είναι καταχρηστικές, υπό τον όρο να ορίζονται σε επίπεδο που στοχεύει στην εξουδετέρωση ενός ανταγωνιστή (μαχητό τεκμήριο). Η πρακτική της ληστρικής τιμολόγησης συνάδει με τις βασικές αρχές του δικαίου του ανταγωνισμού σύμφωνα με τις οποίες οι διατάξεις του ανταγωνισμού δεν προστατεύουν τους ανταγωνιστές ή ακόμα και τον ίδιο τον ανταγωνισμό, αλλά μάλλον τη δυναμική της ανταγωνιστικής διαδικασίας, ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι αποδοτικότερες εταιρίες αντικαθιστούν τις λιγότερο αποδοτικές²⁰⁵. Στην προκειμένη περίπτωση το δικαστήριο απεφάνθη ότι η πρόθεση της Wanadoo να εξασφαλίσει την υπεροχή της στη σχετική αγορά ADSL ήταν ξεκάθαρη.

²⁰² Πλιάκος Α. (2008). Παραδόσεις δικαίου ανταγωνισμού στα πλαίσια του μαθήματος «Η Συλλειτουργία Εθνικής και Κοινοτικής Διοίκησης σε Θέματα Ανταγωνισμού» σελ. 77.

²⁰³ Βλ. σχετικά απόφαση της Επιτροπής AKZO Chemie, ΕΕ L 374/11/12/1985 και απόφαση ΔΕΚ της 3.7.1991, AKZO Chemie BV κατά Επιτροπής, Υπόθεση C-62/86, Συλλ. I- 3359.

²⁰⁴ Βλ. Lowe P (2003). *EU Competition practice on predatory pricing*. Introductory address to the Seminar Pros and Cons of Low Prices, Stockholm, 5 December 2003 (http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2003_066_en.pdf)

²⁰⁵ Gal M. S. (2007). *ό.π.*, σελ. 385.

Ένα ακόμη βασικό επιχείρημα της προσφεύγουσας (βάσει της προαναφερόμενης απόφασης (AKZO), το οποίο απορρίφθηκε κατά τη δικανική κρίση του ΠΕΚ, υπήρξε ο ισχυρισμός της ότι η μείωση των τιμών της, ακόμα και κάτω του κόστους, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμά της να ευθυγραμμίσει την τιμολογιακή πολιτική της με αυτή των ανταγωνιστών της. Το επιχείρημα αυτό βασίζεται στην ιδέα ότι η ελευθερία και η δυνατότητα μιας δεσπόζουσας επιχείρησης να ανταγωνιστεί στην αγορά, δεν πρέπει να πλήττεται και να περιορίζεται από μόνο το γεγονός της κατοχής δεσπόζουσας θέσης. Αν και το ΠΕΚ, όπως άλλωστε και η Επιτροπή, απέρριψε τον εν λόγω ισχυρισμό, φαίνεται εμμέσως να αφήνει μία δυνατότητα χρησιμοποίησής του στο μέλλον. Εκ πρώτης όψεως, η δυνατότητα μίας τέτοιας εξαίρεσης φαίνεται να έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα όσα το Δικαστήριο απεφάνθη στην υπόθεση AKZO, καθώς η τιμολόγηση κάτω του μέσου μεταβλητού κόστους δεν δύναται να είναι επικερδής δίχως τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών, κι ως εκ τούτου εκ φύσεως συνεπάγεται ανάλογη πρόθεση αποκλεισμού²⁰⁶. Την ίδια άποψη υιοθετεί και η Επιτροπή.

Μία τέτοια υπόθεση ισχύει αναντίρρητα σε μία ώριμη αγορά όπου δεν υπάρχουν οικονομίες κλίμακος²⁰⁷, πιθανόν όμως να είναι προτιμότερη για τον ανταγωνισμό η πρόβλεψη εξαίρεσης όταν υφίστανται ειδικές περιστάσεις. Πρόσθετοι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν είναι π.χ. το επίπεδο δαπανών ανταγωνιστών ή οι ανάλογες απαγορεύσεις που επιβάλλονται σε αυτούς. Αυτό μπορεί να ισχύει σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από υψηλές οικονομίες κλίμακος. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να είναι κερδοφόρο για την εταιρία να ακολουθήσει μία πρακτική τιμολόγησης κάτω του κόστους προκειμένου να διευρύνει την καταναλωτική της βάση, ακόμα κι αν κανένας ανταγωνιστής δεν αποκλείεται. Ομοίως, εάν το προϊόν είναι νέο και καινοτόμο, μπορεί να είναι αποδοτικό ώστε να εξοικειωθούν οι καταναλωτές με τα οφέλη του προϊόντος. Πράγματι, η France Telecom υποστήριξε ότι οι οικονομίες

²⁰⁶ Gal M. S. (2007). *ό.π.*, σελ. 387.

²⁰⁷ Οικονομίες κλίμακος είναι ένας όρος που χαρακτηρίζει την παραγωγή ενός οποιουδήποτε προϊόντος. Κατά τους οικονομολόγους οι οικονομίες κλίμακος ορίζονται ως ο λόγος της καθοδικής πορείας του μέσου και οριακού κόστους στη μακροχρόνια περίοδο όσο αυξάνεται η παραγωγή.

κλίμακας ήταν τέτοιες που δικαιολογούσαν απόλυτα τα επίπεδα τιμών της. Το δικαστήριο απέρριψε την υπεράσπιση. Η δίχως άλλο απόρριψη μιας τέτοιας υπεράσπισης είναι προβληματική, δεδομένου ότι δεν επιτρέπει σε μια εταιρία να δημιουργήσει αποτελεσματικά μια βάση πελατών σε μια αγορά νέων προϊόντων, που χαρακτηρίζεται από σημαντικές οικονομίες κλίμακας, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα στους ανταγωνιστές²⁰⁸.

Ενδεικτικό παράδειγμα τέτοιων αγορών αποτελούν οι αγορές δικτύων, οι οποίες αποτελούν νέες αγορές, που τώρα αναπτύσσονται και οι οποίες συνεπάγονται υψηλά κόστη και οδηγούν στη δημιουργία σημαντικών οικονομιών κλίμακος στην παραγωγή.

Η δυνατότητα εξαίρεσης σε τέτοιες περιπτώσεις επιτρέπει στο δικαστήριο να βρει μία καλύτερη ισορροπία μεταξύ της απαγορευμένης πρακτικής αποκλεισμού και της προώθησης του ανταγωνισμού ανάλογα με την αξία/ικανότητα²⁰⁹. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο καθηγητής Böge, σε γενικές γραμμές, η συμπεριφορά που συνιστά τον ανταγωνισμό ανάλογα με την ικανότητα (competition on the merits) είναι μια συμπεριφορά που απορρέει από την καλή οικονομική επίδοση της επιχείρησης, από την οποία ωφελείται η ίδια. Αντίθετα, μια επιχειρηματική πρακτική που παρεκκλίνει από την ορθή συμπεριφορά αγοράς και είναι σε θέση να εξασθενίσει τον υπάρχοντα ανταγωνισμό συνιστά κατάχρηση κατά την έννοια του άρθρου 82 και ως εκ τούτου απαγορεύεται²¹⁰.

Το κρίσιμο ζήτημα, εντέλει, που πρέπει να επισημανθεί σε σχέση με την εξεταζόμενη υπόθεση είναι ότι τόσο το Δικαστήριο όσο και η Επιτροπή πρέπει να ακολουθήσουν μία πιο οικονομικά προσανατολισμένη προσέγγιση, ξεφεύγοντας από τους όρους και τους περιορισμούς που θέτουν οι ισχύουσες διατάξεις και λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ιδιαιτερότητες κάθε αγοράς, προκειμένου να διακρίνουν τη νόμιμη συμπεριφορά από την κατάχρηση²¹¹.

²⁰⁸ Gal M. S. (2007). *ό.π.*, σελ. 388.

²⁰⁹ Gal M. S. (2007). *ό.π.*, σελ. 388.

²¹⁰ Βλ. Mertikopoulou V. (2007). *ό.π.* σελ. 244.

²¹¹ Gal M. S. (2007). *ό.π.*

6.3.2.2. Υπόθεση Wanadoo Espana/ Telefonica

Με την απόφαση αυτή της 4^{ης} Ιουλίου 2007 (Υπόθεση COMP/38.784 — Wanadoo España κατά Telefónica) ²¹² η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο ύψους 151.875.000€ στις επιχειρήσεις Telefónica SA και Telefónica de España SAU (αλληλεγγύως και εις ολόκληρον υπεύθυνες) ,για παράβαση του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ, και συγκεκριμένα, για κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της με την επιβολή αθέμιτων τιμών υπό μορφή συμπίεσης περιθωρίων στις ισπανικές αγορές ευρυζωνικών επικοινωνιών (ADSL) την περίοδο Σεπτεμβρίου 2001-Δεκεμβρίου 2006, έπειτα από καταγγελία της Wanadoo España.

Στην απόφαση προσδιορίζονται τρεις σχετικές αγορές προϊόντων: η "μαζική" αγορά λιανικής παροχής ευρυζωνικών επικοινωνιών και δύο διαφορετικές αγορές χονδρικής παροχής ευρυζωνικών επικοινωνιών, δηλ. η αγορά χονδρικής παροχής ευρυζωνικής πρόσβασης σε περιφερειακό επίπεδο και η αγορά χονδρικής παροχής ευρυζωνικής πρόσβασης σε εθνικό επίπεδο. Η οροθέτηση των αγορών χονδρικής παροχής βασίζεται κυρίως στις σημαντικές επενδύσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη του δικτύου

Η Telefónica κατέχει δεσπόζουσα θέση και στις δύο αγορές χονδρικής πρόσβασης. Διαθέτει το μονοπώλιο της παροχής χονδρικής πρόσβασης σε περιφερειακό επίπεδο και μερίδιο αγοράς ύψους 80 % στην εθνική αγορά χονδρικής πρόσβασης.

Η κατάχρηση έγκειται στο ότι από τον Σεπτέμβριο 2001 έως τον Δεκέμβριο 2006 η Telefónica εφάρμοσε συμπίεση περιθωρίων, με αποτέλεσμα τον πιθανό αποκλεισμό της αγοράς περιορίζοντας την ικανότητα των ανταγωνιστών της Telefonica να εισέρχονται στη σχετική αγορά.

Η άμεση βλάβη των συμφερόντων των καταναλωτών θα μπορούσε να είναι σημαντική: χωρίς τις στρεβλώσεις ανταγωνισμού τις οποίες προκαλούσε η συμπίεση περιθωρίων που εφάρμοζε η Telefónica στη συγκεκριμένη υπόθεση, θα είχε ενδεχομένως επικρατήσει εντονότερος ανταγωνισμός στη λιανική αγορά ευρυζωνικών υπηρεσιών, οι δε καταναλωτές θα αποκόμιζαν

²¹² Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 083 της 02/04/2008 σ. 0006 - 0009

περισσότερα οφέλη από τη μείωση των τιμών και την αύξηση των επιλογών και της καινοτομίας.

Η συμπίεση περιθωρίων είχε συγκεκριμένες συνέπειες αποκλεισμού στη λιανική αγορά και αρνητικές συνέπειες για τους τελικούς καταναλωτές²¹³.

6.4. Έλεγχος συγκεντρώσεων

Όπως επανειλημμένως αναφέρθηκε ανωτέρω, το κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες που θέσπισε η ΕΕ επικεντρώθηκε στην έννοια της επιχείρησης με σημαντική ισχύ στην αγορά και, ως εκ τούτου, ακολούθησε μία προσέγγιση βασισμένη στα άρθρα 81 και 82 της ΣυνθΕΚ για τις απαγορευμένες συμπράξεις και συμφωνίες και την καταχρηστική εκμετάλλευση της (συλλογικής ή μη) δεσπόζουσας θέσης. Για το λόγο αυτό και η προηγηθείσα ανάλυση διαρθρώθηκε βάσει της αλληλεπίδρασης που αναπτύσσουν οι ειδικές ρυθμίσεις των Οδηγιών με τις δύο αυτές γενικές διατάξεις για τον ανταγωνισμό.

Θα πρέπει όμως να επισημάνουμε, ότι η *ex ante* ρύθμιση μιας αγοράς, όπως εν προκειμένω συμβαίνει με τη «δέσμη των τηλεπικοινωνιακών ρυθμίσεων», παρουσιάζει έναν πιο άμεσο παραλληλισμό με την νομική έννοια του ελέγχου των συγχωνεύσεων του δικαίου του ανταγωνισμού, λόγω του κοινού προληπτικού τους χαρακτήρα²¹⁴. Από αυτόν τον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, εξάλλου, δανείζονται η Επιτροπή και η ΕΡΑ τη μέθοδο καθορισμού της αγοράς²¹⁵.

Οι τηλεπικοινωνίες αποτελούν πλέον μία έντονα ανταγωνιστική αγορά η οποία όμως, παρά την απελευθέρωσή της, παραμένει ολιγοπωλιακή καθώς λίγες είναι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Επομένως, οι τυχόν συγχωνεύσεις και συνεργασίες των παρόχων, θα πρέπει να εξετάζονται

²¹³ Ανάλογες περιπτώσεις έχουν απασχολήσει επανειλημμένως την Επιτροπή. Ενδεικτική είναι η περίπτωση της Deutsche Telekom που αναλύθηκε ανωτέρω, η οποία μνημονεύεται και στη συγκεκριμένη απόφαση. Στην εν λόγω απόφαση αποσαφηνίσθηκαν οι όροι εφαρμογής του άρθρου 82 στον ειδικό τομέα των δικτύων και των υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας.

²¹⁴ Bassavo A. (2004). ό. π., σελ. 104

²¹⁵ Βλ. Dobbs I. & Richards P. (2004). ό. π.,

με ιδιαίτερη προσοχή, διότι ελλοχεύει ο κίνδυνος να οδηγήσουν σε συγκεντρώσεις που στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό. Διάφορες τέτοιες συμπράξεις έχουν κοινοποιηθεί κατά καιρούς στην Επιτροπή.

Ενδεικτικά, η Επιτροπή²¹⁶ απαγόρευσε τη συγχώνευση των Bertelsmann/Kirch/Premiere και των Deutsche Telekom/BetaResearch BetaDigital, η οποία θα είχε δημιουργήσει μια μονοπωλιακή θέση για την Premiere στην ψηφιακή τηλεόραση στη Γερμανία και μια δεσπόζουσα θέση των BetaDigital και Deutsche Telekom για τις τεχνικές υπηρεσίες της επί πληρωμή τηλεόρασης²¹⁷.

Άλλα παραδείγματα²¹⁸ αποτελούν οι αποφάσεις Vizzavi²¹⁹ (η Vizzavi αποτελούσε μια κοινοπραξία μεταξύ των Vodafone, Vivendi και Canal+ που αφορούσε τη δημιουργία μιας διαδικτυακής πύλης στην ΕΕ, που θα προσέφερε μεγάλο εύρος υπηρεσιών- δίκτυα σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, υπηρεσίες τηλεόρασης, υπολογιστών κ.ά.) και Vivendi/Canal+/Seagram²²⁰, ενώ σημαντική κρίνεται και η υπόθεση της Newscorp/ Telepiù²²¹. Η απόφαση αυτή είναι ενδεικτική της εκτεταμένης σύγκλισης μεταξύ του ειδικού ρυθμιστικού πλαισίου και της πολιτικής του ανταγωνισμού²²².

²¹⁶ Υπόθεση IV/M/1027, 27.05.1998

²¹⁷ Βλ. Μούση Ν. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 12^η αναθ. έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σ. 313

²¹⁸ Βλ. αναλυτικά Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 1*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 3, σελ. 169- 176.

²¹⁹ Υπόθεση JV.48, [2002] ΕΕ C118/25.

²²⁰ Υπόθεση ΕΕ Vivendi/Canal+/Seagram M.2050 [2000] C311/3.

²²¹ Υπόθεση COMP/M.2876, Newscorp/ Telepiù, Απόφαση της Επιτροπής της 2^{ης} Απριλίου 2003.

²²² Bassavo A. (2004). ό. π., σελ. 115.

7. Ελληνική νομολογία

Αρκετές είναι οι περιπτώσεις παραβίασης των κανόνων του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που έχουν απασχολήσει την ΕΕΤΤ και τα ελληνικά δικαστήρια. Οι συνηθέστερες, είναι οι περιπτώσεις κατάχρησης εκ μέρους του ΟΤΕ της δεσπόζουσας θέσης που κατέχει στη σχετική αγορά. Παρά την απελευθέρωση του τομέα των τηλεπικοινωνιών και την δραστηριοποίηση εναλλακτικών παρόχων σε αυτόν, ο ΟΤΕ από πολύ νωρίς επέδειξε μια συμπεριφορά καταχρηστικών καθυστερήσεων για την παροχή διασύνδεσης, με σκοπό την παρεμπόδιση εισόδου των ανταγωνιστών του στην αγορά. Έκτοτε, διαπιστώθηκαν αρκετές από μέρους του παραβάσεις της τηλεπικοινωνιακής νομοθεσίας και των διατάξεων περί ανταγωνισμού, με την επιβολή προστίμων από την ΕΕΤΤ²²³. Παράδειγμα αποτελεί η διένεξη στην οποία ήρθαν ο ΟΤΕ και η Tellas στις αρχές του 2004. Συγκεκριμένα, η διεθνοποιημένη επιχείρηση (Tellas) χάρη στις χαμηλές τιμές χρέωσης των αστικών και διεθνών συνδιαλέξεων κατάφερε να αυξήσει σε μεγάλο βαθμό τον αριθμό των συνδρομητών της και, συνεπώς, τα κέρδη της. Η ενέργεια αυτή θεωρήθηκε από τον ΟΤΕ άκρως ανταγωνιστική, με αποτέλεσμα εκείνος, όπως καταγγέλλεται προς την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, να καταφύγει σε ποικίλες μεθόδους αθέμιτου ανταγωνισμού για την ανάκτηση της χαμένης του πελατείας²²⁴.

Η καταχρηστική συμπεριφορά που επιδεικνύει εν προκειμένω ο ΟΤΕ, υιοθετώντας πρακτικές αποκλεισμού των ανταγωνιστών του από την αγορά και ενισχύοντας τους παρόχους με τους οποίους έχει άμεση εξάρτηση (π.χ. COSMOTE), δεν αποτελεί φαινόμενο μόνο της ελληνικής αγοράς αλλά απαντάται σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες όπου οι πρώην κρατικές μονοπωλιακές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας

²²³ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 234/31.10.2001 απόφαση της ΕΕΤΤ, ΑΠ 278/78/14.3.2003 απόφαση της ΕΕΤΤ καθώς και την ΑΠ 270/62/13.12.2002 απόφαση της ίδιας Επιτροπής.

²²⁴ Βλ. Μανιάτης Α. (2007). *Κοινωνικοποίηση και απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο-9^ο, 910.

εκμεταλλεύονται τη δεσπόζουσα θέση την οποία εκ των πραγμάτων κατέχουν και παρεμποδίζουν τον ανταγωνισμό²²⁵.

Κατωτέρω αναλύονται ορισμένες μορφές καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης που έχουν απασχολήσει τα ελληνικά δικαστήρια.

7.1. Απόφαση 332/135/2004 ΕΕΤΤ

Στην απόφαση υπ' αριθμ. 332/135/2004 η ΕΕΤΤ²²⁶ έκρινε ότι μολονότι η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης κατά κανόνα δεν μπορεί να διαπιστωθεί λαμβάνοντας αποκλειστικά και μόνο το μεγάλο μερίδιο αγοράς, σημαντικά προβλήματα δεσπόζουσας θέσης προκύπτουν στην περίπτωση επιχειρήσεων με μερίδια αγοράς που υπερβαίνουν το 40%. Τα δε υπερβολικά μερίδια αγοράς, άνω δηλαδή του 50%, αποτελούν, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, ουσιώδη ένδειξη δεσπόζουσας θέσης.

Πέραν του μεριδίου αγοράς για την ύπαρξη ή μη δεσπόζουσας θέσης, εξετάζεται η παρουσία υψηλών φραγμών εισόδου στην αγορά. Ως τέτοιοι εννοούνται στοιχεία τα οποία αποτελούν, για λόγους πραγματικούς ή νομικούς, εμπόδια για την είσοδο ανταγωνιστών στην αγορά και άρα στοιχεία τα οποία συντελούν στη διατήρηση ή επέκταση της ήδη υπάρχουσας δεσπόζουσας θέσης.

Οι επιχειρήσεις με δεσπόζουσα θέση στην αγορά έχουν ιδιαίτερη υποχρέωση να μην ενεργούν με τρόπο που περιορίζει τον ανταγωνισμό, αποφεύγοντας τις ενέργειες που σε μη δεσπόζουσες επιχειρήσεις επιτρέπονται. Στην περίπτωση επιχειρήσεων που κατέχουν δεσπόζουσα θέση σε αγορά που χαρακτηρίζεται από υψηλούς φραγμούς εισόδου, όπως είναι ιδιαίτερος οι αγορές υψηλής τεχνολογίας που βασίζονται στην εκτενή και βαριά υποδομή σε συνδυασμό με την δυνατότητα τεχνικής ανάπτυξης μέσω και της εκμετάλλευσης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, η ιδιαίτερη

²²⁵ Βλ. ενδεικτικά Philippe J. & Guyon A.-C. (2008). *The French Competition Council Confirms its Extensive Approach of Repeat Infringements in a New France Telecom Decision*. European Competition Law Review, Volume 29, Issue 3, σελ. 171- 172.

²²⁶ ΔΙΜΜΕ 2005, 298 (παράτ. Μ. Βαρελά).

ευθύνη είναι μεγαλύτερη. Η κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης μπορεί να επέλθει και με την άσκησης αθέμιτης επιρροής σε γειτονική αγορά, ακόμη και σε διαφορετικό επίπεδο εμπορικής δραστηριότητας. Έτσι, είναι δυνατόν μια επιχείρηση να καταχράται την ισχύ από την δεσπόζουσα θέση της, κατά την παροχή μιας υπηρεσίας χονδρικής σε επιχειρήσεις με τις οποίες βρίσκεται σε ανταγωνισμό σε αγορά λιανικής²²⁷.

7.2. Εκπτώτικα πακέτα ΟΤΕ

Η εκπτώτική πολιτική του ΟΤΕ σε τέλη υπεραστικών και διεθνών κλήσεων συνιστά παράβαση της νομοθεσίας του ανταγωνισμού, καθ'όσον δεν μείωσε και την τιμή διασύνδεσης, ώστε να εξασφαλισθεί επαρκές περιθώριο κέρδους στους εναλλακτικούς παρόχους προκειμένου οι τελευταίοι να δύνανται να εισέλθουν και να παραμείνουν στην αγορά.

7.2.1. Απόφαση 45/2003 ΔΕΦΑΘ²²⁸

Με την υπ' αριθμ. 6542/27.3.2003 απόφασή της η ΕΕΤΤ αποφάσισε την προσωρινή διακοπή των εκπτώτικών πακέτων του ΟΤΕ που αφορούσαν μειώσεις στα τιμολόγια του για τις υπεραστικές και διεθνείς κλήσεις προς σταθερά τηλέφωνα από 12 Μαΐου 2003 και τη μη παροχή τους, μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης από την τελευταία σχετικά με το κατά πόσον υπάρχει παράβαση της τηλεπικοινωνιακής νομοθεσίας και των διατάξεων περί ανταγωνισμού. Στο σκεπτικό της η απόφαση της Επιτροπής, μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι ο ΟΤΕ εξακολουθεί να κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά φωνητικής τηλεφωνίας και στην αγορά για την παροχή μισθωμένων γραμμών και ως εκ τούτου υποχρεούται, μεταξύ άλλων, να παρέχει κοστοστρεφή τιμολόγια. Κατέληξε λοιπόν στη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, διότι η παροχή των εν λόγω εκπτώτικών πακέτων θα είχε ως αποτέλεσμα τον

²²⁷ Βλ. Αγγελόπουλος Ε. (2007). Ελεύθερος Ανταγωνισμός. Στο Τριανταφυλλάκης Γ. (επιμ.), *Εφαρμογές Εμπορικού Δικαίου*, τόμος Β'. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 1261-1336.

²²⁸ Απόφαση 45/2003 ΔΕΦΑΘ (2003). *Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο-9^ο, 940- 946.

ουσιαστικό περιορισμό του ανταγωνισμού, για το λόγο ότι αφενός μεν η επιχειρούμενη συσχέτιση της διεθνούς με την αστική και υπεραστική τηλεφωνία, αφετέρου δε οι συγκεκριμένες εκπτώσεις υπεραστικής τηλεφωνίας σε συνδυασμό με την ανυπαρξία συνθηκών, που επιβάλλονται από το νόμο, με σκοπό τη δυνατότητα δημιουργίας συνθηκών ανταγωνισμού από τον ΟΤΕ, εξασθενίζουν κατά τρόπο καταχρηστικό τη δυνατότητα των εταιριών που παρέχουν τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες να ανταγωνιστούν τον ΟΤΕ και αποτρέπουν την είσοδο νέων παρόχων στην αγορά, γεγονός που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού.

Την ως άνω απόφαση προσέβαλε ο ΟΤΕ ,ασκώντας προσφυγή και ζητώντας συγχρόνως την αναστολή της εκτέλεσής της, με το επιχείρημα ότι θα προκαλέσει ανεπανόρθωτη τρώση της φήμης του κι ότι αναμένεται να υποστεί μείωση των συνδρομητών του (διαρροή πελατείας), καθώς επίσης και σημαντική μείωση της χρηματιστηριακής αξίας της μετοχής του.

Το Δικαστήριο κατά την εκδίκαση της αίτησης αναστολής του ΟΤΕ, λαμβάνοντας υπόψη τα επιχειρήματα των δύο πλευρών, έκρινε ότι η παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τους οργανισμούς οι οποίοι παρέχουν σταθερά δημόσια δίκτυα και σταθερές δημόσιες τηλεφωνικές υπηρεσίες και οι οποίοι κατέχουν σημαντική ισχύ στη σχετική αγορά, τελεί πάντοτε υπό την αίρεση των κανόνων του ανταγωνισμού και δεν μπορεί να οδηγεί σε περιορισμό των επιλογών του χρήστη για την παροχή επιμέρους υπηρεσιών από διαφορετικούς παρόχους. Εν προκειμένω οι εκπτώσεις τις οποίες εξήγγειλε ο ΟΤΕ και οι οποίες αφορούν τα τέλη υπεραστικών και διεθνών κλήσεων, όπου κυρίως εντοπίζεται ο ανταγωνισμός μεταξύ αυτού και των εναλλακτικών παρόχων φωνητικής τηλεφωνίας, είναι πιθανόν να εξασθενίσουν τη δυνατότητα των εταιριών που παρέχουν τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες να ανταγωνιστούν τον ΟΤΕ και να αποτρέψουν την είσοδο νέων παρόχων στην αγορά, γεγονός που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού. Σημείωσε επίσης πως το γεγονός ότι οι ανταγωνίστριες εταιρίες προχώρησαν σε παρεμφερείς εκπτώσεις, δεν αίρει την πιθανότητα να προκληθεί, λόγω της επίμαχης εκπαιδευτικής πολιτικής του ΟΤΕ, περιορισμός του ανταγωνισμού, αφού είναι ενδεχόμενο οι παραπάνω εταιρίες να αποφάσισαν την παροχή αντίστοιχων εκπτώσεων στην

προσπάθειά τους να διαφυλάξουν το κύρος τους στην αγορά, με κίνδυνο να υποστούν σημαντικότερες απώλειες. Ως εκ τούτου απέρριψε την αίτηση.

7.3. Προσδιορισμός Σημαντικής Ισχύος στην αγορά

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα κριτήρια που λαμβάνει υπ' όψιν η ΕΕΤΤ στη διαπίστωση της κατοχής σημαντικής ισχύς μίας επιχείρησης στη σχετική αγορά. Στον χαρακτηρισμό μιας επιχείρησης ως Οργανισμού με σημαντική θέση στην αγορά, πέρα από το μερίδιο αγοράς που κατέχει, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η τυχόν ιδιαίτερη σχέση που έχει με τον ΟΤΕ, ως θυγατρική εταιρία αυτού. Κατωτέρω αναλύεται η υπ' αριθμ. 515/2003 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ έπειτα από αίτηση αναστολής που κατέθεσε η εταιρία COSMOTE κατά της υπ' αριθμ. 275/72B/7.2.2003 απόφασης της ΕΕΤΤ (να σημειωθεί βεβαίως ότι η προσβαλλόμενη απόφαση εξεδόθη υπό το πρίσμα του προϋσχύοντος νομικού πλαισίου, πριν την ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο των νέων ειδικών Οδηγιών για τις τηλεπικοινωνίες).

7.3.1. Απόφαση 515/2003 ΣτΕ ΕΑ

Με την υπ' αριθμ. 515/2003 απόφασή της η Επιτροπή Αναστολών του ΣτΕ απέρριψε την αίτηση αναστολής της εταιρίας COSMOTE κατά της υπ' αριθμ. 275/72B/7.2.2003²²⁹ απόφασης της ΕΕΤΤ, μετά την άσκηση αίτησης ακύρωσης. Στην συγκεκριμένη υπόθεση, με την προσβαλλόμενη απόφασή της η ΕΕΤΤ στην κατάρτιση του ετήσιου καταλόγου χαρακτήρισε, μεταξύ άλλων, και την αιτούσα ως Τηλεπικοινωνιακό Οργανισμό με Σημαντική Θέση στην εθνική Αγορά Διασύνδεσης, αφού υπολόγισε ότι το μερίδιό της στην εθνική αγορά υπερβαίνει το 25%, συνεκτιμώντας επί πλέον ότι αυτή έχει ιδιαίτερα σημαντική δυνατότητα πρόσβασης στους τελικούς χρήστες, λόγω των σχέσεών της με τον ΟΤΕ, του οποίου αποτελεί θυγατρική εταιρία απόλυτα ελεγχόμενη, ότι η πορεία της είναι ιδιαίτερα σταθερή και

²²⁹ ΦΕΚ τ. Β' 12.02.2003

αναπτυσσόμενη, γεγονός που επιτρέπει την πρόσβασή της σε πόρους χρηματικούς και ότι αναμένεται ακόμη μεγαλύτερη ενίσχυση της θέσης της²³⁰. Ως εκ τούτου, είναι υποχρεωμένη να εφαρμόζει τέλη διασύνδεσης που ακολουθούν τις αρχές της διαφάνειας και του προσανατολισμού προς το κόστος (άρθρο 8 παρ. 3 Ν. 2867/2000) και τα οποία υπολογίζονται βάσει του πραγματικού κόστους της υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένου ενός λογικού ποσοστού απόδοσης της επένδυσης, όπως οι υποχρεώσεις αυτές ρυθμίζονται από την κείμενη εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Στα επιχειρήματά της, η αιτούσα μεταξύ άλλων υποστήριξε ότι η τυχόν διαμόρφωση των τελών διασύνδεσης θα είχε ως αναπόφευκτη συνέπεια τη μείωση της επιχειρηματικής της φήμης και αξιοπιστίας και τη διαρροή πελατείας της προς τις εταιρίες κινητής τηλεφωνίας, που δεν χαρακτηρίζονται Οργανισμοί με Σημαντική Θέση στην Αγορά Διασύνδεσης και οι οποίες επωφελούνται από την προσβαλλόμενη ρύθμιση, η οποία, προκαλεί στρέβλωση του ανταγωνισμού εις βάρος εν τέλει των καταναλωτών. Επιπλέον ισχυρίστηκε ότι, σε κάθε περίπτωση η εκτέλεση της προσβαλλόμενης απόφασης έπρεπε να ανασταλεί, ενόψει της επικείμενης άμεσα τροποποίησης του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου που διέπει τον τομέα των τηλεπικοινωνιών, το οποίο περιέχει ειδικότερες προβλέψεις για τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στην αγορά.

Η Επιτροπή Αναστολών του ΣτΕ στην απόφασή της έκρινε ότι η απόφαση της ΕΕΤΤ ελήφθη σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν 2867/2000, οι οποίες υπαγορεύονται από λόγους δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην προστασία και προαγωγή του ελεύθερου υγιούς ανταγωνισμού προς όφελος

²³⁰ Σύμφωνα με τον προΐσχύοντα Ν 2867/2000 (ΦΕΚ Α' 273) «Ένας Τηλεπικοινωνιακός Οργανισμός χαρακτηρίζεται ως Οργανισμός με Σημαντική Θέση στην Αγορά, όταν κατέχει μερίδιο ίσο ή μεγαλύτερο του 25% στη γεωγραφική αγορά που δραστηριοποιείται και στο τηλεπικοινωνιακό αντικείμενο συγκεκριμένης υπηρεσίας. Η ΕΕΤΤ μπορεί να ορίσει με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή της και κατά τους ορισμούς του κοινοτικού και εθνικού δικαίου, ότι ένας Οργανισμός που κατέχει μικρότερο ή μεγαλύτερο του 25% αποτελεί ή δεν αποτελεί αντίστοιχα Οργανισμό με Σημαντική Θέση στην Αγορά». Ως εκ τούτου το κριτήριο που θέτει το ποσοστό του 25% είναι μαχητό.

των καταναλωτών, κι ως εκ τούτου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως προδήλως παράνομη²³¹.

7.4. Κατάχρηση δικαιώματος- κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης

Αξιοσημείωτη είναι η υπ' αριθμ. 9275/2005 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (Διαδικασία Ασφαλιστικών Μέτρων) τόσο για τα πραγματικά περιστατικά της όσο και για το διατακτικό της, σχετικά με την κατάχρηση δεσπόζουσας μέρους εκ μέρους του ΟΤΕ.

7.4.1. Απόφαση 9275/2005 ΜονΠρΑθ (Ασφ.Μέτρα)

Στην υπ' αριθμ. 9275/2005 απόφασή του, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών (Ασφ. Μέτρα)²³² έκρινε ότι αποτελεί κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης η εκ μέρους του ΟΤΕ απειλή περί διακοπής των παρεχόμενων προς εναλλακτικό πάροχο υπηρεσιών, σε περίπτωση μη ικανοποίησης των οικονομικών απαιτήσεων του ΟΤΕ. Συγκεκριμένα το δικαστήριο απεφάνθη ότι *«Ανεξαρτήτως του νομίμου ή μη των απαιτήσεων αυτών της καθ' ης (του ΟΤΕ) και με δεδομένο ότι αυτή (καθ' ης) κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά της σταθερής τηλεφωνίας, καθόσον είναι φορέας του μόνου πλήρους ανεπτυγμένου σε όλη την επικράτεια τηλεπικοινωνιακού δικτύου, η απειλή διακοπής των παρεχόμενων προς την αιτούσα υπηρεσιών σε περίπτωση μη ικανοποίησης των οικονομικών απαιτήσεών της (καθ' ης), παρίσταται καταχρηστική αφού υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη και τα χρηστά ήθη»*. Αναγνωρίζεται, δηλαδή, στον ΟΤΕ ως κατόχου δεσπόζουσας θέσης μια ειδική (ή ιδιαίτερη) ευθύνη να μην παρακωλύει με την συμπεριφορά του την ύπαρξη πραγματικού και ανόθευτου ανταγωνισμού στη σχετική αγορά²³³.

²³¹ Απόφαση 515/2003 ΣτΕ ΕΑ (2003). *Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 10^ο, 1052-1054

²³² Απόφαση 9275/2005 ΜΠρΑθ (Ασφ.Μέτρα) (2006). *Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 2ο, 170- 171.

²³³ Η θέση αυτή δεν αποτελεί καινοτομία καθώς έχει παγίως διατυπωθεί από το ΔΕΚ. Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, *Michelin v. Commission*, Υποθ. C-322/1981 (1983) Συλλ. 801 (σκέψη 57)

Ωστόσο, αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία στην εν λόγω απόφαση δεν είναι το γεγονός ότι αναγνωρίζει δεσπόζουσα θέση στον ΟΤΕ, κάτι που έχει κατ' εξακολούθηση κριθεί με πλήθος αποφάσεων²³⁴. Όπως επισημαίνεται και στον σχολιασμό της απόφασης από τον Δρυλλεράκη «...*Το ενδιαφέρον στην παρούσα απόφαση είναι ότι το Δικαστήριο πρώτου βαθμού (Πρωτοδικείο) επιτυχώς συνδέει εννοιολογικά την κατάχρηση δικαιώματος με την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, αν και δυστυχώς χωρίς ιδιαίτερη ανάλυση... Ουσιαστικά η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος είναι ο προθάλαμος για την κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι το άρθρο 2 καθώς και 2^α του Ν 703/1977 αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της απαγόρευσης καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, με την έννοια ότι απαγορεύει την κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης*»²³⁵.

Η διάταξη του Ν. 703/1977 δεν δίδει κανένα ορισμό της έννοιας της κατάχρησης, αλλά αρκείται σε παραδείγματα για την οριοθέτησή της, κι αυτό είναι φυσικό, καθώς το προστατευόμενο εδώ αγαθό είναι ο μηχανισμός ανταγωνισμού της αγοράς. Η συσχέτιση της έννοιας της κατάχρησης του Ν. 703/1977 με την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος του 281 ΑΚ, αν και απόλυτα συνεπής με τη νομική σκέψη, ποτέ μέχρι τώρα δεν είχε διατυπωθεί ρητώς από τη νομολογία.

Επιτυχώς λοιπόν, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η δεσπόζουσα θέση που κατέχει ο ΟΤΕ, του επιτρέπει να ελέγχει ουσιαστικά την πρόσβαση των ανταγωνιστών του στην αγορά και να χρησιμοποιεί την απόλυτη θέση ισχύος του για να απαιτεί την καταβολή των οικονομικών του απαιτήσεων κι ως εκ

όπου αναφέρει ότι «... *a finding that an undertaking has a dominant position is not in itself a recrimination but simply means that, irrespective of the reasons for which it has such a dominant position, the undertaking concerned has a special responsibility not to allow its conduct to impair genuine undistorted competition on the common market*».

²³⁴ Βλ. ενδεικτικά ΕΕΤΤ 234/40/31.10.2001, 308/45/3.3.2004. Ακόμα και η Επιτροπή σε απόφασή της σχετικά με την γνωστοποίηση συγκέντρωσης της κοινοπραξίας Wind/ΔΕΗ τόνισε ότι ο ΟΤΕ εξακολουθεί να κατέχει de facto μονοπωλιακή θέση στην αγορά σταθερής φωνητικής τηλεφωνίας (Υπόθεση COMP/M. 2565- PPC/Wind/JV, παρ. 27)

²³⁵ Δρυλλεράκης Εμμ. (2006) Σημείωση: Δεσπόζουσα θέση και δημόσιο δίκτυο τηλεπικοινωνιών. *Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 2ο, 171- 172.

τούτου η ανωτέρω συμπεριφορά του τυγχάνει καταχρηστική, εφόσον υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη και τα χρηστά ήθη κατά την έννοια της διατάξεως του άρθρου 281 ΑΚ.

8. Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια, η κατάρρευση των κρατικών μονοπωλίων και η είσοδος ιδιωτικών επιχειρήσεων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, κατέστησαν τη συγκεκριμένη αγορά άκρως ανταγωνιστική, με συνεχή μείωση των τιμών και την ανακάλυψη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, συνεχώς εξελισσόμενων με αποτέλεσμα σήμερα η ΕΕ να θεωρείται ένας από τους κυριάρχους «ηγέτες» παγκοσμίως στο πεδίο των τηλεπικοινωνιών.

Σήμερα η αγορά των τηλεπικοινωνιών είναι ολιγοπωλιακή αγορά ατελούς²³⁶ ανταγωνισμού, με έντονη αλληλεξάρτηση του μικρού αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο.

Η απελευθέρωση της αγοράς συνάδει με την κυρίαρχη τάση σήμερα σε διεθνές, κοινοτικό αλλά και εθνικό επίπεδο της υποχώρησης του κράτους από την επέμβαση στην οικονομία. Πρόκειται για την πορεία του κράτους που προσδιορίζεται από τη ρήση εν είδει ιδεολογικού συνθήματος “from providing to enabling”, από την παροχή στην διευκόλυνση της παροχής²³⁷.

Στο κοινοτικό δίκαιο, η απελευθέρωση γίνεται μέσω του δευτερογενούς κοινοτικού δικαίου με τη μορφή Οδηγιών, καθώς το δίκαιο του ανταγωνισμού, όπως και το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο, κρίνονται στο σημείο αυτό αλυσιτελή.

Ισχύει εντούτοις το παράδοξο, η απελευθέρωση να γίνεται μέσω της ρύθμισης. Η εμπειρία δείχνει ότι η μετάβαση από ένα καθεστώς κλειστής, μονοπωλιακής αγοράς δεν είναι δυνατή χωρίς έντονη και διαφοροποιημένη κρατική παρέμβαση. Τούτη έχει τη μορφή της εποπτείας και της οργάνωσης

²³⁶ Σε αντιδιαστολή με την έννοια του τέλειου ή καθαρού (pure) ανταγωνισμού, που κατά τη διδασκαλία των Ricardo και Smith, ορίζεται ως ένα σύστημα όπου οι δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης ισορροπούν κατά ιδανικό τρόπο.

²³⁷ Μαρίνος Μ.-Θ. (2007). *Αλληλεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών:: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ)*, τεύχος 6^ο, 654-659

της απελευθερούμενης αγοράς («regulating for competition»). Κι αυτό γιατί, εκτός από την ανταγωνιστική αγορά, ισότιμος στόχος είναι και η ασφαλής αγορά και γενικότεροι λόγοι δημοσίου συμφέροντος. Πρόκειται για μια ιδιόρρυθμη και πρωτόγνωρη μίξη αφενός ανταγωνισμού, και συμπληρωματικής προς τον ανταγωνισμό ρύθμισης, και αφετέρου υποχρεώσεων παροχής καθολικής υπηρεσίας. Κινείται μεταξύ ανοίγματος στον ανταγωνισμό και κοινωνικών εξωανταγωνιστικών στόχων σε βαθμό πολύ εντονότερο από το γενικό δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού. Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο κ. Παλαιολόγος, μέλος του ΔΣ της ΕΕΤΤ, το αόρατο χέρι του Adam Smith ή το «Lasser Faire» αντικαθίσταται από το ορατό χέρι του κράτους²³⁸.

Πρόκειται για δημιουργία υπό την έννοια αυτή «οργανωμένων» αγορών, όπου η λειτουργία τους στηρίζεται πλέον σε κανόνες διοικητικού και ιδιωτικού δικαίου, στο γενικό δίκαιο κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού (εθνικό και κοινοτικό) και στο κλαδικό δίκαιο ανταγωνισμού που διέπει χωριστά κάθε κλάδο, εν προκειμένω αυτόν των ηλεκτρονικών επικοινωνιών²³⁹.

Η απελευθέρωση της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και η υπαγωγή της στην οικονομική αρχή της προσφοράς και της ζήτησης και κυρίως στους κανόνες του δικαίου του ανταγωνισμού είχαν ως αποτέλεσμα την εξέλιξη της τεχνολογίας, την καινοτομία στην προσφορά υπηρεσιών, τη μείωση των τιμών και τη βελτίωση της ποιότητας. Οι εξελίξεις αυτές αποτέλεσαν τη βάση για τη μετάβαση σε αυτό που σήμερα ονομάζουμε κοινωνία της πληροφορίας στην Ευρώπη.

Το ειδικό πλαίσιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που διαμόρφωσε η ΕΕ και τέθηκε σε ισχύ στο εθνικό επίπεδο στις 25 Ιουλίου 2003, αποτελεί μία θετική εξέλιξη και κρίνεται εκτεταμένο και αρκετά φιλόδοξο, καθώς προσπαθεί να συνδυάσει τις θεσπιζόμενες στον τομέα αυτό ρυθμίσεις με τις διατάξεις του δικαίου του ανταγωνισμού, ενώ συγχρόνως επιδιώκει να καλύψει κάθε μελλοντική εξέλιξη της τεχνολογίας. Απλοποιεί σε μεγάλο βαθμό το

²³⁸ Παλαιολόγος Γ. (2007). *Ο ρόλος της ΕΕΤΤ στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών*. Εφημερίδα Κέρδος, 18-2-2007
(http://www.eett.gr/opencms/opencms/admin/downloads/Others_Speeches/EETT_Role.pdf)

²³⁹ Μαρίνος Μ.-Θ. (2007). ό. π.

προηγούμενο κανονιστικό καθεστώς με την πληθώρα των ειδικών Οδηγιών και προβαίνει σε διαχωρισμό των ρυθμίσεων της μετάδοσης από τις ρυθμίσεις του περιεχομένου. Ως εκ τούτου, εξαιρείται από το πεδίο της οδηγίας το περιεχόμενο των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω των δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως το ραδιοτηλεοπτικά εκπεμπόμενο περιεχόμενο ή οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, καθώς και ορισμένες υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Το ίδιο ισχύει και για τον τηλεπικοινωνιακό τερματικό εξοπλισμό, ενώ από το πεδίο εφαρμογής του εξαιρεί και τη λεγόμενη κοινωνία της πληροφορίας.

Στο νέο ρυθμιστικό πλαίσιο συντελείται μία βασική αλλαγή, ως προς τον παραδοσιακό τρόπο αλληλεπίδρασης του ειδικού κανονισμού για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών και των διατάξεων για τον ανταγωνισμό. Σύμφωνα με τον Επίτροπο ανταγωνισμού, καθηγητή Mario Monti, με την εισαγωγή του νέου ρυθμιστικού πλαισίου, οι ειδικές διατάξεις για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες έχουν μετατοπίσει σαφώς την εστίασή τους από την ως τότε διοικητική προσέγγιση προς μία νέα προοπτική, που βασίζεται εξ ολοκλήρου στην ερμηνεία και την ανάλυση που ακολουθείται στο δίκαιο του ανταγωνισμού²⁴⁰.

Στην πράξη αυτή η σύγκλιση, μεταξύ ενός συστήματος που ρυθμίζει την αγορά εκ των προτέρων και της υιοθέτησης αρχών, που από τη φύση τους προσιδιάζουν σε μία *ex post* ερμηνεία κατά περίπτωση, είναι αναπόφευκτο να οδηγήσει σε τριβές και δυσκολίες²⁴¹. Έχει υποστηριχθεί ότι οι κανόνες του ανταγωνισμού έχουν ξεπεράσει τα λογικά όρια ερμηνείας τους με το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός μεταξύ των αρχών του δικαίου του ανταγωνισμού και των μηχανισμών επέμβασης. Οι αρχές του ανταγωνισμού αποτελούν έναν οικονομικό τρόπο προσέγγισης της αγοράς και των δυνάμεων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Ως εκ τούτου προσιδιάζουν και

²⁴⁰ Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 3*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 5, σελ. 286- 298.

²⁴¹ Bavasso (2004). ό. π. , σελ. 102.

στις αγορές οι οποίες έχουν ανάγκη ειδικής a priori ρύθμισης και στις οποίες οι κανόνες του ανταγωνισμού από μόνοι τους κρίνονται ανεπαρκείς. Συνεπώς, ο συγκερασμός των τομεακών διατάξεων με τις γενικές διατάξεις του ανταγωνισμού στο νέο πλαίσιο, είναι απόλυτα θεμιτός, και επιδιώκει να καταστήσει τις θεσπιζόμενες ρυθμίσεις πιο εύκαμπτες και πιο συμβατές με την οικονομική πραγματικότητα της αγοράς²⁴². Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μία μορφή οικονομικού φορμαλισμού βασισμένου στα διδάγματα της οικονομικής επιστήμης, ο οποίος σε σχέση με τον προϊσχύοντα νομικό φορμαλισμό, έχει το πλεονέκτημα της μεγαλύτερης εγγύτητας στη λειτουργία των αγορών²⁴³.

Η Δέσμη Τηλεπικοινωνιών αποκρυστάλλωσε την νομοθεσία και δημιούργησε ένα ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο για τον τομέα των επικοινωνιών με δύο βασικές καινοτομίες σε σχέση με το παρελθόν²⁴⁴. Η μία είναι, όπως αναφέρθη, η **ευθυγράμμιση με το δίκαιο του ανταγωνισμού** με την εκ των προτέρων (ex ante) ρύθμιση του τομέα. Η έννοια της κυριαρχίας της αγοράς των διατάξεων του ανταγωνισμού μετατέθηκε στην έννοια της «επιχείρησης με σημαντική ισχύ στην αγορά» του νέου πλαισίου. Περαιτέρω, δανείζεται τα κριτήρια εντοπισμού της ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης, ενώ ακολουθεί την ίδια αυστηρή μέθοδο προσδιορισμού της σχετικής αγοράς²⁴⁵.

Η δεύτερη καινοτομία είναι η υιοθέτηση της **τεχνολογικής ουδετερότητας**, το οποίο σημαίνει ότι δε γίνεται διάκριση μεταξύ των ειδικότερων μορφών του δικτύου/τεχνολογίας που χρησιμοποιείται. Πρόκειται

²⁴² De Streel A. (2003). ό.π.

²⁴³ Βλ. Αθανασίου Λ. (2006). ό.π. σελ. 1251.

²⁴⁴ Βλ. Dobbs I. & Richards P. (2004). ό.π.

²⁴⁵ Salerno F. M. (2008). Neutral Networks: The Paradox of Unbundling in the European Regulation of Energy and Telecommunications. European Competition Law Review, Volume 29, Issue 8, σελ. 471- 479.

για μία έννοια ευρέως αποδεκτή, ο ακριβής προσδιορισμός της οποίας όμως δεν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους νομικούς κύκλους²⁴⁶.

Εντούτοις, το ειδικό νομικό πλαίσιο για τις τηλεπικοινωνίες δημιουργεί και ορισμένα προβλήματα και δυσκολίες. Οι ισχύουσες Οδηγίες χορηγούν ευρείες αρμοδιότητες στις Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές (ΕΡΑ), των οποίων το έργο όμως κρίνεται αρκετά δύσκολο, καθώς καλούνται να συνδυάσουν αντικρουόμενους στόχους, από τη μία την απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών και από την άλλη την προώθηση του ανταγωνισμού, και να προβούν σε λεπτομερείς οικονομικές αναλύσεις και αμφίσημες ερμηνείες. Τόσο οι Οδηγίες με τα παραρτήματά τους όσο και οι Κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε η Επιτροπή, φαίνεται να παρέχουν τελικά στις ΕΡΑ συγκεχυμένη καθοδήγηση ως προς την αξιοποίηση καινοτόμων δραστηριοτήτων, καθώς ο κύριος στόχος τους είναι η εξασφάλιση ενός ισότιμου πεδίου συμμετοχής μεταξύ των δεσποζουσών επιχειρήσεων και των νεοεισερχόμενων στην αγορά των τηλεπικοινωνιών²⁴⁷.

Τα στενά όρια που θέτει ως προς τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς και των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ σε αυτή, προσιδιάζουν στο προηγούμενο καθεστώς και έρχονται σε αντίθεση με τους στόχους τους οποίους οι ίδιες οι Οδηγίες ορίζουν .

Το νέο πλαίσιο προβλέπει εκτενείς ρυθμίσεις για τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς και τον εντοπισμό των επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ, με συνέπεια να υπάρχει ο κίνδυνος οι ΕΡΑ, επηρεασμένες από τον ρυθμιστικό τους ρόλο, να εντοπίζουν δεσπόζουσες θέσεις εκεί όπου με τις γενικές διατάξεις του ανταγωνισμού δεν υπάρχουν²⁴⁸.

²⁴⁶ Kamecke U. & Korber T. (2008). *Technological neutrality in the EC regulatory framework for electronic communications: a good principle widely misunderstood*, European Competition Law Review, Volume 29, Issue 5, σελ. 330- 337.

²⁴⁷ Βλ. Dobbs I. & Richards P. (2004). *ό. π.*

²⁴⁸ Για τον προσδιορισμό της δεσπόζουσας θέσης βλ. Kariyawasam R. (2005). *Defining Dominance for Bits and Bytes: a New "Layering Theory" for Interpreting Significant Market Power?*. European Competition Law Review, Volume 26, Issue 10, σελ. 581- 594.

Η ιδιαιτερότητα της αγοράς των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με την απελευθέρωση του τομέα, την είσοδο εναλλακτικών παρόχων και τις συνθήκες έντονου ανταγωνισμού, οδηγεί σε συχνές παραβιάσεις των διατάξεων του δικαίου του ανταγωνισμού. Αρκετές περιπτώσεις έχουν απασχολήσει την Επιτροπή αλλά και τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα.

Το ερώτημα που προκύπτει, είναι εάν αυτά τα δύο ρυθμιστικά πλαίσια μπορούν να συνυπάρξουν στον ίδιο τομέα, δηλαδή εάν το ειδικό ρυθμιστικό καθεστώς μπορεί να δικαιολογήσει την ύπαρξή του στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, καθώς επίσης και εάν οι γενικές διατάξεις ανταγωνισμού μπορούν να εφαρμοστούν παράλληλα²⁴⁹. Και αν μέχρι τώρα ο στόχος της απελευθέρωσης αρχικώς της αγοράς και της εναρμόνισης στη συνέχεια, επέτασσε επιτακτικώς τη θέσπιση ειδικών ρυθμίσεων, η υπάρχουσα δομή της αγοράς σήμερα και η σύγκλιση των τεχνολογιών έχουν διαμορφώσει ένα τοπίο όπου πλέον η κανονιστική παρέμβαση είναι λιγότερο απαραίτητη απ' ότι στο παρελθόν. Ως εκ τούτου αναφύεται εκ νέου το ζήτημα του βαθμού επέμβασης της πολιτείας στη λειτουργία της αγοράς. Εάν δηλαδή είναι επαρκής η ρύθμιση της αγοράς μέσω ενός συστήματος, το οποίο θα έχει ως στόχο την ομαλή και επί ίσοις όροις είσοδο των νέων επιχειρήσεων στην αγορά και τη διασφάλιση ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, ή εάν η απελευθέρωση της αγοράς και η δημιουργία όρων υγιούς ανταγωνισμού από μόνες τους δεν συνεπάγονται αναγκαία την ισορροπία των συμφερόντων και τη διασφάλιση των αρχών της ισότητας και της ελευθερίας, οπότε βέλτιστη λύση θα ήταν η προσεκτική, υπό τον έλεγχο μίας ρυθμιστικής αρχής και τη γενική εποπτεία του κράτους, δημιουργία και διατήρηση συνθηκών ανταγωνισμού²⁵⁰.

Η επιλογή μένει στη διακριτική ευχέρεια του κοινοτικού νομοθέτη, καθώς η Επιτροπή, ήδη σε Ανακοίνωσή της, παρουσίασε τις προτάσεις της για τη

²⁴⁹ Psarakis G. (2007). Sector- specific Regulation and Competition Law in the Electronic Communications Sector Against the Backdrop of the Internal Market. *European Competition Law Review*, Volume 28, Issue 8, σελ. 456- 463.

²⁵⁰ Για τις τάσεις που διαμορφώνονται στις κοινοτικές χώρες και στις ΗΠΑ βλ. Πραπίδη Χ (2003) Συγκριτικά δεδομένα στο Παπαδημητρίου Γ (επιμ.) Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 51- 58.

μεταρρύθμιση του νομικού πλαισίου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών²⁵¹. Για όσο χρονικό διάστημα όμως, η πολιτική που ακολουθεί η ΕΕ για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και εξω-ανταγωνιστικούς στόχους, όπως η εναρμόνιση και η σταθεροποίηση της εσωτερικής αγοράς, το ειδικό ρυθμιστικό καθεστώς δεν θα μπορεί να αντικατασταθεί πλήρως και εντελώς από τις γενικές διατάξεις του δικαίου του ανταγωνισμού.

²⁵¹ Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής της 29 Ιουνίου 2006 COM (2006) 334 τελικό.

Βιβλιογραφία

Νομοθεσία

Ανακοίνωση Επιτροπής (2009). *Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις*, Ε 864 τελικό

Ανακοίνωση Επιτροπής της 29 Ιουνίου 2006 COM (2006) 334 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής (1997), *όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού*, ΕΕ αριθ. C 372/9.12.1997

Απόφαση 676/2002/ΕΚ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002.

Δελτίο Τύπου (2009), *«Antitrust: Commission imposes fine of €1.06 bn on Intel for abuse of dominant position; orders Intel to cease illegal practices»*, IP/09/745, Βρυξέλλες 13/05/2009

Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής, C 165 της 11/07/2002 σελ. 6

Ν. 3431/2006 (ΦΕΚ13Α/03-02-2006) «Περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών και άλλες διατάξεις»

Οδηγία 2002/21/ΕΚ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0033-0050.

Οδηγία 2002/20/ΕΚ Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0021-0032.

Οδηγία 2002/19/EK Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0007-0020.

Οδηγία 2002/22/EK Επίσημη Εφημερίδα L 108 της 24-04-2002, σ. 0051-0077.

Οδηγία 2002/58/EK Επίσημη Εφημερίδα L 201 της 31-07-2002, 3, σ. 0037-0047

Οδηγία 2002/77/EK Επίσημη Εφημερίδα L 249 της 17-09-2002, σ. 0021-0026.

Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2007 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Αγορά Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών [COM(2007) 699 τελικό - Δεν έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα].

Σύσταση της Επιτροπής της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2007 C(2007) 5406

Σύσταση της Επιτροπής, της 23^{ης} Ιουλίου 2003, ΕΕ L 190 της 30/07/2003 σελ. 13

Σύσταση της Επιτροπής, της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2003, ΕΕ L 114 της 8/05/2003 σελ. 45

Νομολογία

Απόφαση ΠΕΚ (2008), T- 271/03, ΕΕ C 128 της 24.05.2008, σ.29

Απόφαση Επιτροπής (2007), Υπόθεση COMP/38.784 — Wanadoo España κατά Telefónica, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 083 της 02/04/2008 σ. 0006 - 0009

Απόφαση ΠΕΚ (2007) της 30ής Ιανουαρίου 2007 - France Télécom κατά Επιτροπής, Υπόθεση T-340/03, ΕΕ C 289 της 29.11.2003.

Απόφαση 9275/2005 ΜΠρΑθ (Ασφ.Μέτρα) (2006). *Νομολογία Εμπορικού-Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 2ο, 170- 172.

Απόφαση ΠΕΚ (2006), T- 328/03 της 2ας Μαΐου 2006

Απόφαση ΕΕΤΤ (2004) 332/135/2004

Απόφαση 45/2003 ΔΕΦΑθ (2003). *Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο-9^ο, 940- 946.

Απόφαση Επιτροπής (2003), Υπόθεση COMP/38.233, 16.07.2003

Απόφαση 515/2003 ΣΤΕ ΕΑ (2003). *Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 10^ο, 1052-1054.

Απόφαση ΔΕΚ (1985), Υπόθ. 41/83, Ιταλική Δημοκρατία κατά Επιτροπής [1985] Συλλ. 873.

Απόφαση ΔΕΚ (1983), Michelin v. Commission, Υποθ. C-322/1981 (1983) Συλλ. 801

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος Ε. (2007). Ελεύθερος Ανταγωνισμός. Στο Τριανταφυλλάκης Γ. (επιμ.), *Εφαρμογές Εμπορικού Δικαίου*, τόμος Β'. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 1261-1336.

Αθανασίου Λ. (2006). *Εννοιολογική οριοθέτηση της παρεμποδιστικής κατάχρησης. Σκέψεις επί της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για οικονομική ερμηνεία του άρθρου 82 ΣυνθΕΚ*. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 12^ο, σελ. 1241- 1251.

Αναστόπουλος Ι. (1998). Η εγγύηση της «καθολικής υπηρεσίας» στο πλαίσιο της ελευθέρωσης του τομέα. Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 63-72.

Αποστολόπουλος Χ. (2007) *Προς ένα νέο δίκαιο περί αθέμιτου ανταγωνισμού στην Ελλάδα*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 2ο, 171- 172.

Βέττας Ν. & Κατσουλάκος Γ. (2004). *Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική: Τα Οικονομικά των Ρυθμιστικών Παρεμβάσεων σε Αγορές με Μονοπωλιακή Δύναμη*. Αθήνα: Τυπωθήτω- ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ

Δρυλλεράκης Εμμ. (2006) *Σημείωση: Δεσπόζουσα θέση και δημόσιο δίκτυο τηλεπικοινωνιών*. Νομολογία Εμπορικού- Οικονομικού Δικαίου. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο-9^ο, 900-906.

Ιωαννίδης Π. (1998). Η κοινοτική νομοθεσία για τις τηλεπικοινωνίες και η εφαρμογή της στην Ελλάδα. Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών*:

εξελίξεις και προοπτικές. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 21-24.

Καρύδης Γ. (2003). *Εννοιολογική οριοθέτηση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στην κοινοτική έννομη τάξη του ανταγωνισμού*, ΝοΒ, τόμος, σελ. 2029- 2049.

Καρύδης Γ. (2001). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα

Κική Γ. (2003). *Το κοινοτικό πλαίσιο οργάνωσης των τηλεπικοινωνιών: βασικά κείμενα*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα

Κικίνη Ε. (2008). *Οι πρακτικές tying και bundling: Αντικείμενο ex post και ex ante ελέγχου στο δίκαιο του ανταγωνισμού*. Αθήνα: Δίκαιο επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 11^ο, 1204-1213.

Κοκκορης Ι. (2007). *Ανάλυση συγκεντρώσεων που οδηγούν σε συλλογική δεσπόζουσα θέση: ποια είναι η πρακτική μετά την Airtours και την Impala;* Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο 9^ο, 891- 899.

Κοντοβαζαινίτης Θ. (1993). *Η συμβολή του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα

Κτιστάκη Σ. (1995). *Δίκαιο του ανταγωνισμού και δημόσια υπηρεσία στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Corbeau και Almelo*. Ελληνική Δικαιοσύνη, 1479- 1495.

Λιακόπουλος Θ. (2000). *Βιομηχανική Ιδιοκτησία*, ε' έκδοση. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας.

- Μανιάτης Α. (2007). *Κοινωνικοποίηση και απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 8^ο-9^ο, 907- 911.
- Μανιάτης Α. (2006). *Δίκαιο Πληροφορικής & Τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μανιάτης Α. (2005). *Δίκαιο Τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μαρίνος Μ.-Θ. (2007). *Αλληλεπίδραση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στην απελευθέρωση αγορών: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ)*, τεύχος 6^ο, 654-659.
- Ματθίας Σ. (1998). Η κοινοτική νομοθεσία για τις τηλεπικοινωνίες και η εφαρμογή της από τα εθνικά δικαστήρια Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετώνκαι Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 26.
- Μικρουλέα Α. (2001) *Η εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στις συμφωνίες πρόσβασης των φορέων παροχής υπηρεσιών (Service providers) στις υποδομές των τηλεπικοινωνιακών δικτύων* Επιθεώρηση του Εμπορικού Δικαίου, ΕΕμπΔ τ.ΝΒ, τεύχ.3, σελ.436, 2001
- Μούσης Ν. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, 12^η αναθ. έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μπέσιλα- Βήκα Ε. (1998). *Ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι περιορισμοί του: η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας (κατά το αρθρ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος)*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

- Ξηρός Θ., Εμίρη Θ. (2003). *Το νομικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Παλαιολόγος Γ. (2007). *Ο ρόλος της ΕΕΤΤ στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών*. Εφημερίδα Κέρδος, 18-2-2007
(http://www.eett.gr/opencms/opencms/admin/downloads/Others_Speeches/EETT_Role.pdf)
- Παναγιωτοπούλου Α., Σαλκιτζόγλου Α. (2003). *Η διαμόρφωση του περιεχομένου της καθολικής υπηρεσίας στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση της τηλεπικοινωνιακής αγοράς*. ΝοΒ, τόμος 51, σελ. 181-192.
- Παπανικολάου Κ (2003) Το κοινοτικό πλαίσιο των τηλεπικοινωνιών Στο Παπαδημητρίου Γ (επιμ.) *Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 35- 51.
- Πλιάκος Α. (2008). *Παραδόσεις δικαίου ανταγωνισμού* στα πλαίσια του μαθήματος «*Η Συλλειτουργία Εθνικής και Κοινοτικής Διοίκησης σε Θέματα Ανταγωνισμού*», Π.Μ.Σ. Εθνική και Κοινοτική Διοίκηση, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Πραπίδη Χ (2003) Συγκριτικά δεδομένα στο Παπαδημητρίου Γ (επιμ.) *Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 51- 58.
- Σινανιώτη- Μαρουδή Α. (2008). *Διοικητικά μέτρα για την άρση των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού*. Αθήνα: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 4^ο, 492- 495.
- Σκανδάμης Ν. (2003). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο: κείμενα. Ιδρυτικές Συνθήκες-Ενοποιημένες*. Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα

- Σταθόπουλος Α. (1998). Η νομολογία του ΔΕΚ στον τομέα των τηλεπικοινωνιών Στο Σπαθόπουλος Φ. Μ. & Φραγκάκης Ν.Ι. (επιμ.), *Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών: εξελίξεις και προοπτικές*. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών (ΕΚΕΜΕ). Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 37-46.
- Συνοδινός Χ. (2000). *Απελευθέρωση των μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών κοινής ωφελείας και κοινοτικό δίκαιο*, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, ΔΕΕ τ.6, τεύχ.11, σελ.1073, 2000
- Τραγάκης Γ. (1993). *Οι κανόνες του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, τόμος Ι. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Χάντζος Η. (2001). *Οι συμβάσεις διασύνδεσης των τηλεπικοινωνιακών δικτύων: το επόμενο στάδιο στην απελευθέρωση της αγοράς των τηλεπικοινωνιών*. Αθήνα: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών (ΔΕΕ), τεύχος 3^ο, 269- 279.
- Χαραλάμπης Δ. (2003) Η πολιτική των επικοινωνιών στην κοινωνία της πληροφορίας Στο Παπαδημητρίου Γ. (επιμ.) *Τηλεπικοινωνίες στην κοινωνία της πληροφορίας*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 18-21

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Albors-Llorens A. (2007). *The role of objective justification and efficiencies in the application of article 82 EC*. Common Market Law Review, Volume 44, pp. 1727- 1761.
- Bavasso A. (2004). *Electronic communications: a new paradigm for European regulation*. Common Market Law Review, Volume 41, pp. 87-118.

- Bavasso A. (2005). *The role of intent under Article 82 EC: from "flushing the turkeys" to "spotting lionesses in Regent's Park"*. European Competition Law Review, Volume 26, Issue 11, pp 616-623.
- Botteman Y. & Ewing P. K. (2009). *Guidance On Enforcement Priorities Regarding Exclusionary Abuses: A Comparative Overview*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy
- Demetriou M.- Gray M. (2007). *Developments in EC Competition Law in 2006: An overview*. Common Market Law Review, Volume 44, pp. 1429-1462.
- De Streel A. (2003). *The new concept of "significant market power" in electronic communications: the hybridisation of the sectoral regulation by competition law*. European Competition Law Review, Volume 24, Issue 10, σελ. 535- 542.
- Dobbs I. & Richards P. (2004). *Innovation and the New Regulatory Framework for Electronic Communications in the EU*, European Competition Law Review, Volume 25, Issue 11, σελ. 716- 730.
- Duvernoy C. & Desmedt A. (2005). *One year with the Electronic Communications Regulatory Framework: a report on the results of the Article 7 notification procedure*. Computer and Telecommunications Law Review, Volume 11, Issue 2, σελ. 30- 37
- Eilmansberger T. (2005). *How to distinguish good from bad competition under article 82 EC: in search of clearer and more coherent standards for anti-competitive abuses..* Common Market Law Review, Volume 42, pp. 129-177.
- EU Focus (2003). *Commission approves 3G mobile network sharing in the UK (Commission Decision)*. 122, σελ. 7-8.
- EU Focus (2008). *CFI upholds Deutsche Telekom margin squeeze Decision (Case Comment)*, 232, σελ. 5-6.

- Gal M. S. (2007). *Below- Cost Price Alignment: Meeting or Beating Competition? The France Telecom Case*. European Competition Law Review, Volume 28, Issue 6, σελ. 382- 391.
- Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 1*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 3, σελ. 169- 176.
- Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 2*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 4, σελ. 234- 240.
- Garzaniti L. & Liberatore F. (2004). *Recent Developments in the European Commission's Practice in the Communication Sector Part- 3*. European Competition Law Review, Volume 25, Issue 5, σελ. 286- 298.
- Geradin D. (2004). *Limiting the scope of article 82 EC: what can the EU learn from the U.S. Supreme Court's judgment in Trinko in the wake of Microsoft, IMS and Deutsche Telekom?*. Common Market Law Review, Volume 41, pp. 1519- 1553.
- Hobbelen H., Harris V. & Dominguez I. (2007). *The Increasing importance of EC State Aid Rules in the Communications and Media Sectors*, European Competition Law Review, Volume 28, Issue 2, σελ. 101- 115.
- Inotai A. (2005). *The treatment of captive sales in the definition of the relevant market and the assessment of market power in the electronic communications sector, with special view to market analysis under the new regulatory framework for electronic communications*. European Competition Law Review, Volume 26, Issue 9, σελ. 491- 499.
- Kamecke U. & Korber T. (2008). *Technological neutrality in the EC regulatory framework for electronic communications: a good principle widely misunderstood*, European Competition Law Review, Volume 29, Issue 5, σελ. 330- 337.

- Kariyawasam R. (2005). *Defining Dominance for Bits and Bytes: a New “Layering Theory” for Interpreting Significant Market Power?*. European Competition Law Review, Volume 26, Issue 10, σελ. 581- 594.
- Katsoulacos Y. (2009). *Some Critical Comments on the Commission’s Guidance Paper on Art.82 EC*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy
- Killick J. & Komninou A. (2009). *Schizophrenia in the Commission’s Article 82 Guidance Paper: Formalism Alongside Increased Recourse to Economic Analysis*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy
- Lang J. T. (2008). *Reprisals and Overreaction by Dominant Companies as an Anti-competitive Abuse under Article 82 (b)*. European Competition Law Review, Volume 29, Issue 1, σελ. 13- 15.
- Lowe P. (2009). *The European Commission Formulates its Enforcement Priorities as Regards Exclusionary Conduct by Dominant Undertakings*. GCL The Online Magazine for Global Competition Policy
- Lowe P (2003). *EU Competition practice on predatory pricing*. Introductory address to the Seminar Pros and Cons of Low Prices, Stockholm, 5 December 2003
(http://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2003_066_en.pdf)
- Mertikopoulou V. (2007). *DG Competition’s Discussion Paper on the Application of Article 82 EC to Exclusionary Abuses: the Proposed Economic Reform from a Legal Point of View*. European Competition Law Review, Volume 28, Issue, pp 241- 251.
- Moore M. (2008). *Deutsche Telekom and the margin squeeze*. European Competition Law Review, Volume 29, Issue 12, pp 721-725.
- Parrott M. & Taylor M. (2009). *3G Technology*. Computer and Telecommunications Law Review, Volume 15, Issue 2, σελ. 48- 50.

- Petit N. (2004). *The Commission's Contribution to the Emergence of 3G Mobile Communications: an analysis of Some Decisions in the Field of Competition Law..* European Competition Law Review, Volume 25, Issue 7, σελ. 429- 438.
- Philippe J. & Guyon A.-C. (2008). *The French Competition Council Confirms its Extensive Approach of Repeat Infringements in a New France Telecom Decision.* European Competition Law Review, Volume 29, Issue 3, σελ. 171- 172.
- Psarakis G. (2007). *Sector- specific Regulation and Competition Law in the Electronic Communications Sector Against the Backdrop of the Internal Market.* European Competition Law Review, Volume 28, Issue 8, σελ. 456- 463.
- Ratliff J. (2008). *Major events and policy issues in EC competition law, 2006-2007: Part 1.* International Company and Commercial Law Review (I.C.C.L.R.), 19 (2), pp. 29-57
- Rivas J- Brauton J. (2003). *Developments in EC Competition Law in 2002: An overview.* Common Market Law Review, Volume 40, pp. 1187-1240.
- Robertson B. (2007). *What is a restriction of competition? The implications of the CFI's judgement in O2 Germany and the Rule of Reason,* European Competition Law Review., p. 252.
- Salerno F. M. (2008). *Neutral Networks: The Paradox of Unbundling in the European Regulation of Energy and Telecommunications.* European Competition Law Review, Volume 29, Issue 8, σελ. 471- 479.
- Sauter W. (2008). *Services of general economic interest and universal service in EU law.* European Law Review, Volume 33, No 2, pp. 167- 179.
- Utzschneider Y. (2000). *France: telecoms- access to internet network- interim measures upheld (Case Comment).* European Competition Law Review, Volume 21, Issue 7, N66

Veer J. P. (2008). *Is the Market Failing? The Commission's Assessment of State Aid to Broadband Networks*. European Competition Law Review, Volume 29, Issue 6, σελ. 363- 366.

Venit J. (2003). *Brave new world: the modernization and decentralization of enforcement under articles 81 and 82 of the EC Treaty*. Common Market Law Review, Volume 40, pp. 545- 580.

Volcker S. (2006). *Developments in EC Competition Law in 2005: An overview*. Common Market Law Review, Volume 43, pp. 1409-1446.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

www.europa.eu

www.eett.gr

www.ote.gr

www.epant.gr

<http://0-login.westlaw.co.uk.wam.city.ac.uk>

www.globalcompetitionpolicy.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγία 2002/21/ΕΚ

Οδηγία **2002/21/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

της 7ης Μαρτίου 2002

σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο)

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 95,

την πρόταση της Επιτροπής(1),

τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής(2),

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 της συνθήκης(3),

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

(1) Το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο για τις τηλεπικοινωνίες επέτυχε να δημιουργήσει συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού στον τομέα των τηλεπικοινωνιών κατά τη μετάβαση από μονοπωλιακό περιβάλλον σε περιβάλλον πλήρους ανταγωνισμού.

(2) Στις 10 Νοεμβρίου 1999, η Επιτροπή υπέβαλε ανακοίνωση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο "Για ένα νέο πλαίσιο για τις υποδομές ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τις συναφείς υπηρεσίες - Ανασκόπηση των επικοινωνιών για το 1999". Στην εν λόγω ανακοίνωση, η Επιτροπή επανεξέτασε το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο για τις τηλεπικοινωνίες, βάσει της υποχρέωσής της σύμφωνα με το άρθρο 8 της οδηγίας 90/387/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, για τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών μέσω της εφαρμογής της παροχής ανοικτού δικτύου (Open Network Provision - ONP)(4). Παρουσίασε επίσης σειρά προτάσεων πολιτικής για ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο αναφορικά με τις υποδομές των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τις συναφείς υπηρεσίες προς δημόσια διαβούλευση.

(3) Στις 26 Απριλίου 2000, η Επιτροπή υπέβαλε ανακοίνωση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών για τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης σχετικά με την ανασκόπηση των επικοινωνιών για το 1999 και κατευθύνσεις για το νέο κανονιστικό πλαίσιο. Στην ανακοίνωση συνοψίζεται η δημόσια διαβούλευση και καθορίζονται ορισμένοι βασικοί προσανατολισμοί για τον σχεδιασμό ενός νέου πλαισίου για τις υποδομές των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τις συναφείς υπηρεσίες.

(4) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας, στις 23 και 24 Μαρτίου 2000, υπογράμμισε το δυναμικό ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητας και δημιουργίας απασχόλησης που εμπεριέχει η στροφή προς μια ψηφιακή οικονομία βασιζόμενη στη γνώση. Τονίστηκε ιδιαίτερα η σημασία, για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και τους πολίτες, της πρόσβασης σε φθηνή, παγκόσμιας κλάσης, υποδομή επικοινωνιών και σε ευρύ φάσμα υπηρεσιών.

(5) Η σύγκλιση στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των μέσων επικοινωνίας και της τεχνολογίας των πληροφοριών σημαίνει ότι όλα τα δίκτυα και οι υπηρεσίες μετάδοσης θα πρέπει να διέπονται από ενιαίο κανονιστικό πλαίσιο. Αυτό το κανονιστικό πλαίσιο αποτελείται από την παρούσα οδηγία και από

τέσσερις ειδικές οδηγίες: οδηγία 2002/20/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση)(5), οδηγία 2002/19/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και για την διασύνδεσή τους (οδηγία για την πρόσβαση)(6), οδηγία 2001/22/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την καθολική υπηρεσία)(7), οδηγία 97/66/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, περί επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα(8) (εφεξής αποκαλούμενες "ειδικές οδηγίες"). Είναι απαραίτητο να διαχωριστεί η ρύθμιση της μετάδοσης από τη ρύθμιση του περιεχομένου. Το πλαίσιο αυτό δεν καλύπτει, επομένως, το περιεχόμενο υπηρεσιών που παρέχονται μέσω δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών που χρησιμοποιούν υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως το ραδιοηλεκτρονικά εκπεμπόμενο περιεχόμενο, οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και ορισμένες υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας και, για τον λόγο αυτό, δεν συνιστά εμπόδιο για μέτρα που λαμβάνονται, σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, σχετικά με τις εν λόγω υπηρεσίες, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, με σκοπό την προώθηση της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας και τη διασφάλιση της υπεράσπισης του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης. Το περιεχόμενο των τηλεοπτικών προγραμμάτων καλύπτεται από την οδηγία 89/552/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Οκτωβρίου 1989, για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων(9). Η διάκριση μεταξύ της ρύθμισης της μετάδοσης και της ρύθμισης του περιεχομένου δεν εμποδίζει να λαμβάνονται υπόψη οι δεσμοί που υπάρχουν μεταξύ τους, ιδίως όσον αφορά τη διασφάλιση του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης, της πολιτισμικής πολυμορφίας και της προστασίας του καταναλωτή.

(6) Η πολιτική στον οπτικοακουστικό τομέα και η κανονιστική ρύθμιση του περιεχομένου ακολουθούν στόχους γενικού ενδιαφέροντος, όπως η ελευθερία της έκφρασης, ο πλουραλισμός των μέσων ενημέρωσης, η πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία, η κοινωνική ένταξη, η προστασία του καταναλωτή και η προστασία των ανηλίκων. Η ανακοίνωση της Επιτροπής "Αρχές και κατευθυντήριες γραμμές για την κοινοτική πολιτική στον οπτικοακουστικό τομέα" και τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 6ης Ιουνίου 2000 τα οποία επικροτούν αυτή την ανακοίνωση, καθορίζουν τις κυριότερες δράσεις που πρέπει να αναληφθούν από την Κοινότητα για την εφαρμογή της πολιτικής της στον οπτικοακουστικό τομέα.

(7) Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών δεν θίγουν τη δυνατότητα κάθε κράτους μέλους να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των ουσιαστικών συμφερόντων του στον τομέα της ασφάλειας και για την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, καθώς και για να διευκολύνει τη διερεύνηση, εξιχνίαση και δίωξη εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης, από τις εθνικές κανονιστικές αρχές, ειδικών και αναλογικών υποχρεώσεων που ισχύουν για τους παρέχοντες υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

(8) Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει τον εξοπλισμό που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 1999/5/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 1999, σχετικά με τον ραδιοεξοπλισμό και τον τηλεπικοινωνιακό τερματικό εξοπλισμό και την αμοιβαία αναγνώριση της πιστότητας των εξοπλισμών αυτών(10), καλύπτει όμως τον εξοπλισμό ευρείας

κατανάλωσης που χρησιμοποιείται για τη ψηφιακή τηλεόραση. Είναι σημαντικό για τις κανονιστικές αρχές να ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ των φορέων εκμετάλλευσης δικτύων και των κατασκευαστών τερματικού εξοπλισμού, με στόχο να διευκολύνεται η πρόσβαση των μειονεκτούντων χρηστών στις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

(9) Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτονται από την οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά (οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο)(11).

(10) Ο ορισμός της "υπηρεσίας της κοινωνίας των πληροφοριών" στο άρθρο 1 της οδηγίας 98/34/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας(12), καλύπτει ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται επί γραμμής. Οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες δεν καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας επειδή δεν έγκεινται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών· οι υπηρεσίες φωνητικής τηλεφωνίας και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. Η ίδια επιχείρηση, παραδείγματος χάριν ένας πάροχος υπηρεσίας Διαδικτύου, μπορεί να προσφέρει ταυτόχρονα μια υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως η πρόσβαση στο διαδίκτυο, και υπηρεσίες που δεν καλύπτονται από την παρούσα οδηγία, όπως η παροχή περιεχομένου WEB.

(11) Σύμφωνα με την αρχή του διαχωρισμού κανονιστικών και εκτελεστικών αρμοδιοτήτων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εγγυώνται την ανεξαρτησία της εθνικής κανονιστικής αρχής ή αρχών ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η αμεροληψία των αποφάσεών τους. Αυτή η απαίτηση ανεξαρτησίας εφαρμόζεται με την επιφύλαξη της θεσμικής αυτονομίας και των συνταγματικών υποχρεώσεων των κρατών μελών, ή της αρχής της ουδετερότητας όσον αφορά τους κανόνες των κρατών μελών που διέπουν το καθεστώς ιδιοκτησίας, που ορίζεται στο άρθρο 295 της συνθήκης. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να διαθέτουν όλους τους απαραίτητους πόρους, όσον αφορά το προσωπικό, την εμπειρία και τα οικονομικά μέσα, για να διεκπεραιώνουν τα καθήκοντά τους.

(12) Κάθε μέρος που υπόκειται σε απόφαση εθνικής κανονιστικής αρχής, θα πρέπει να έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον οργάνου, το οποίο θα είναι ανεξάρτητο από τα εμπλεκόμενα μέρη. Το όργανο αυτό μπορεί να είναι δικαστήριο. Επιπλέον, κάθε επιχείρηση που θεωρεί ότι οι αιτήσεις της για παροχή δικαιώματος εγκατάστασης ευκολιών δεν έχουν διεκπεραιωθεί σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας οδηγίας, θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να προσφεύγει κατά των αποφάσεων αυτών. Η εν λόγω διαδικασία προσφυγής δεν θίγει τον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων εντός των εθνικών δικαστικών συστημάτων και τα δικαιώματα νομικών οντοτήτων ή φυσικών προσώπων βάσει του εθνικού δικαίου.

(13) Οι εθνικές κανονιστικές αρχές χρειάζεται να συγκεντρώνουν πληροφορίες από συντελεστές της αγοράς προκειμένου να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στα καθήκοντά τους. Τέτοιου είδους πληροφορίες μπορεί επίσης να χρειασθεί να συλλέγονται για λογαριασμό της Επιτροπής, προκειμένου αυτή να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της βάσει του κοινοτικού δικαίου. Τα αιτήματα πληροφόρησης θα πρέπει να είναι αναλογικά και να μην επιβάλλουν υπέρμετρα βάρη στις επιχειρήσεις. Οι πληροφορίες που συλλέγουν οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό, εκτός εάν πρόκειται για εμπιστευτικές πληροφορίες δυνάμει των εθνικών κανόνων για την πρόσβαση του κοινού σε

πληροφορίες και εάν υπόκεινται στο κοινοτικό και το εθνικό δίκαιο περί επιχειρηματικού απορρήτου.

(14) Πληροφορίες που κρίνονται εμπιστευτικές από μια εθνική κανονιστική αρχή, σύμφωνα με τους κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες περί επιχειρηματικού απορρήτου, είναι δυνατόν να ανταλλάσσονται με την Επιτροπή και άλλες εθνικές κανονιστικές αρχές, μόνον εφόσον αυτή η ανταλλαγή είναι απολύτως αναγκαία για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών. Οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες θα πρέπει να περιορίζονται σε ό,τι ενδείκνυται και αναλογεί στους σκοπούς μιας τέτοιας ανταλλαγής.

(15) Είναι σημαντικό οι εθνικές κανονιστικές αρχές να διαβουλευούνται με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη επί των προτεινόμενων αποφάσεων και να λαμβάνουν υπόψη τους τις παρατηρήσεις τους πριν να λάβουν τελική απόφαση. Προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο δεν θα έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ενιαία αγορά ή σε άλλους στόχους της συνθήκης, οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει επίσης να ανακοινώνουν ορισμένα σχέδια αποφάσεων στην Επιτροπή και στις άλλες εθνικές κανονιστικές αρχές προκειμένου να τους παρέχεται η ευκαιρία να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους. Είναι σκόπιμο οι εθνικές κανονιστικές αρχές να διαβουλευούνται με τα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με όλα τα σχέδια μέτρων που μπορεί να έχουν αντίκτυπο στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Οι περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζονται οι διαδικασίες των άρθρων 6 και 7, ορίζονται στην παρούσα οδηγία και στις ειδικές οδηγίες. Η Επιτροπή θα πρέπει να μπορεί, ύστερα από διαβούλευση με την επιτροπή επικοινωνιών, να ζητεί από μια εθνική κανονιστική αρχή να αποσύρει σχέδιο μέτρου όταν αφορά τον καθορισμό σημαντικών αγορών ή τον ορισμό ή μη επιχειρήσεων με σημαντική ισχύ στην αγορά, και, όταν τέτοιες αποφάσεις μπορούν να δημιουργήσουν φραγμό στην ενιαία αγορά ή να είναι ασύμβατες με το κοινοτικό δίκαιο, ιδίως με τους στόχους πολιτικής που θα πρέπει να ακολουθούν οι εθνικές κανονιστικές αρχές. Η διαδικασία αυτή δεν θίγει τη διαδικασία κοινοποίησης που προβλέπεται στην οδηγία 98/34/ΕΟΚ και την εξουσία της Επιτροπής δυνάμει της συνθήκης όσον αφορά τις παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου.

(16) Οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να διαθέτουν ένα εναρμονισμένο σύνολο στόχων και αρχών επί των οποίων να στηρίζονται και θα πρέπει, όπου είναι αναγκαίο, να συντονίζουν τις δράσεις τους με τις κανονιστικές αρχές άλλων κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή των καθηκόντων τους εντός του εν λόγω κανονιστικού πλαισίου.

(17) Οι δραστηριότητες των εθνικών κανονιστικών αρχών που ορίζονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών, συμβάλλουν στην εκπλήρωση ευρύτερων πολιτικών στους τομείς του πολιτισμού, της απασχόλησης, του περιβάλλοντος, της κοινωνικής συνοχής και της χωροταξίας.

(18) Η απαίτηση σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη το επιθυμητό της τεχνολογικής ουδετερότητας των κανονιστικών ρυθμίσεων, δηλαδή ότι, με τις ρυθμίσεις ούτε επιβάλλεται ούτε ευνοείται η χρησιμοποίηση συγκεκριμένου είδους τεχνολογίας, δεν αποκλείει τη λήψη ανάλογης μέριμνας για την προώθηση ορισμένων ειδικών υπηρεσιών, οσάκις αυτό δικαιολογείται, παραδείγματος χάριν ψηφιακή τηλεόραση, ως μέσο για την αύξηση της αποτελεσματικότητας του φάσματος.

(19) Οι ραδιοσυχνότητες είναι βασικό στοιχείο για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών ραδιοεπικοινωνιακής βάσης και, στο μέτρο που σχετίζεται με τις εν λόγω υπηρεσίες, οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να τις κατανέμουν και να τις παραχωρούν σύμφωνα με εναρμονισμένο σύνολο στόχων και αρχών που διέπουν τη δράση τους και βάσει αντικειμενικών, διαφανών και αμερόληπτων

κριτηρίων, λαμβάνοντας υπόψη τα δημοκρατικά, κοινωνικά, γλωσσικά και πολιτισμικά συμφέροντα που συνδέονται με τη χρήση των συχνοτήτων. Είναι σημαντικό η διαχείριση της κατανομής και της παραχώρησης των ραδιοσυχνοτήτων, να πραγματοποιείται όσο το δυνατόν πιο αποδοτικά. Η μεταφορά ραδιοσυχνοτήτων μπορεί να αποτελεί αποτελεσματικό μέσο αύξησης της αποδοτικής χρήσης του φάσματος, εφόσον υπάρχουν επαρκείς ρήτρες διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος, ιδίως της ανάγκης εξασφάλισης της διαφάνειας και της κανονιστικής εποπτείας της μεταφοράς αυτής. Η απόφαση αριθ. 676/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κανονιστικό πλαίσιο για την πολιτική ραδιοφάσματος στην Κοινότητα (απόφαση ραδιοφάσματος)(13), δημιουργεί ένα πλαίσιο για την εναρμόνιση των ραδιοσυχνοτήτων, και κάθε ενέργεια στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να στοχεύει στη διευκόλυνση των εργασιών που πραγματοποιούνται δυνάμει της εν λόγω απόφασης.

(20) Η πρόσβαση σε πόρους αριθμοδότησης βάσει διαφανών, αντικειμενικών και αμερόληπτων κριτηρίων, είναι απαραίτητη για τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η διαχείριση όλων των εθνικών σχεδίων αριθμοδότησης θα πρέπει να πραγματοποιείται από τις εθνικές κανονιστικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των κωδίκων σημείων που χρησιμοποιούνται στη διευθυνσιοδότηση δικτύου. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες παρουσιάζεται ανάγκη εναρμόνισης των πόρων αριθμοδότησης στην Κοινότητα για την υποστήριξη της ανάπτυξης πανευρωπαϊκών υπηρεσιών, η Επιτροπή, χρησιμοποιώντας τις εκτελεστικές της εξουσίες, δύναται να λαμβάνει τεχνικά εκτελεστικά μέτρα. Όπου είναι σκόπιμο να διασφαλίζεται η πλήρης και γενική διαλειτουργικότητα των υπηρεσιών, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συντονίζουν τις εθνικές τους θέσεις με τη συνθήκη, στους κόλπους των διεθνών οργανισμών και φόρουμ, όπου λαμβάνονται οι σχετικές με την αριθμοδότηση αποφάσεις. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν θεσπίζουν, για τις εθνικές κανονιστικές αρχές, νέα πεδία ευθύνης στον τομέα της ονοματοδοσίας και διευθυνσιοδότησης στα πλαίσια του Διαδικτύου.

(21) Τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν, μεταξύ άλλων, διαδικασίες ανταγωνιστικής ή συγκριτικής επιλογής για την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων καθώς και αριθμών με μεγάλη οικονομική αξία. Για τη διαχείριση των εν λόγω καθεστώτων, οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το άρθρο 8.

(22) Θα πρέπει να διασφαλισθεί ότι υπάρχουν διαδικασίες για την παροχή δικαιωμάτων εγκατάστασης ευκολιών, οι οποίες είναι έγκαιρες, αμερόληπτες και διαφανείς ώστε να εγγυώνται όρους θεμιτού και αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις εθνικές διατάξεις που διέπουν την απαλλοτρίωση ή τη χρήση ακινήτων, τη συνήθη άσκηση των δικαιωμάτων κυριότητας, τη συνήθη χρήση της δημόσιας περιουσίας, ή την αρχή της ουδετερότητας όσον αφορά τους ισχύοντες στα κράτη μέλη κανόνες, οι οποίοι διέπουν το καθεστώς κυριότητας.

(23) Η από κοινού χρήση ευκολιών μπορεί να είναι επωφελής για λόγους χωροταξικούς, δημόσιας υγείας ή περιβάλλοντος, και θα πρέπει να ενθαρρύνεται από τις εθνικές κανονιστικές αρχές με βάση εθελοντικές συμφωνίες. Σε περιπτώσεις όπου οι επιχειρήσεις στερούνται πρόσβασης σε βιώσιμες εναλλακτικές επιλογές, η υποχρεωτική από κοινού χρήση ευκολιών ή περιουσιακών στοιχείων μπορεί να είναι σκόπιμη. Μεταξύ άλλων καλύπτει: την από κοινού χρήση υλικής συνεγκατάστασης και αγωγών, κτιρίων, ιστών, κεραιών ή συστημάτων κεραιών. Η υποχρεωτική από κοινού χρήση ευκολιών ή περιουσιακών στοιχείων, θα πρέπει να επιβάλλεται στις επιχειρήσεις μόνο έπειτα από πλήρη δημόσια διαβούλευση.

(24) Όταν απαιτείται από φορείς εκμετάλλευσης κινητής τηλεφωνίας να χρησιμοποιούν από κοινού πύργους ή ιστούς για περιβαλλοντικούς λόγους, αυτή η υποχρεωτική από κοινού χρήση μπορεί να συνεπάγεται τη μείωση των ανώτατων επιτρεπόμενων επιπέδων μεταδιδόμενης ισχύος για κάθε φορέα για λόγους δημόσιας υγείας, και να οδηγήσει, εν συνεχεία, τους φορείς στην εγκατάσταση περισσότερων αναμεταδοτών για την εξασφάλιση εθνικής κάλυψης.

(25) Σε ορισμένες περιπτώσεις, υπάρχει ανάγκη επιβολής υποχρεώσεων εκ των προτέρων προκειμένου να εξασφαλισθεί η ανάπτυξη ανταγωνιστικής αγοράς. Ο ορισμός της σημαντικής ισχύος στην αγορά, στην οδηγία 97/33/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1997, για τη διασύνδεση στο χώρο των τηλεπικοινωνιών προκειμένου να διασφαλισθεί καθολική υπηρεσία και διαλειτουργικότητα, με εφαρμογή των αρχών παροχής ανοικτού δικτύου (ONP)(14), υπήρξε αποτελεσματικός στις αρχικές φάσεις του ανοίγματος της αγοράς ως όριο για τη θέσπιση εκ των προτέρων υποχρεώσεων, τώρα όμως πρέπει να προσαρμοστεί σε περισσότερο σύνθετες και δυναμικές αγορές. Για το λόγο αυτό, ο ορισμός που χρησιμοποιείται στην παρούσα οδηγία είναι ισοδύναμος με την έννοια της δεσπόζουσας θέσης, όπως ορίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

(26) Δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις μπορούν να απολαμβάνουν κοινής δεσπόζουσας θέσης, όχι μόνο στις περιπτώσεις που υπάρχουν διαρθρωτικοί ή άλλοι δεσμοί μεταξύ τους, αλλά και στις περιπτώσεις που η δομή της σχετικής αγοράς προσφέρεται για συντονισμένες ενέργειες, δηλαδή ενθαρρύνει την παράλληλη ή ευθυγραμμισμένη αντανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά.

(27) Είναι απαραίτητο οι εκ των προτέρων κανονιστικές υποχρεώσεις να μην επιβάλλονται μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν υπάρχει ουσιαστικός ανταγωνισμός, δηλαδή σε αγορές στις οποίες μια ή περισσότερες επιχειρήσεις διαθέτουν σημαντική ισχύ στην αγορά, και όπου τα μέτρα αποκατάστασης, στο πλαίσιο του εθνικού και κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, δεν επαρκούν για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Είναι, συνεπώς, απαραίτητο να συντάξει η Επιτροπή κατευθυντήριες γραμμές σε κοινοτικό επίπεδο, σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου περί ανταγωνισμού, τις οποίες να ακολουθούν οι εθνικές κανονιστικές αρχές όταν αξιολογούν το κατά πόσο είναι αποτελεσματικός ο ανταγωνισμός σε μια δεδομένη αγορά και όταν εκτιμούν τη σημαντική ισχύ στην αγορά. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να αναλύουν κατά πόσο μια αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών είναι πράγματι ανταγωνιστική σε έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, ο οποίος μπορεί να είναι το σύνολο ή τμήμα της επικρατείας του συγκεκριμένου κράτους μέλους ή γειτονικές περιοχές κρατών μελών, εκλαμβανόμενες ως ενιαίο σύνολο. Στην ανάλυση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού θα πρέπει να περιλαμβάνεται ανάλυση του κατά πόσον η αγορά έχει ανταγωνιστικές προοπτικές και, κατά συνέπεια, κατά πόσον η τυχόν έλλειψη αποτελεσματικού ανταγωνισμού θα έχει διάρκεια. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές θα αντιμετωπίσουν επίσης το θέμα των αναδυόμενων αγορών, όπου, εκ των πραγμάτων, η εταιρεία που ηγείται της αγοράς είναι πιθανό να διαθέτει σημαντικό μερίδιο της αγοράς αλλά δεν θα πρέπει να της επιβάλλονται άτοπες υποχρεώσεις. Η Επιτροπή θα πρέπει να επανεξετάζει τακτικά τις κατευθυντήριες γραμμές ώστε να διασφαλίζει ότι αυτές παραμένουν επίκαιρες σε μία ταχέως εξελισσόμενη αγορά. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους, στις περιπτώσεις που η σχετική αγορά έχει λάβει διακρατική διάσταση.

(28) Προκειμένου να καθορίσουν κατά πόσο μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μία συγκεκριμένη αγορά, οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να

ενεργούν σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και να λαμβάνουν ιδιαιτέρως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής.

(29) Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει δεσμεύσεις όσον αφορά τα πρότυπα και το κανονιστικό πλαίσιο των δικτύων και υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

(30) Η τυποποίηση θα πρέπει να παραμείνει πρωτίστως διαδικασία καθοδηγούμενη από την αγορά. Παρόλα αυτά, πιθανώς να υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι σκόπιμο να απαιτείται η συμμόρφωση με συγκεκριμένα πρότυπα σε κοινοτικό επίπεδο, ώστε να εξασφαλίζεται η διαλειτουργικότητα στην ενιαία αγορά. Σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη υπόκεινται στις διατάξεις της οδηγίας 98/34/EK. Η οδηγία 95/47/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, σχετικά με τη χρήση προτύπων για την μετάδοση τηλεοπτικού σήματος(15), δεν προσδιόρισε κάποιο συγκεκριμένο σύστημα ή απαίτηση υπηρεσίας μετάδοσης ψηφιακής τηλεόρασης. Μέσω του Digital Video Broadcasting Group, οι ευρωπαίοι συντελεστές της αγοράς έχουν αναπτύξει μια ομάδα συστημάτων τηλεοπτικής μετάδοσης (Ομάδα DVB), τα οποία έχουν τυποποιηθεί από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (ETSI) και αποτελούν συστάσεις της Διεθνούς Ένωσης Τηλεπικοινωνιών. Οιαδήποτε απόφαση να καταστεί υποχρεωτική η εφαρμογή αυτών των προτύπων, θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα ευρείας δημόσιας διαβούλευσης. Οι διαδικασίες τυποποίησης στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας ισχύουν με την επιφύλαξη των διατάξεων της οδηγίας 1999/5/EK, της οδηγίας 73/23/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Φεβρουαρίου 1973, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των αναφερομένων στο ηλεκτρολογικό υλικό που προορίζεται να χρησιμοποιηθεί εντός ορισμένων ορίων τάσεως(16) και της οδηγίας 89/336/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαΐου 1989, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την ηλεκτρομαγνητική συμβατότητα(17).

(31) Θα πρέπει να ενθαρρύνεται η διαλειτουργικότητα των αμφίδρομων ψηφιακών τηλεοπτικών υπηρεσιών και του προηγμένου ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού, σε επίπεδο καταναλωτών, προκειμένου να διασφαλίζονται η ελεύθερη ροή πληροφοριών, ο πλουραλισμός των μέσων και η πολιτιστική ποικιλότητα. Είναι ευκαίριο να μπορούν οι καταναλωτές να λαμβάνουν, ανεξαρτήτως τρόπου εκπομπής, όλες τις αμφίδρομες υπηρεσίες ψηφιακής τηλεόρασης λαμβάνοντας υπόψη την τεχνολογική ουδετερότητα, τη μελλοντική τεχνολογική πρόοδο, την ανάγκη προώθησης της ψηφιακής τηλεόρασης καθώς και την κατάσταση ανταγωνισμού στις αγορές υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης. Οι φορείς που παρέχουν ψηφιακές πλατφόρμες αμφίδρομης τηλεόρασης θα πρέπει να παροτρύνονται να εφαρμόζουν μια ανοικτή Διασύνδεση Προγράμματος Εφαρμογής (API) που να συμμορφώνεται με τα πρότυπα ή προδιαγραφές που έχουν θεσπιστεί από αναγνωρισμένο ευρωπαϊκό οργανισμό τυποποίησης. Η μετάβαση από τις υπάρχουσες API στις νέες κοινές API θα πρέπει να ενθαρρύνεται και οργανώνεται π.χ. μέσω μνημονίων κατανόησης μεταξύ όλων των σημαντικών παραγόντων της αγοράς. Οι ανοικτές API θα διευκολύνουν τη διαλειτουργικότητα π.χ. τη φορητότητα του αμφίδρομου περιεχομένου μεταξύ των διαφόρων μηχανισμών διάθεσης, και την πλήρη λειτουργικότητα του περιεχομένου αυτού στον προηγμένο ψηφιακό αμφίδρομο τηλεοπτικό εξοπλισμό. Ωστόσο, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη να μην παρεμποδίζεται η λειτουργία του εξοπλισμού λήψεως και να προστατεύεται από δόλιες ενέργειες, π.χ. από ιούς.

(32) Στην περίπτωση διαφοράς μεταξύ επιχειρήσεων που εδρεύουν στο ίδιο κράτος μέλος επί αντικειμένου που καλύπτεται από την παρούσα οδηγία ή από τις ειδικές οδηγίες, παραδείγματος χάριν όσον αφορά τις υποχρεώσεις για την

πρόσβαση και τη διασύνδεση ή τους τρόπους μεταφοράς καταλόγων συνδρομητών, θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα στο θιγόμενο μέρος το οποίο συμμετείχε καλόπιστα στις διαπραγματεύσεις αλλά δεν μπόρεσε να καταλήξει σε συμφωνία, να απευθύνεται στην εθνική κανονιστική αρχή για την επίλυση της διαφοράς. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να επιβάλλουν τη λύση στα μέρη. Η παρέμβαση μιας εθνικής κανονιστικής αρχής στην επίλυση διαφοράς μεταξύ επιχειρήσεων που παρέχουν δίκτυα ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε ένα κράτος μέλος, θα πρέπει να επιδιώκει την εξασφάλιση της συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την παρούσα οδηγία ή τις ειδικές οδηγίες.

(33) Εκτός από τα δικαιώματα προσφυγής που παρέχονται βάσει του εθνικού ή του κοινοτικού δικαίου, υφίσταται η ανάγκη να ξεκινά μια απλή διαδικασία, κατόπιν αιτήματος ενός των μερών της διαφοράς, για την επίλυση διασυνοριακών διαφορών που δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα μιας και μόνης εθνικής κανονιστικής αρχής.

(34) Μια ενιαία επιτροπή θα πρέπει να αντικαταστήσει την "επιτροπή ONP", που θεσπίστηκε βάσει του άρθρου 9 της οδηγίας 90/387/ΕΟΚ και την επιτροπή αδειών, που θεσπίστηκε βάσει του άρθρου 14 της οδηγίας 97/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Απριλίου 1997, σχετικά με κοινό πλαίσιο γενικών και ειδικών αδειών στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών(18).

(35) Οι εθνικές κανονιστικές αρχές και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού θα πρέπει να ανταλλάσσουν τις πληροφορίες που απαιτούνται για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών για την καλύτερη συνεργασία τους. Σε σχέση με τις ανταλλασσόμενες πληροφορίες, η αποδέκτρια αρχή θα πρέπει να διασφαλίζει την τήρηση του ίδιου επιπέδου εμπιστευτικότητας με τη διαβιβάζουσα αρχή.

(36) Η Επιτροπή έχει δηλώσει την πρόθεσή της να συγκροτήσει ευρωπαϊκή ομάδα ρυθμιστικών φορέων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, η οποία θα αποτελούσε τον κατάλληλο μηχανισμό για την ενθάρρυνση της συνεργασίας και του συντονισμού των εθνικών κανονιστικών αρχών, εις τρόπον ώστε να προωθηθεί η ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών και να επιδιωχθεί η επίτευξη συνεπούς εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών σε όλα τα κράτη μέλη, ιδίως σε τομείς στους οποίους η εθνική νομοθεσία εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου δίνει στις εθνικές κανονιστικές αρχές σημαντική διακριτική ευχέρεια κατά την εφαρμογή των σχετικών κανόνων.

(37) Οι εθνικές κανονιστικές αρχές θα πρέπει να κληθούν να συνεργάζονται μεταξύ τους και με την Επιτροπή, κατά διαφανή τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η συνεπής εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών σε όλα τα κράτη μέλη. Αυτή η συνεργασία θα μπορούσε να πραγματοποιείται, μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο της επιτροπής επικοινωνιών ή μιας ομάδας που θα αποτελείται από ευρωπαίους ρυθμιστές. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αποφασίζουν ποιοι οργανισμοί αποτελούν εθνικές κανονιστικές αρχές για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών.

(38) Μέτρα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών είναι τα μέτρα που ενδέχεται να επηρεάζουν, άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, τη μορφή του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών κατά τρόπο που θα μπορούσε να δημιουργήσει φραγμό στην ενιαία αγορά. Αυτά περιλαμβάνουν μέτρα που έχουν σημαντικό αντίκτυπο σε φορείς παροχής ή χρήστες σε άλλα κράτη μέλη και συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων: μέτρα που επηρεάζουν τις τιμές για τους χρήστες σε άλλα κράτη μέλη. Μέτρα που επηρεάζουν την ικανότητα μιας επιχείρησης που είναι εγκατεστημένη σε άλλο

κράτος μέλος να παρέχει υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ιδίως μέτρα που επηρεάζουν την ικανότητα παροχής υπηρεσιών σε διακρατική βάση και μέτρα που επηρεάζουν τη δομή της αγοράς ή την πρόσβαση στην αγορά, δημιουργώντας επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών.

(39) Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να επανεξετάζονται τακτικά, ιδίως προκειμένου να καθοριστεί η ανάγκη τροποποίησης υπό το πρίσμα των μεταβαλλόμενων συνθηκών στην τεχνολογία ή τις αγορές.

(40) Τα απαιτούμενα μέτρα για την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να θεσπισθούν σύμφωνα με την απόφαση 1999/468/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, για τον καθορισμό των όρων άσκησης των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην Επιτροπή(19).

(41) Δεδομένου ότι οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης, ήτοι η επίτευξη εναρμονισμένου πλαισίου για τη ρύθμιση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συναφών ευκολιών και συναφών υπηρεσιών, είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύνανται, συνεπώς, λόγω των διαστάσεων και των αποτελεσμάτων της δράσης, να επιτευχθούν καλλίτερα σε κοινοτικό επίπεδο, η Κοινότητα μπορεί να θεσπίσει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, όπως εκτίθεται στο άρθρο 5 της συνθήκης. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, όπως εκτίθεται στο εν λόγω άρθρο, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων αυτών.

(42) Ορισμένες οδηγίες και αποφάσεις στον τομέα αυτό θα πρέπει να καταργηθούν.

(43) Η Επιτροπή θα πρέπει να παρακολουθεί τη μετάβαση από το υφιστάμενο πλαίσιο στο νέο πλαίσιο· ιδιαιτέρως, δύναται, σε εύθετο χρόνο, να υποβάλει πρόταση για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2887/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2000, για την αδεσμοποίηση πρόσβαση στον τοπικό βρόχο(20),

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ, ΣΤΟΧΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Άρθρο 1

Πεδίο εφαρμογής και στόχος

1. Η παρούσα οδηγία θεσπίζει εναρμονισμένο πλαίσιο για τη ρύθμιση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συναφών ευκολιών και συναφών υπηρεσιών. Καθορίζει τα καθήκοντα των εθνικών κανονιστικών αρχών και θεσπίζει σύνολο διαδικασιών για την εξασφάλιση της εναρμονισμένης εφαρμογής του κανονιστικού πλαισίου σε ολόκληρη την Κοινότητα.

2. Η παρούσα οδηγία καθώς και οι ειδικές οδηγίες ισχύουν υπό την επιφύλαξη των υποχρεώσεων που επιβάλλονται το εθνικό δίκαιο σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, ή από το κοινοτικό δίκαιο σε σχέση με τις υπηρεσίες που παρέχονται μέσω δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

3. Η παρούσα οδηγία, καθώς και οι ειδικές οδηγίες, ισχύουν υπό την επιφύλαξη των μέτρων που λαμβάνονται, σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου, για την επιδίωξη στόχων γενικού συμφέροντος, ιδίως σχετικά με τη ρύθμιση του περιεχομένου και την πολιτική στον οπτικοακουστικό τομέα.

4. Η παρούσα οδηγία και οι ειδικές οδηγίες ισχύουν υπό την επιφύλαξη των διατάξεων της οδηγίας 1999/5/ΕΚ.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) "Δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών": τα συστήματα μετάδοσης και, κατά περίπτωση, ο εξοπλισμός μεταγωγής ή δρομολόγησης και οι λοιποί πόροι που επιτρέπουν τη μεταφορά σημάτων, με τη χρήση καλωδίου, ραδιοσημάτων, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου, συμπεριλαμβανομένων των δορυφορικών δικτύων, των σταθερών (μεταγωγής δεδομένων μέσω κυκλωμάτων και πακετομεταγωγής, συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου) και κινητών επίγειων δικτύων, των συστημάτων ηλεκτρικών καλωδίων, εφόσον χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση σημάτων, των δικτύων που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, καθώς και των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης, ανεξάρτητα από το είδος των μεταφερόμενων πληροφοριών.

β) "Διακρατικές αγορές": οι αγορές που προσδιορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 4 και καλύπτουν την Κοινότητα ή σημαντικό μέρος της.

γ) "Υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών": οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις, αλλά εξαιρουμένων των υπηρεσιών που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου· δεν περιλαμβάνουν επίσης τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της οδηγίας 98/34/ΕΚ, οι οποίες δεν συνίστανται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

δ) "Δημόσιο δίκτυο επικοινωνιών": το δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών, το οποίο χρησιμοποιείται, εξ ολοκλήρου ή κυρίως, για την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

ε) "Συναφείς ευκολίες": οι ευκολίες που σχετίζονται με δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή/και υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών, και καθιστούν δυνατή ή/και στηρίζουν την παροχή υπηρεσιών μέσω του εν λόγω δικτύου και/ή υπηρεσίας. Περιλαμβάνουν επίσης συστήματα υπό όρους πρόσβασης και οδηγούς ηλεκτρονικών προγραμμάτων.

στ) "Σύστημα υπό όρους πρόσβασης": κάθε τεχνικό μέτρο ή/και ρύθμιση, όπου η πρόσβαση σε προστατευόμενη υπηρεσία ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης σε κατανοητή μορφή, εξαρτάται από τη συνδρομή ή κάποια άλλη μορφή προγενέστερης ειδικής άδειας.

ζ) "Εθνική κανονιστική αρχή": ο ή οι φορείς στους οποίους ένα κράτος μέλος έχει αναθέσει οποιαδήποτε από τα κανονιστικά καθήκοντα που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες.

η) "Χρήστης": κάθε φυσικό πρόσωπο ή νομική οντότητα που χρησιμοποιεί ή ζητά διαθέσιμη στο κοινό υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

θ) "Καταναλωτής": κάθε φυσικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί ή ζητά διαθέσιμη στο κοινό υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στο πεδίο της εμπορικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του ή του επαγγέλματός του.

ι) "Καθολική υπηρεσία": ένα στοιχειώδες σύνολο υπηρεσιών, που ορίζεται στην οδηγία 2002/22/ΕΚ (οδηγία για την καθολική υπηρεσία), συγκεκριμένης ποιότητας, διαθέσιμο για κάθε χρήστη, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική του θέση και, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων εθνικών συνθηκών, σε προσιτή τιμή.

ια) "Συνδρομητής": κάθε φυσικό πρόσωπο ή νομική οντότητα που έχει συνάψει σύμβαση με φορέα παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών.

ιβ) "Ειδικές οδηγίες": η οδηγία 2002/20/EK (οδηγία για την αδειοδότηση), η οδηγία 2002/19/EK (οδηγία για την πρόσβαση), η οδηγία 2002/22/EK (οδηγία για την καθολική υπηρεσία) και η οδηγία 97/66/EK.

ιγ) "Παροχή δικτύου ηλεκτρονικών υπηρεσιών": η σύσταση, η λειτουργία, ο έλεγχος και η διάθεση τέτοιου δικτύου.

ιδ) "Τελικός χρήστης": χρήστης που δεν παρέχει δημόσια δίκτυα επικοινωνιών ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών διαθέσιμες στο κοινό.

ιε) "Προηγμένος ψηφιακός τηλεοπτικός εξοπλισμός": οι περιφερειακές συσκευές και οι σύνθετοι ψηφιακοί τηλεοπτικοί δέκτες για τη λήψη υπηρεσιών ψηφιακής αλληλεπιδραστικής τηλεόρασης.

ιστ) "Διασύνδεση Προγράμματος Εφαρμογής (API)": η διασύνδεση λογισμικού μεταξύ των εξωτερικών εφαρμογών, που διαθέτουν οι ραδιοτηλεοπτικοί φορείς και οι πάροχοι υπηρεσιών, και του προηγμένου ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού για ψηφιακές ραδιοτηλεοπτικές υπηρεσίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΕΘΝΙΚΕΣ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Άρθρο 3

Εθνικές κανονιστικές αρχές

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι καθένα από τα καθήκοντα που ανατίθενται στις εθνικές κανονιστικές αρχές βάσει της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών, αναλαμβάνεται από αρμόδιο φορέα.

2. Τα κράτη μέλη εγγυώνται την ανεξαρτησία των εθνικών κανονιστικών αρχών εξασφαλίζοντας ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές είναι νομικά διακριτές και λειτουργικά ανεξάρτητες από όλους τους οργανισμούς παροχής δικτύων, εξοπλισμού ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Τα κράτη μέλη τα οποία διατηρούν την κυριότητα ή τον έλεγχο επιχειρήσεων παροχής δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εξασφαλίζουν τον αποτελεσματικό διαρθρωτικό διαχωρισμό της κανονιστικής λειτουργίας από τις δραστηριότητες που έχουν σχέση με την κυριότητα ή τον έλεγχο.

3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την αμεροληψία και τη διαφάνεια των εθνικών κανονιστικών αρχών κατά την άσκηση των εξουσιών τους.

4. Τα κράτη μέλη δημοσιεύουν τα καθήκοντα που ανατίθενται στις εθνικές κανονιστικές αρχές κατά τρόπον ώστε να είναι εύκολα προσιτά, ιδίως στην περίπτωση που τα καθήκοντα αυτά ανατίθενται σε δύο ή περισσότερους φορείς. Ανάλογα με την περίπτωση, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη διαβούλευση και τη συνεργασία μεταξύ των αρχών αυτών, καθώς και μεταξύ αυτών και των εθνικών αρχών στις οποίες ανατίθεται η εφαρμογή του δικαίου περί ανταγωνισμού και των εθνικών αρχών στις οποίες ανατίθεται η εφαρμογή του δικαίου του καταναλωτή, σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος. Όταν περισσότερες της μιας αρχές έχουν αρμοδιότητα να χειρίζονται τα θέματα αυτά, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τα αντίστοιχα καθήκοντα κάθε αρχής δημοσιεύονται σε εύκολα προσιπή μορφή.

5. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές και οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού ανταλλάσσουν τις πληροφορίες που απαιτούνται για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών. Σε σχέση με τις ανταλλασσόμενες πληροφορίες, η αποδέκτρια αρχή εξασφαλίζει το ίδιο επίπεδο εμπιστευτικότητας με τη διαβιβάζουσα αρχή.

6. Τα κράτη μέλη κοινοποιούν στην Επιτροπή όλες τις εθνικές κανονιστικές αρχές στις οποίες ανατίθενται καθήκοντα βάσει της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών, καθώς και τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους.

Άρθρο 4

Δικαίωμα προσφυγής

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ύπαρξη αποτελεσματικών μηχανισμών, σε εθνικό επίπεδο, βάσει των οποίων κάθε χρήστης ή επιχείρηση που παρέχει δίκτυα ή/και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών έχει, όταν επηρεάζεται από απόφαση εθνικής κανονιστικής αρχής, δικαίωμα προσφυγής κατά της απόφασης, ενώπιον οργάνου προσφυγής το οποίο μπορεί να είναι δικαστήριο, και το οποίο είναι ανεξάρτητο από τα εμπλεκόμενα μέρη και διαθέτει την απαιτούμενη εμπειρία για την εκτέλεση των καθηκόντων του. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπόθεσης και ότι υπάρχει πραγματικός μηχανισμός προσφυγής. Εν αναμονή του αποτελέσματος μιας τέτοιας προσφυγής, ισχύει η απόφαση της εθνικής κανονιστικής αρχής, εκτός αν το όργανο προσφυγής αποφασίσει άλλως.

2. Εάν το όργανο προσφυγής που αναφέρεται στην παράγραφο 1, δεν έχει δικαιοδοτικό χαρακτήρα, αιτιολογεί πάντοτε εγγράφως τις αποφάσεις του. Επίσης, στην περίπτωση αυτή, η απόφασή του υπόκειται σε αναθεώρηση από δικαστήριο, κατά την έννοια του άρθρου 234 της συνθήκης.

Άρθρο 5

Παροχή πληροφοριών

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι επιχειρήσεις παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών διαβιβάζουν στις εθνικές κανονιστικές αρχές όλες τις πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών πληροφοριών, που απαιτούνται για να διασφαλίζεται η συμμόρφωσή προς τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών και προς τις αποφάσεις που λαμβάνονται κατ' εφαρμογή τους. Οι επιχειρήσεις αυτές παρέχουν τις πληροφορίες αυτές αμέσως, κατόπιν αιτήματος, και σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και το βαθμό λεπτομέρειας που απαιτεί η εθνική κανονιστική αρχή. Οι πληροφορίες που ζητεί η εθνική κανονιστική αρχή πρέπει να είναι ανάλογες προς την εκτέλεση του συγκεκριμένου καθήκοντος. Η εθνική κανονιστική αρχή αιτιολογεί το αίτημά της για παροχή πληροφοριών.

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές παρέχουν στην Επιτροπή, κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος, τις απαραίτητες για την εκπλήρωση των καθηκόντων της πληροφορίες βάσει της συνθήκης. Οι ζητούμενες από την Επιτροπή πληροφορίες είναι ανάλογες προς την εκπλήρωση των καθηκόντων αυτών. Στις περιπτώσεις που οι παρεχόμενες πληροφορίες αναφέρονται σε πληροφορίες οι οποίες είχαν προηγουμένως παρασχεθεί από επιχειρήσεις, κατόπιν αιτήματος της εθνικής κανονιστικής αρχής, οι επιχειρήσεις αυτές ενημερώνονται σχετικά. Στο βαθμό που αυτό είναι αναγκαίο, και πλην ρητού και αιτιολογημένου αιτήματος της παρέχουσας τις πληροφορίες αρχής περί του αντιθέτου, η Επιτροπή θέτει τις παρασχεθείσες πληροφορίες στη διάθεση μιας άλλης τέτοιας αρχής άλλου κράτους μέλους.

Με την επιφύλαξη των απαιτήσεων της παραγράφου 3, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες που παρέχονται σε μία εθνική κανονιστική αρχή μπορούν να διατίθενται σε άλλη τέτοια αρχή στο ίδιο ή σε διαφορετικό κράτος μέλος, κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος, εάν αυτό είναι αναγκαίο για να μπορεί η μία ή η άλλη κανονιστική αρχή να τηρήσει τις υποχρεώσεις της δυνάμει του κοινοτικού δικαίου.

3. Εάν οι πληροφορίες θεωρούνται εμπιστευτικές από μια εθνική κανονιστική αρχή σύμφωνα με τους κοινοτικούς και τους εθνικούς κανόνες περί

επιχειρηματικού απορρήτου, η Επιτροπή και οι ενδιαφερόμενες εθνικές κανονιστικές αρχές εξασφαλίζουν την εμπιστευτικότητα αυτή.

4. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες για την πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες και με την επιφύλαξη των κοινοτικών και των εθνικών κανόνων περί επιχειρηματικού απορρήτου, οι εθνικές κανονιστικές αρχές δημοσιεύουν τις πληροφορίες που συμβάλλουν στη δημιουργία ανοικτής και ανταγωνιστικής αγοράς.

5. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές δημοσιεύουν τους όρους πρόσβασης του κοινού στις πληροφορίες που αναφέρονται στην παράγραφο 4, συμπεριλαμβανομένων διαδικασιών για την παροχή της εν λόγω πρόσβασης.

Άρθρο 6

Μηχανισμός διαβούλευσης και διαφάνειας

Πλην των περιπτώσεων που υπάγονται στο άρθρο 7 παράγραφος 6, και στα άρθρα 20 και 21, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, όταν οι εθνικές κανονιστικές αρχές σκοπεύουν να λάβουν μέτρα κατ' εφαρμογήν της παρούσας οδηγίας, ή των ειδικών οδηγιών τα οποία έχουν σημαντική επίπτωση στην σχετική αγορά, παρέχουν στα ενδιαφερόμενα μέρη την ευκαιρία να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους για το σχέδιο μέτρου, εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές δημοσιοποιούν τις εθνικές τους διαδικασίες διαβούλευσης. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη δημιουργία ενιαίας θέσης ενημέρωσης στην οποία παρατίθενται όλες οι τρέχουσες διαβουλεύσεις. Η εθνική κανονιστική αρχή δημοσιοποιεί τα αποτελέσματα της διαδικασίας διαβούλευσης, με εξαίρεση τις πληροφορίες εμπιστευτικού χαρακτήρα σύμφωνα με την κοινοτική και την εθνική νομοθεσία σχετικά με το επιχειρηματικό απόρρητο.

Άρθρο 7

Εδραίωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών

1. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών, οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό τους στόχους που καθορίζονται στο άρθρο 8, και στο βαθμό που αυτοί σχετίζονται με τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

2. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς συνεργαζόμενες μεταξύ τους και με την Επιτροπή, κατά διαφανή τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η συνεπής εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών σε όλα τα κράτη μέλη. Προς το σκοπό αυτό, επιδιώκουν, ιδιαίτερα, συμφωνία όσον αφορά τους τύπους των μέσων και των λύσεων που ενδείκνυνται για κάθε κατάσταση στην αγορά.

3. Επιπλέον της διαβούλευσης που αναφέρεται στο άρθρο 6, όταν κανονιστική αρχή προτίθεται να λάβει μέτρο το οποίο:

α) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 15 ή 16 της παρούσας οδηγίας, των άρθρων 5 ή 8 της οδηγίας 2002/19/EK (οδηγία για την πρόσβαση) ή του άρθρου 16 της οδηγίας 2002/22/EK και (οδηγία για την καθολική υπηρεσία) και

β) επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, θέτει συγχρόνως το σχέδιο μέτρου στην διάθεση της Επιτροπής και των εθνικών κανονιστικών αρχών των άλλων κρατών μελών, μαζί με το σκεπτικό στο οποίο βασίζεται το μέτρο, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 3, και ενημερώνει σχετικά την Επιτροπή και τις άλλες εθνικές κανονιστικές αρχές. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές και η Επιτροπή μπορούν να υποβάλλουν παρατηρήσεις στην ενδιαφερόμενη εθνική κανονιστική αρχή, μόνον εντός ενός μηνός ή εντός της περιόδου που αναφέρεται στο άρθρο 6, εάν η περίοδος αυτή είναι μεγαλύτερη. Η μηνιαία προθεσμία δεν μπορεί να παραταθεί.

4. Αν το σχεδιαζόμενο μέτρο που καλύπτεται από την παράγραφο 3 αποσκοπεί:

α) στον καθορισμό μιας σχετικής αγοράς που διαφέρει από εκείνες που ορίζονται στη σύσταση σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1, ή

β) στη λήψη απόφασης σχετικά με το αν μια επιχείρηση διαθέτει, μόνη της ή από κοινού με άλλες, σημαντική ισχύ στην αγορά, βάσει του άρθρου 16 παράγραφοι 3, 4 ή 5 και επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η Επιτροπή δε έχει δηλώσει στην εθνική κανονιστική αρχή ότι θεωρεί ότι το σχέδιο μέτρου θα δημιουργούσε φραγμούς στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά ή ότι έχει σοβαρές αμφιβολίες για τη συμβατότητά του προς το κοινοτικό δίκαιο, ιδίως όσον αφορά τους στόχους του άρθρου 8, τότε η λήψη του σχεδίου μέτρου αναβάλλεται επί δύο ακόμη μήνες. Η εν λόγω προθεσμία δεν μπορεί να παραταθεί. Εντός της προθεσμίας αυτής, η Επιτροπή μπορεί, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο 22 παράγραφος 2, να αποφασίσει να καλέσει την ενδιαφερόμενη κανονιστική εθνική αρχή να τροποποιήσει ή να αποσύρει το σχέδιο μέτρου. Η απόφαση αυτή πρέπει να συνοδεύεται από λεπτομερή και αντικειμενική ανάλυση των λόγων για τους οποίους η Επιτροπή θεωρεί ότι το σχέδιο μέτρου δεν θα πρέπει να θεσπισθεί, καθώς και από ειδικές προτάσεις για την τροποποίηση του σχεδίου μέτρου.

5. Η ενδιαφερόμενη εθνική κανονιστική αρχή λαμβάνει υπόψη στο μέγιστο βαθμό τις παρατηρήσεις των άλλων εθνικών κανονιστικών αρχών και της Επιτροπής και, εκτός από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 4, μπορεί να θεσπίζει το προκύπτον σχέδιο μέτρου· εάν το πράξει, το γνωστοποιεί στην Επιτροπή.

6. Σε εξαιρετικές περιστάσεις, όταν μια εθνική κανονιστική αρχή κρίνει ότι πρέπει επείγοντως να αναληφθεί δράση, κατά παρέκκλιση από τη διαδικασία των παραγράφων 3 και 4, προκειμένου να διασφαλισθεί ο ανταγωνισμός και να προστατευθούν τα συμφέροντα των χρηστών, μπορεί να λαμβάνει αμέσως αναλογικά και προσωρινά μέτρα. Τα μέτρα αυτά, δεόντως αιτιολογημένα, ανακοινώνονται αμελλητί στην Επιτροπή και στις άλλες εθνικές κανονιστικές αρχές. Η λήψη απόφασης εκ μέρους εθνικής κανονιστικής αρχής για τη μονιμοποίηση των μέτρων ή την παράταση της ισχύος τους, υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 3 και 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Άρθρο 8

Στόχοι πολιτικής και κανονιστικές αρχές

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες, οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο που στοχεύει στην επίτευξη των στόχων των παραγράφων 2, 3 και 4. Τα εν λόγω μέτρα είναι ανάλογα προς τους στόχους αυτούς.

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες, ιδίως εκείνων που αποσκοπούν στην εξασφάλιση πραγματικού ανταγωνισμού, οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη το επιθυμητό της τεχνολογικής ουδετερότητας των κανονιστικών ρυθμίσεων.

Οι εθνικές κανονιστικές αρχές μπορούν να συμβάλλουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, στην εξασφάλιση της εφαρμογής πολιτικών που αποσκοπούν στην προαγωγή της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας, καθώς και στον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης.

2. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές προάγουν τον ανταγωνισμό στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών, μεταξύ άλλων:

α) εξασφαλίζοντας ότι οι χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων χρηστών, αποκομίζουν το μέγιστο όφελος όσον αφορά την επιλογή, την τιμή και την ποιότητα·

β) εξασφαλίζοντας ότι δεν υφίσταται στρέβλωση ούτε περιορισμός του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών·

γ) ενθαρρύνοντας αποτελεσματικές επενδύσεις ως προς την υποδομή και υποστηρίζοντας την καινοτομία και

δ) ενθαρρύνοντας την αποτελεσματική χρήση και εξασφαλίζοντας την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων και των πόρων αριθμοδότησης.

3. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς μέσω, μεταξύ άλλων:

α) της άρσης των τελευταίων εμποδίων στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, συναφών ευκολιών και υπηρεσιών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο·

β) της ενθάρρυνσης της σύστασης και της ανάπτυξης διευρωπαϊκών δικτύων και της διαλειτουργικότητας πανευρωπαϊκών υπηρεσιών, και διατεματικής δυνατότητας διασύνδεσης·

γ) της εξασφάλισης ότι, σε παρόμοιες περιπτώσεις, δεν γίνεται διάκριση στην αντιμετώπιση των επιχειρήσεων που παρέχουν δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών·

δ) της συνεργασίας μεταξύ τους και με την Επιτροπή, κατά διαφανή τρόπο, ώστε να εξασφαλίζονται, η ανάπτυξη μιας συνεπούς κανονιστικής πρακτικής και η συνεπής εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών.

4. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές προάγουν τα συμφέροντα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ άλλων:

α) εξασφαλίζοντας σε όλους του πολίτες πρόσβαση στην καθολική υπηρεσία που προβλέπεται στην οδηγία 2002/22/EK (οδηγία για την καθολική υπηρεσία)·

β) εξασφαλίζοντας υψηλού επιπέδου προστασία για τους καταναλωτές κατά τις συναλλαγές τους με τους προμηθευτές, ιδίως με την εξασφάλιση της διαθεσιμότητας απλών και μη δαπανηρών διαδικασιών επίλυσης διαφορών, τις οποίες διενεργεί όργανο ανεξάρτητο από τα ενδιαφερόμενα μέρη·

γ) συμβάλλοντας στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής·

δ) προάγοντας την παροχή σαφών πληροφοριών, ιδίως απαιτώντας διαφάνεια των τιμολογίων και των όρων χρήσης των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών·

ε) ανταποκρινόμενες στις ανάγκες συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, και ιδίως των μειονεκτούντων χρηστών και

στ) εξασφαλίζοντας τη διατήρηση της ακεραιότητας και της ασφάλειας των δημοσίων δικτύων επικοινωνιών.

Άρθρο 9

Διαχείριση ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην επικράτειά τους σύμφωνα με το άρθρο 8. Εξασφαλίζουν ότι η κατανομή και η εκχώρηση των

ραδιοσυχνοτήτων αυτών από τις εθνικές κανονιστικές αρχές, βασίζονται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια.

2. Τα κράτη μέλη προάγουν την εναρμόνιση της χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων σε ολόκληρη την Κοινότητα, σύμφωνα με την ανάγκη εξασφάλισης της ουσιαστικής και αποτελεσματικής χρήσης τους και σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 676/2002/EK (απόφαση ραδιοφάσματος).

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν διατάξεις για τη μεταφορά δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων μεταξύ επιχειρήσεων.

4. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η πρόθεση μιας επιχείρησης για μεταφορά δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων κοινοποιείται στην εθνική κανονιστική αρχή που είναι αρμόδια για εκχώρηση φάσματος και ότι κάθε μεταφορά πραγματοποιείται σύμφωνα με διαδικασίες που καθορίζονται από την εθνική κανονιστική αρχή και δημοσιοποιείται. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές εξασφαλίζουν ότι οι συναλλαγές αυτές δεν στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό. Στις περιπτώσεις όπου η χρήση των ραδιοσυχνοτήτων έχει εναρμονισθεί μέσω της εφαρμογής της απόφασης αριθ. 676/2002/EK (απόφαση ραδιοφάσματος) ή άλλων κοινοτικών μέτρων, οποιαδήποτε τέτοια μεταφορά δεν πρέπει να οδηγεί σε αλλαγή της χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων αυτών.

Άρθρο 10

Αριθμοδότηση, ονοματοδοσία και διευθυνσιοδότηση

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές ελέγχουν την παραχώρηση όλων των εθνικών πόρων αριθμοδότησης και τη διαχείριση του εθνικού σχεδίου αριθμοδότησης. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την παροχή επαρκούς πλήθους αριθμών και σειρών αριθμών, σε όλες τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες στο κοινό. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές καθορίζουν αντικειμενικές, διαφανείς και αμερόληπτες διαδικασίες για την παραχώρηση των εθνικών πόρων αριθμοδότησης.

2. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές εξασφαλίζουν ότι τα σχέδια και οι διαδικασίες αριθμοδότησης εφαρμόζονται κατά τρόπο ο οποίος να εξασφαλίζει ίση μεταχείριση σε όλους τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, που είναι διαθέσιμες στο κοινό. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι μια επιχείρηση στην οποία χορηγείται σειρά αριθμών δεν προβαίνει σε διακρίσεις σε βάρος άλλων παρόχων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών όσον αφορά την αλληλουχία αριθμών που χρησιμοποιούνται για πρόσβαση στις υπηρεσίες τους.

3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τα εθνικά σχέδια αριθμοδότησης, καθώς και κάθε μεταγενέστερη προσθήκη ή τροποποίησή τους, δημοσιεύονται, με την επιφύλαξη μόνο τυχόν περιορισμών που επιβάλλονται για λόγους εθνικής ασφάλειας.

4. Τα κράτη μέλη υποστηρίζουν την εναρμόνιση των πόρων αριθμοδότησης σε όλη την Κοινότητα, όπου αυτό απαιτείται για την υποστήριξη της ανάπτυξης πανευρωπαϊκών υπηρεσιών. Η Επιτροπή μπορεί, με τη διαδικασία του άρθρου 22, παράγραφος 3, να λαμβάνει κατάλληλα τεχνικά εκτελεστικά μέτρα για το θέμα αυτό.

5. Όταν είναι σκόπιμο, προκειμένου να εξασφαλίζεται η πλήρης και γενική διαλειτουργικότητα των υπηρεσιών, τα κράτη μέλη συντονίζουν τις θέσεις τους στους διεθνείς οργανισμούς και φόρουμ, όπου λαμβάνονται αποφάσεις επί ζητημάτων σχετικών με την αριθμοδότηση, την ονοματοδοσία και τη διευθυνσιοδότηση των δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Άρθρο 11

Δικαιώματα διέλευσης

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, όταν μια αρμόδια αρχή εξετάζει:

- αίτηση για την παραχώρηση δικαιωμάτων εγκατάστασης ευκολιών επί, υπεράνω ή υποκάτω δημόσιου ή ιδιωτικού ακινήτου, σε επιχείρηση στην οποία επιτρέπεται να παρέχει δημόσια δίκτυα επικοινωνιών, ή

- αίτηση για την παραχώρηση δικαιωμάτων εγκατάστασης ευκολιών επί, υπεράνω ή υποκάτω δημόσιου ακινήτου, σε επιχείρηση στην οποία επιτρέπεται να παρέχει δίκτυα επικοινωνιών, εκτός των δημοσίων δικτύων,

η αρμόδια αρχή:

- ενεργεί βάσει διαφανών και προσιτών στο κοινό διαδικασιών που εφαρμόζονται χωρίς διακρίσεις και χωρίς καθυστέρηση, και

- ακολουθεί τις αρχές της διαφάνειας και της αμεροληψίας κατά τον καθορισμό των προϋποθέσεων για τα δικαιώματα αυτά.

Οι προαναφερθείσες διαδικασίες είναι δυνατό να διαφέρουν αναλόγως του εάν ο αιτών παρέχει δημόσια δίκτυα επικοινωνιών ή όχι.

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, όταν οι δημόσιες ή οι τοπικές αρχές διατηρούν την κυριότητα ή τον έλεγχο των επιχειρήσεων που εκμεταλλεύονται δίκτυα και/ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπάρχει ουσιαστικός διαρθρωτικός διαχωρισμός της αρμοδιότητας σχετικά με την παροχή των δικαιωμάτων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 από τις δραστηριότητες που έχουν σχέση με την κυριότητα ή τον έλεγχο.

3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ύπαρξη αποτελεσματικών μηχανισμών που παρέχουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα προσφυγής κατά αποφάσεων σχετικά με τη χορήγηση δικαιωμάτων εγκατάστασης ευκολιών ενώπιον οργάνου, το οποίο είναι ανεξάρτητο από τα εμπλεκόμενα μέρη.

Άρθρο 12

Συνεγκατάσταση και από κοινού χρήση ευκολιών

1. Όταν μια επιχείρηση παροχής δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών έχει το δικαίωμα, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, να εγκαθιστά ευκολίες επί, υπεράνω ή υποκάτω δημόσιου ή ιδιωτικού ακινήτου, ή δύναται να επωφελείται διαδικασίας για την απαλλοτρίωση ή τη χρήση ακινήτου, οι εθνικές κανονιστικές αρχές ενθαρρύνουν την από κοινού χρήση των ευκολιών ή του ακινήτου αυτού.

2. Ειδικότερα, όταν οι επιχειρήσεις στερούνται πρόσβασης σε άλλες βιώσιμες δυνατότητες λόγω της ανάγκης προστασίας του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας ή της δημόσιας ασφάλειας, ή της επίτευξης πολεοδομικών ή χωροταξικών στόχων της, τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν την από κοινού χρήση των ευκολιών ή ακινήτων (συμπεριλαμβανομένης της φυσικής συνεγκατάστασης), σε επιχείρηση που εκμεταλλεύεται δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή να λαμβάνουν μέτρα για να διευκολύνουν τον συντονισμό των δημόσιων έργων, μόνο έπειτα από κατάλληλη περίοδο δημόσιας διαβούλευσης, κατά τη διάρκεια της οποίας όλοι οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να εκφράζουν τις απόψεις τους. Οι ρυθμίσεις αυτές για από κοινού χρήση ή συντονισμό μπορούν να περιλαμβάνουν κανόνες για την κατανομή των δαπανών της από κοινού χρήσης ευκολιών ή ακινήτου.

Άρθρο 13

Λογιστικός διαχωρισμός και οικονομικές εκθέσεις

1. Τα κράτη μέλη απαιτούν από τις επιχειρήσεις που παρέχουν δημόσια δίκτυα επικοινωνιών ή διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, και οι οποίες έχουν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα παροχής υπηρεσιών σε άλλους τομείς, στο ίδιο ή σε άλλο κράτος μέλος:

α) να τηρούν χωριστούς λογαριασμούς για τις δραστηριότητες που συνδέονται με την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στο βαθμό

που θα απαιτείτο εάν οι εν λόγω δραστηριότητες διεξάγοντο από νομικά ανεξάρτητες εταιρείες, ώστε να εντοπίζονται όλα τα στοιχεία κόστους και εσόδων, με τη βάση του υπολογισμού τους και τις λεπτομερείς χρησιμοποιούμενες μεθόδους απονομής, που έχουν σχέση με τις δραστηριότητές τους που συνδέονται με την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της αναλυτικής κατάστασης των παγίων στοιχείων του ενεργητικού και των διαρθρωτικών δαπανών· ή

β) να υπάρχει διαρθρωτικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέγουν να μην εφαρμόζουν τις απαιτήσεις που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο, σε επιχειρήσεις των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών, όσον αφορά τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στα κράτη μέλη, δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια EUR.

2. Όταν οι επιχειρήσεις που παρέχουν δημόσια δίκτυα επικοινωνιών ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών διαθέσιμες στο κοινό, δεν υπόκεινται στις απαιτήσεις του εταιρικού δικαίου και δεν πληρούν τα κριτήρια μικρομεσαίων επιχειρήσεων των λογιστικών κανόνων του κοινοτικού δικαίου, οι οικονομικές τους εκθέσεις καταρτίζονται, υποβάλλονται σε ανεξάρτητο έλεγχο και δημοσιεύονται. Ο έλεγχος διεξάγεται σύμφωνα με τους σχετικούς κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες.

Η απαίτηση αυτή εφαρμόζεται και στους χωριστούς λογαριασμούς που προβλέπονται στην παράγραφο 1 στοιχείο α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 14

Επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην αγορά

1. Εφόσον οι ειδικές οδηγίες απαιτούν από τις εθνικές κανονιστικές αρχές να διαπιστώνουν κατά πόσον οι φορείς εκμετάλλευσης κατέχουν σημαντική ισχύ στην αγορά σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 16, εφαρμόζονται οι παράγραφοι 2 και 3 του παρόντος άρθρου.

2. Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει σημαντική ισχύ στην αγορά εφόσον, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ευρίσκεται σε θέση ισοδύναμη προς δεσπόζουσα θέση, ήτοι σε θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές.

Ειδικότερα, οι εθνικές κανονιστικές αρχές, όταν εκτιμούν κατά πόσον δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις κατέχουν κοινή δεσπόζουσα θέση σε μια αγορά, ενεργούν σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την ανάλυση της αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά, τις οποίες δημοσιεύει η Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 15. Τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την εν λόγω εκτίμηση περιλαμβάνονται στο παράρτημα II.

3. Εάν μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μια συγκεκριμένη αγορά, είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι κατέχει σημαντική ισχύ και σε μια στενά συνδεδεμένη με αυτήν αγορά, εάν οι δεσμοί μεταξύ των δύο αγορών είναι τέτοιοι ώστε να είναι δυνατή η εκμετάλλευση της ισχύος στη μία αγορά στο πλαίσιο της άλλης αγοράς, ενισχύοντας έτσι τη θέση ισχύος της επιχείρησης στην αγορά.

Άρθρο 15

Διαδικασία καθορισμού της αγοράς

1. Μετά από δημόσια διαβούλευση και διαβούλευση με τις εθνικές κανονιστικές αρχές, η Επιτροπή εκδίδει σύσταση σχετικά με συναφείς αγορές προϊόντων και υπηρεσιών (στο εξής αποκαλούμενη "σύσταση"). Στη σύσταση προσδιορίζονται, σύμφωνα με το παράρτημα Ι, οι αγορές προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών τα χαρακτηριστικά των οποίων είναι δυνατόν να αιτιολογούν την επιβολή των κανονιστικών υποχρεώσεων που ορίζονται στις ειδικές οδηγίες, με την επιφύλαξη των αγορών που, ενδεχομένως, προσδιορίζονται από το δίκαιο περί ανταγωνισμού, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Η Επιτροπή καθορίζει τις αγορές σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου περί ανταγωνισμού.

Η Επιτροπή επανεξετάζει τακτικά τη σύσταση.

2. Το αργότερο κατά τη ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, η Επιτροπή δημοσιεύει κατευθυντήριες γραμμές για την ανάλυση της αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά (στο εξής αποκαλούμενες "κατευθυντήριες γραμμές"), οι οποίες είναι σύμφωνες με τις αρχές του δικαίου περί ανταγωνισμού.

3. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές, λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη τη σύσταση και τις κατευθυντήριες γραμμές, καθορίζουν τις σχετικές αγορές που αντιστοιχούν στις εθνικές συνθήκες, ιδίως τις σχετικές γεωγραφικές αγορές εντός της επικράτειάς τους, σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου περί ανταγωνισμού. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές ακολουθούν τη διαδικασία των άρθρων 6 και 7, πριν να καθορίσουν αγορές διαφορετικές από εκείνες που ορίζονται στη σύσταση.

4. Μετά από διαβούλευση με τις εθνικές κανονιστικές αρχές, η Επιτροπή μπορεί, με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 3, να εκδώσει απόφαση, με την οποία καθορίζονται διακρατικές αγορές.

Άρθρο 16

Διαδικασία ανάλυσης της αγοράς

1. Το ταχύτερο δυνατό μετά την έκδοση ή οιαδήποτε ενημέρωση της σύστασης, οι εθνικές κανονιστικές αρχές διεξάγουν ανάλυση των σχετικών αγορών, λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η ανάλυση αυτή διεξάγεται, όπου απαιτείται, σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές για τον ανταγωνισμό.

2. Όταν εθνική κανονιστική αρχή, δυνάμει των άρθρων 16, 17, 18 ή 19 της οδηγίας 2002/22/EK (οδηγία για την καθολική υπηρεσία), ή των άρθρων 7 ή 8 της οδηγίας 2002/19/EK (οδηγία για την πρόσβαση), πρέπει να καθορίσει εάν θα επιβληθούν, θα διατηρηθούν, θα τροποποιηθούν ή θα αρθούν υποχρεώσεις επιχειρήσεων, καθορίζει, με βάση την ανάλυση αγοράς, που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, κατά πόσον μια σχετική αγορά είναι όντως ανταγωνιστική.

3. Όταν μια εθνική κανονιστική αρχή συμπεραίνει ότι η αγορά είναι όντως ανταγωνιστική, δεν επιβάλλει ούτε διατηρεί καμία από τις ειδικές κανονιστικές υποχρεώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου. Σε περιπτώσεις όπου υφίστανται ήδη τομεακές κανονιστικές υποχρεώσεις, η αρχή αίρει τις υποχρεώσεις αυτές που έχουν επιβληθεί σε επιχειρήσεις στη σχετική αγορά. Τα μέρη που επηρεάζονται από την άρση των υποχρεώσεων, ειδοποιούνται εγκαίρως.

4. Εφόσον εθνική κανονιστική αρχή διαπιστώσει ότι μια συγκεκριμένη αγορά δεν είναι όντως ανταγωνιστική, εντοπίζει επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην εν λόγω αγορά σύμφωνα με το άρθρο 14 και επιβάλλει τις ενδεδειγμένες ειδικές κανονιστικές υποχρεώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου ή διατηρεί ή τροποποιεί τις εν λόγω υποχρεώσεις, εφόσον αυτές υφίστανται ήδη.

5. Στην περίπτωση των διακρατικών αγορών που καθορίζονται στην απόφαση, η οποία αναφέρεται στο άρθρο 15 παράγραφος 4, οι αφορώμενες εθνικές κανονιστικές αρχές πραγματοποιούν από κοινού την ανάλυση αγοράς, λαμβάνοντας ιδιαιτέρως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές και αποφασίζουν μετά από συνεννόηση για την τυχόν επιβολή, διατήρηση, τροποποίηση ή άρση των κανονιστικών υποχρεώσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.

6. Τα μέτρα που λαμβάνονται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 3, 4, και 5 του παρόντος άρθρου, υπόκεινται στη διαδικασία των άρθρων 6 και 7.

Άρθρο 17

Τυποποίηση

1. Η Επιτροπή, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 2, καταρτίζει και δημοσιεύει, στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατάλογο προτύπων ή/και προδιαγραφών που χρησιμεύει ως βάση για την ενθάρρυνση της εναρμονισμένης παροχής δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών. Οσάκις χρειάζεται, η Επιτροπή δύναται, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 2, και κατόπιν διαβούλευσης με την επιτροπή που θεσπίζεται με την οδηγία 98/34/ΕΚ, να ζητάει την εκπόνηση προτύπων από τους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς Τυποποίησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN), Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης (CENELEC) και Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τυποποίησης των Τηλεπικοινωνιών (ETSI)).

2. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τη χρήση των προτύπων ή/και προδιαγραφών που αναφέρονται στην παράγραφο 1, για την παροχή υπηρεσιών, τεχνικών διεπαφών ή/και λειτουργιών δικτύων, στο βαθμό που αυτό είναι απολύτως απαραίτητο για την εξασφάλιση της διαλειτουργικότητας των υπηρεσιών και για τη βελτίωση της ελευθερίας επιλογής του χρήστη.

Εφόσον πρότυπα ή/και προδιαγραφές δεν έχουν δημοσιευθεί σύμφωνα με την παράγραφο 1, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την εφαρμογή των προτύπων και/ή προδιαγραφών που θεσπίζονται από τους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς Τυποποίησης.

Ελλείψει τέτοιων προτύπων ή/και προδιαγραφών, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την εφαρμογή διεθνών προτύπων ή συστάσεων που εγκρίνονται από τη Διεθνή Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ITU), τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO) ή τη Διεθνή Ηλεκτροτεχνική Επιτροπή (IEC).

Εφόσον υφίστανται διεθνή πρότυπα, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς Τυποποίησης να χρησιμοποιούν τα εν λόγω πρότυπα ή τα σχετικά στοιχεία τους, ως βάση για τα πρότυπα που καταρτίζουν, εκτός εάν τα διεθνή πρότυπα ή τα σχετικά στοιχεία είναι αναποτελεσματικά.

3. Εάν η εφαρμογή των προτύπων ή/και προδιαγραφών που αναφέρονται στην παράγραφο 1, δεν είναι ορθή και, συνεπώς, δεν είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί η διαλειτουργικότητα των υπηρεσιών σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη, η εφαρμογή των προτύπων ή/και προδιαγραφών αυτών μπορεί να καθίσταται υποχρεωτική, σύμφωνα με την παράγραφο 4, στο βαθμό που αυτό είναι απολύτως απαραίτητο για την εξασφάλιση της εν λόγω διαλειτουργικότητας και για τη βελτίωση της ελευθερίας επιλογής του χρήστη.

4. Εάν η Επιτροπή προτίθεται να καταστήσει υποχρεωτική την εφαρμογή ορισμένων προτύπων ή/και προδιαγραφών, δημοσιεύει ανακοίνωση στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και καλεί όλους τους ενδιαφερόμενους να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους. Η Επιτροπή, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 3, καθιστά

υποχρεωτική την εφαρμογή των σχετικών προτύπων, αναφέροντάς τα ως υποχρεωτικά πρότυπα στον κατάλογο προτύπων ή/και προδιαγραφών που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

5. Εάν η Επιτροπή κρίνει ότι τα πρότυπα ή/και οι προδιαγραφές που αναφέρονται στην παράγραφο 1, δεν συμβάλλουν πλέον στην παροχή εναρμονισμένων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή ότι δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ανάγκες των καταναλωτών ή ότι παρεμποδίζουν την τεχνολογική εξέλιξη, τα αποσύρει από τον κατάλογο των προτύπων ή/και των προδιαγραφών που αναφέρεται στην παράγραφο 1, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 2.

6. Όταν η Επιτροπή κρίνει ότι τα πρότυπα ή/και προδιαγραφές που αναφέρονται στην παράγραφο 4, δεν συμβάλλουν πλέον στην παροχή εναρμονισμένων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή ότι δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ανάγκες των καταναλωτών ή ότι παρεμποδίζουν την τεχνολογική εξέλιξη, τα αποσύρει από τον κατάλογο των προτύπων ή/και προδιαγραφών που αναφέρεται στην παράγραφο 1, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 3.

7. Το παρόν άρθρο δεν ισχύει για καμία από τις στοιχειώδεις απαιτήσεις, τις προδιαγραφές διεπαφής ή τα εναρμονισμένα πρότυπα, στα οποία εφαρμόζονται οι διατάξεις της οδηγίας 1999/5/EK.

Άρθρο 18

Διαλειτουργικότητα των υπηρεσιών αλληλεπιδραστικής ψηφιακής τηλεόρασης

1. Προκειμένου να διασφαλίζονται η ελεύθερη ροή πληροφοριών, ο πλουραλισμός των μέσων και η πολιτιστική ποικιλότητα, τα κράτη μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 17 παράγραφος 2:

α) τους φορείς παροχής αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης που εκπέμπονται στις νέες ψηφιακές πλατφόρμες αμφίδρομης τηλεόρασης για διανομή στην Κοινότητα, ανεξαρτήτως τρόπου εκπομπής, να χρησιμοποιούν ανοικτή API·

β) τους φορείς παροχής κάθε προηγμένου ψηφιακού τηλεοπτικού εξοπλισμού που έχει αναπτυχθεί για τη λήψη αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης που εκπέμπονται στις νέες ψηφιακές πλατφόρμες αλληλεπιδραστικής τηλεόρασης, να τηρούν ανοικτή API σύμφωνα με τις ελάχιστες απαιτήσεις των σχετικών προτύπων ή προδιαγραφών.

2. Υπό την επιφύλαξη του άρθρου 5 παράγραφος 1 στοιχείο β) της οδηγίας 2002/19/EK (οδηγία για την πρόσβαση), τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τους ιδιοκτήτες των API να διαθέτουν υπό δίκαιους, λογικούς και αμερόληπτους όρους, έναντι κατάλληλης αποζημίωσης, όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες που επιτρέπουν στους φορείς παροχής αμφίδρομων υπηρεσιών ψηφιακής τηλεόρασης την παροχή όλων των υπηρεσιών που υποστηρίζονται από την API κατά τρόπο πλήρως λειτουργικό.

3. Εντός ενός έτους από την ημερομηνία εφαρμογής που αναφέρεται στο άρθρο 28 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο, η Επιτροπή εξετάζει τις επιπτώσεις του παρόντος άρθρου. Εάν σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη δεν έχουν επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα και η ελευθερία επιλογής του χρήστη, η Επιτροπή μπορεί να αναλαμβάνει δράση σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρεται στο άρθρο 17 παράγραφοι 3 και 4.

Άρθρο 19

Διαδικασίες εναρμόνισης

1. Στις περιπτώσεις που η Επιτροπή, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 2, εκδίδει συστάσεις προς τα κράτη μέλη σχετικά με την

εναρμόνιση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών για να επισπευσθεί η επίτευξη των στόχων του άρθρου 8, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν ιδιαιτέρως υπόψη τις εν λόγω συστάσεις κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Εφόσον μια εθνική κανονιστική αρχή επιλέγει να μην ακολουθήσει μία σύσταση, ενημερώνει σχετικά την Επιτροπή, αιτιολογώντας τη θέση της.

2. Εφόσον η Επιτροπή διαπιστώνει ότι αποκλίνουσες ρυθμίσεις, σε εθνικό επίπεδο, οι οποίες αποσκοπούν στην εφαρμογή του άρθρου 10 παράγραφος 4, συνιστούν φραγμό για την ενιαία αγορά, τότε η Επιτροπή μπορεί, ενεργώντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22 παράγραφος 3, να λαμβάνει τα δέοντα τεχνικά μέτρα εφαρμογής.

Άρθρο 20

Επίλυση διαφοράς μεταξύ επιχειρήσεων

1. Σε περίπτωση διαφοράς που προκύπτει σε σχέση με υποχρεώσεις που απορρέουν από την παρούσα οδηγία ή τις ειδικές οδηγίες μεταξύ επιχειρήσεων παροχής δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε ένα κράτος μέλος, η ενδιαφερόμενη εθνική κανονιστική αρχή εκδίδει, κατόπιν αιτήματος ενός εκ των μερών και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 2, δεσμευτική απόφαση για την επίλυση της διαφοράς, το ταχύτερο δυνατό, και, πάντως, εντός τεσσάρων μηνών, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις. Το αφορώμενο κράτος μέλος απαιτεί την πλήρη συνεργασία όλων των μερών με την εθνική κανονιστική αρχή.

2. Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές μπορούν να αρνούνται την επίλυση διαφοράς με δεσμευτική απόφαση, εάν υπάρχουν άλλοι μηχανισμοί, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλλουν καλύτερα στην έγκαιρη επίλυση της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7. Τα μέρη ενημερώνονται σχετικά αμελλητί από την εθνική κανονιστική αρχή. Εάν η διαφορά δεν έχει επιλυθεί μετά την πάροδο τεσσάρων μηνών και το μέρος το οποίο επιζητεί την επανόρθωση δεν την έχει φέρει ενώπιον δικαστηρίου, η εθνική κανονιστική αρχή εκδίδει, κατόπιν αιτήματος ενός των μερών, δεσμευτική απόφαση για τη επίλυση της διαφοράς, το συντομότερο δυνατό, και, εν πάση περιπτώσει, εντός τεσσάρων μηνών.

3. Κατά την επίλυση μιας διαφοράς, η εθνική κανονιστική αρχή λαμβάνει αποφάσεις που αποσκοπούν στην επίτευξη των στόχων τους οποίους θέτει το άρθρο 8. Οι υποχρεώσεις που μπορεί να επιβάλει η εθνική κανονιστική αρχή σε μια επιχείρηση, στο πλαίσιο της επίλυσης διαφοράς, πρέπει να τηρούν τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας ή των ειδικών οδηγιών.

4. Η απόφαση της εθνικής κανονιστικής αρχής δημοσιοποιείται, τηρουμένων των απαιτήσεων περί επιχειρηματικού απορρήτου. Στα ενδιαφερόμενα μέρη, παρέχεται πλήρης έκθεση των λόγων επί των οποίων βασίζεται.

5. Η διαδικασία που αναφέρεται στις παραγράφους 1, 3 και 4 δεν στερεί από κανένα μέρος τη δυνατότητα να ασκήσει αγωγή ενώπιον των δικαστηρίων.

Άρθρο 21

Επίλυση διασυνοριακής διαφοράς

1. Στην περίπτωση διασυνοριακής διαφοράς που προκύπτει δυνάμει της παρούσας οδηγίας ή των ειδικών οδηγιών μεταξύ μερών σε διαφορετικά κράτη μέλη, αν η διαφορά αυτή εμπίπτει στην αρμοδιότητα εθνικών κανονιστικών αρχών δύο τουλάχιστον κρατών μελών, εφαρμόζεται η διαδικασία των παραγράφων 2, 3 και 4.

2. Κάθε μέρος μπορεί να παραπέμψει τη διαφορά στις ενδιαφερόμενες εθνικές κανονιστικές αρχές. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές συντονίζουν τις προσπάθειές τους για την επίλυση της διαφοράς, σύμφωνα με τους στόχους τους οποίους θέτει το άρθρο 8. Οι υποχρεώσεις που μπορεί να επιβάλει η εθνική κανονιστική αρχή σε μια επιχείρηση, στο πλαίσιο της επίλυσης διαφοράς, πρέπει να τηρούν τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας ή των ειδικών οδηγιών.

3. Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι οι εθνικές κανονιστικές αρχές μπορούν να αρνούνται από κοινού την επίλυση διαφοράς, εάν υπάρχουν άλλοι μηχανισμοί, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλλουν καλύτερα στην έγκαιρη επίλυση της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8. Τα μέρη ενημερώνονται σχετικά, αμελλητί. Εάν η διαφορά δεν έχει επιλυθεί μετά την πάροδο τεσσάρων μηνών και το μέρος το οποίο επιζητεί την επανόρθωση δεν την έχει φέρει ενώπιον δικαστηρίου, οι εθνικές κανονιστικές αρχές, κατόπιν αιτήματος ενός εκ των μερών, συντονίζουν τις προσπάθειές τους προκειμένου να επιτύχουν την επίλυση της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8.

4. Η διαδικασία που αναφέρεται στην παράγραφο 2 δεν στερεί από κανένα μέρος τη δυνατότητα να ασκήσει αγωγή ενώπιον των δικαστηρίων.

Άρθρο 22

Επιτροπή

1. Η Επιτροπή επικουρείται από επιτροπή ("επιτροπή επικοινωνιών").

2. Όταν γίνεται αναφορά στην παρούσα παράγραφο, εφαρμόζονται τα άρθρα 3 και 7 της απόφασης 1999/468/ΕΚ, τηρουμένου του άρθρου 8 της εν λόγω απόφασης.

3. Όταν γίνεται αναφορά στην παρούσα παράγραφο, εφαρμόζονται τα άρθρα 5 και 7 της απόφασης 1999/468/ΕΚ, τηρουμένου του άρθρου 8 της εν λόγω απόφασης.

Η προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 5 παράγραφος 6 της απόφασης 1999/468/ΕΚ, ορίζεται σε τρεις μήνες.

4. Η επιτροπή θεσπίζει τον εσωτερικό της κανονισμό.

Άρθρο 23

Ανταλλαγή πληροφοριών

1. Η Επιτροπή παρέχει όλες τις σχετικές πληροφορίες στην επιτροπή επικοινωνιών σχετικά με το αποτέλεσμα των τακτικών διαβουλεύσεων με τους αντιπροσώπους των φορέων εκμετάλλευσης δικτύων, των φορέων παροχής υπηρεσιών, των χρηστών, των καταναλωτών, των κατασκευαστών, και των συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθώς και των τρίτων χωρών και των διεθνών οργανισμών.

2. Η επιτροπή επικοινωνιών, λαμβάνοντας υπόψη την πολιτική της Κοινότητας στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ενθαρρύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής σχετικά με την κατάσταση και την εξέλιξη των κανονιστικών ενεργειών στον τομέα των δικτύων και των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Άρθρο 24

Δημοσίευση πληροφοριών

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι επικαιροποιημένες πληροφορίες που αφορούν την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και των ειδικών οδηγιών, δημοσιοποιούνται με τρόπο που εγγυάται την εύκολη πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων μερών στις εν λόγω πληροφορίες. Δημοσιεύουν ανακοίνωση

στην εθνική επίσημη εφημερίδα τους, όπου αναφέρεται ο τρόπος και ο τόπος δημοσίευσης των πληροφοριών αυτών. Η πρώτη σχετική ανακοίνωση δημοσιεύεται πριν από την ημερομηνία εφαρμογής που αναφέρεται στο άρθρο 28 παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο και, στη συνέχεια, δημοσιεύεται ανακοίνωση, κάθε φορά που μεταβάλλονται οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε αυτήν.

2. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή αντίγραφο όλων αυτών των ανακοινώσεων κατά τη δημοσίευσή τους. Η Επιτροπή διαβιβάζει τις πληροφορίες, στην επιτροπή επικοινωνιών, ανάλογα με την περίπτωση.

Άρθρο 25

Διαδικασίες επανεξέτασης

1. Η Επιτροπή προβαίνει σε περιοδική επανεξέταση της λειτουργίας της παρούσας οδηγίας και υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, την πρώτη φορά το αργότερο τρία έτη μετά την ημερομηνία εφαρμογής, η οποία αναφέρεται στο άρθρο 28 παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο. Για το σκοπό αυτό, η Επιτροπή μπορεί να ζητά πληροφορίες από τα κράτη μέλη, οι οποίες παρέχονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 26

Κατάργηση

Οι ακόλουθες οδηγίες και αποφάσεις καταργούνται από την ημερομηνία εφαρμογής που αναφέρεται στο άρθρο 28 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο:

- Οδηγία 90/387/ΕΟΚ,
- Απόφαση 91/396/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουλίου 1991, για τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού αριθμού κλήσης έκτακτης ανάγκης(21),
- Οδηγία 92/44/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή της παροχής ανοικτού δικτύου στις μισθωμένες γραμμές(22),
- Απόφαση 92/264/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 1992, περί θεσπίσεως κοινού προθέματος πρόσβασης στο διεθνές τηλεφωνικό δίκτυο στην Κοινότητα(23),
- Οδηγία 95/47/ΕΚ,
- Οδηγία 97/13/ΕΚ,
- Οδηγία 97/33/ΕΚ,
- Οδηγία 98/10/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 1998, για την εφαρμογή της παροχής ανοικτού δικτύου (ONP) στη φωνητική τηλεφωνία και για την καθολική υπηρεσία για τις τηλεπικοινωνίες σε ανταγωνιστικό περιβάλλον(24).

Άρθρο 27

Μεταβατικά μέτρα

Τα κράτη μέλη διατηρούν όλες τις υποχρεώσεις δυνάμει του εθνικού τους δικαίου που αναφέρονται στο άρθρο 7 της οδηγίας 2002/19/ΕΚ (οδηγία για την πρόσβαση) και στο άρθρο 16 της οδηγίας 2002/22/ΕΚ (οδηγία για την καθολική υπηρεσία), μέχρις ότου η εθνική κανονιστική αρχή καθορίσει αυτές τις υποχρεώσεις, σύμφωνα με το άρθρο 16 της παρούσας οδηγίας.

Οι φορείς εκμετάλλευσης σταθερών δημόσιων τηλεφωνικών δικτύων, οι οποίοι έχουν ορισθεί από την εθνική κανονιστική τους αρχή ως έχοντες σημαντική ισχύ στην αγορά παροχής σταθερών δημόσιων τηλεφωνικών δικτύων και υπηρεσιών, βάσει του παραρτήματος Ι, μέρος 1 της οδηγίας 97/33/ΕΚ ή της οδηγίας

98/10/EK, εξακολουθούν να θεωρούνται ως "κοινοποιημένοι φορείς εκμετάλλευσης", για τους σκοπούς του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2887/2000, μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανάλυσης της αγοράς που αναφέρεται στο άρθρο 16. Στη συνέχεια, παύουν να θεωρούνται ως "κοινοποιημένοι φορείς εκμετάλλευσης", για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού.

Άρθρο 28

Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν και δημοσιεύουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο στις 24 Ιουλίου 2003. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τις διατάξεις αυτές από τις 25 Ιουλίου 2003.

2. Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια αναφορά κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι λεπτομερείς διατάξεις για την αναφορά αυτή καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

3. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των διατάξεων εσωτερικού δικαίου που θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία καθώς και οιασδήποτε μεταγενέστερης τροποποίησης των διατάξεων αυτών.

Άρθρο 29

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Άρθρο 30

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Βρυξέλλες, 7 Μαρτίου 2002.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Πρόεδρος

P. Cox

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

J. C. Aparicio

(1) ΕΕ C 365 Ε της 19.12.2000, σ. 198 και ΕΕ C 270 Ε, 25.9.2001, σ. 199.

(2) ΕΕ C 123 της 25.4.2001, σ. 56.

(3) Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 1ης Μαρτίου 2001 (ΕΕ C 277 της 1.10.2001, σ. 91), κοινή θέση του Συμβουλίου της 17ης Σεπτεμβρίου 2001 (ΕΕ C 337 της 30.11.2001, σ. 34) και απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2001 (δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα). Απόφαση του Συμβουλίου της 14ης Φεβρουαρίου 2002.

(4) ΕΕ L 192 της 24.7.1990, σ. 1· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/51/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 295 της 29.10.1997, σ. 23).

(5) Βλέπε σελίδα 21 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας.

(6) Βλέπε σελίδα 7 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας.

(7) Βλέπε σελίδα 51 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας.

- (8) ΕΕ L 24 της 30.1.1998, σελ. 1.
- (9) ΕΕ L 298 της 17.10.1989, σ. 23· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 202 της 30.7.1997, σ. 60).
- (10) ΕΕ L 91 της 7.4.1999, σ. 10.
- (11) ΕΕ L 178 της 17.7.2000, σ. 1.
- (12) ΕΕ L 204 της 21.7.1998, σ. 37· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/48/ΕΚ (ΕΕ L 217 της 5.8.1998, σ. 18).
- (13) Βλέπε σελίδα 1 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας.
- (14) ΕΕ L 199 της 26.7.1997, σ. 32· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/61/ΕΚ (ΕΕ L 268 της 3.10.1998, σ. 37).
- (15) ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 51.
- (16) ΕΕ L 77 της 26.3.1973, σ. 29.
- (17) ΕΕ L 139 της 23.5.1989, σ. 19.
- (18) ΕΕ L 117 της 7.5.1997, σ. 15.
- (19) ΕΕ L 184 της 17.7.1999, σ. 23.
- (20) ΕΕ L 336 της 30.12.2000, σ. 4.
- (21) ΕΕ L 217 της 6.8.1991, σ. 31.
- (22) ΕΕ L 165 της 19.6.1992, σ. 27· οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την απόφαση 98/80/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 14 της 20.1.1998, σ. 27).
- (23) ΕΕ L 137 της 20.5.1992, σ. 21.
- (24) ΕΕ L 101 της 1.4.1998, σ. 24.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Κατάλογος αγορών που θα συμπεριληφθεί στην αρχική σύσταση της Επιτροπής σχετικά με συναφείς αγορές προϊόντων και υπηρεσιών που αναφέρεται στο άρθρο 15

1. Αγορές που αναφέρονται στην οδηγία 2002/22/ΕΚ (οδηγία για την καθολική υπηρεσία).

Άρθρο 16 - Αγορές που ορίζονται βάσει του προηγούμενου κανονιστικού πλαισίου και στις οποίες οι υποχρεώσεις θα πρέπει να επανεξεταστούν.

Παροχή σύνδεσης και χρήση των δημόσιων τηλεφωνικών δικτύων σε σταθερές θέσεις.

Παροχή μισθωμένων γραμμών σε τελικούς χρήστες.

2. Αγορές που αναφέρονται στην οδηγία 2002/19/ΕΚ (οδηγία για την πρόσβαση).

Άρθρο 7 - Αγορές που ορίζονται βάσει του προηγούμενου κανονιστικού πλαισίου και στις οποίες οι υποχρεώσεις θα πρέπει να επανεξεταστούν.

Διασύνδεση (οδηγία 97/33/ΕΚ)

Προέλευση κλήσης στο σταθερό δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο

Απόληξη κλήσης στο σταθερό δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο

Υπηρεσίες διαβίβασης στο σταθερό δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο

Προέλευση κλήσης σε δημόσια κινητά τηλεφωνικά δίκτυα

Απόληξη κλήσης σε δημόσιο κινητό τηλεφωνικό δίκτυο

Διασύνδεση μισθωμένων γραμμών (διασύνδεση τμημάτων κυκλωμάτων)

Δικτυακή πρόσβαση και ειδική δικτυακή πρόσβαση (οδηγία 97/33/EK, οδηγία 98/10/EK)

Πρόσβαση στο σταθερό δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο, συμπεριλαμβανομένης της αποδεσμοποίησης του τοπικού βρόχου

Πρόσβαση σε δημόσια κινητά τηλεφωνικά δίκτυα, συμπεριλαμβανομένης της επιλογής του φορέα

Χονδρική παροχή μισθωμένων γραμμών (οδηγία 92/44/ΕΟΚ)

Χονδρική παροχή μισθωμένων γραμμών σε άλλους προμηθευτές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών

3. Αγορές που αναφέρονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2887/2000

Υπηρεσίες που παρέχονται μέσω αδεσμοποίητων βρόχων (στρεπτό ζεύγος μεταλλικών αγωγών)

4. Πρόσθετες αγορές

Η εθνική αγορά για διεθνείς υπηρεσίες περιαγωγής σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

Κριτήρια προς χρήση από τις εθνικές κανονιστικές αρχές κατά την εκτίμηση της κοινής δεσπόζουσας θέσης, σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο

Δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις θεωρούνται ως ευρισκόμενες σε κοινή δεσπόζουσα θέση, κατά την έννοια του άρθρου 14, εάν, ακόμη και αν δεν υπάρχουν διαρθρωτικοί ή άλλοι δεσμοί μεταξύ τους, λειτουργούν σε μια αγορά, η δομή της οποίας θεωρείται ότι προσφέρεται για συντονισμένες ενέργειες. Με την επιφύλαξη της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την κοινή δεσπόζουσα θέση, εκτιμάται ότι συντρέχει τέτοια περίπτωση, εάν η αγορά πληροί ορισμένα κατάλληλα χαρακτηριστικά, ιδίως όσον αφορά τη συγκέντρωση της αγοράς, τη διαφάνεια και οιοδήποτε άλλο από τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται κατωτέρω:

- ώριμη αγορά
- στασιμότητα ή μικρή αύξηση της ζήτησης
- χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης
- ομοιογενές προϊόν
- παρόμοιες δομές κόστους
- παρόμοια μερίδια αγοράς
- έλλειψη τεχνικής καινοτομίας, ώριμη τεχνολογία
- απουσία πλεονάζοντος δυναμικού
- υψηλοί φραγμοί στην είσοδο
- έλλειψη αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος
- έλλειψη δυναμικού ανταγωνισμού
- διάφορα είδη άτυπων ή άλλων δεσμών μεταξύ των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων
- ανταποδοτικοί μηχανισμοί
- έλλειψη ή περιορισμένο πεδίο ανταγωνισμού ως προς τις τιμές

Ο ανωτέρω κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός και τα κριτήρια δεν είναι σωρευτικά. Ο κατάλογος προτίθεται μάλλον να παρουσιάσει απλώς τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη των ισχυρισμών περί ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης.

